

Gheorghe Ivănoiu
**SOLDATUL
ION**



Editura Albatros

GHEORGHE IVĂNOIU

SOLDATUL ION

Cuvint înainte
de RADU THEODORU

Gheorghe Ivănoiu nu vrea să revoluționeze literatura de gen, nici nu ne propune o carte exemplară. Ceea ce cucerește în Soldatul Ion este sentimentul acut al autenticității. La noi s-a scris încă puțin despre cel mai mare război al secolelor, în care românii au fost atât de complex implicați și mai ales, s-a scris puțin despre cei care l-au făcut cu rîrful baionetei. Gheorghe Ivănoiu, infanterist prin vocație, comandant de batalion pe frontul anti-hitlerist, ducînd pe bocanci praful, nămoalele și zăpezile războiului, viețuind cu soldații, cîștigînd lupta cu ei și prin ei, îngropîndu-și morții în pămîntul sacru al Transilvaniei, ori în cel al Ungariei eliberate, ori în cel al Cehoslovaciei martirizate de fascism, trăiește războiul acolo unde acesta se poartă cu toată intensitatea lui tragică : la trupa de infanterie din linia focului.

De la această cunoaștere directă, traumatizată de permanența morții, pornește seva cărții pe care o prezentăm nu ca pe un model de literatură — mijloacele narrative ale autorului țin mai mult de memorialistică, decît de epică — ci ca pe un model de mărturisire despre eroul anonim al luptelor, cel care, de fapt, scrie cu inteligența, aptitudinile sale eroice, puterea de jertfă, umorul și dăruirea sa, istoria tuturor războaielor țării : Soldatul Ion. Gheorghe Ivănoiu are meritul de a-l fi smuls din anonim și a-l face cunoscut tuturor, așa cum literatura franceză de după cel dintîi război mondial l-a făcut cunoscut pe infanteristul francez al vremii, acel circotaș și brav „le poilu“ ; iar literatura postbelică

Americănă, pe „G. I. Joe“, infanteristul american, mereu dornic să afle rațiunile pentru care se bate atât de departe de patrie.

Războiul din Soldatul Ion nu este nici intenție, nici comentariu al documentelor timpului. Este război adevărat cu toate problemele profesionale pe care le impune combatanților, cu știința și rațiunile lui, cu dramele și tragediile cotidiene, cu momentele de respiro și cu doza de absurd care îngroașă întotdeauna situația limită. Ion Păpușoi devine din soldat, luptător și din luptător devine arhetip în momentul cînd conștiința lui asimilează scopurile istorice și sociale ale războiului antihitlerist. Țăran fără pămînt, face războiul pentru că de victorie depinde destinul lui social. Rațiunilor imediate li se adaugă rațiuni care țin de istorie. Pentru că Ion Păpușoi aparține organic istoriei, aceasta implicîndu-l în toate războaiele țării, dinainte de izvoarele scrise, de Burebista. Autorul are meritul incontestabil de a fi reușit să selecteze momentele cheie care operează în conștiința lui Ion Păpușoi, momente cheie care țin atât de mecanismele interioare ale psihologiei omului și luptătorului, cît și de cele implacabile ale cîmpului de luptă.

Atacul la baionetă, crincenul atac la baionetă cînd infanteristul vede albul ochiului inamicului, lupta cu grenada, incursiunea de noapte, prizonieratul și evadarea, incursiunea temerară în spatele liniilor inamice, pierderea camarazilor din același sat sînt evenimentele care-l profesionalizează și umanizează, implicîndu-l nu ca simplu executant, ci ca participant conștient, care-și asumă o cîtimă de responsabilitate, din uriașa responsabilitate a destinului istoric al țării.

Dramatică, nu de puține ori patetică, cu mare forță de convingere prin deplina ei autenticitate, dezvăluindu-ne aspecte inedite ale războiului antihitlerist, cartea lui Gheorghe Ivănoiu completează un gol și impune un punct de vedere, profund realist și angajat, Soldatul Ion urmează, la un foarte

mare interval de timp, volumului de debut al autorului, intitulat Un batalion de viteji, carte de memorii, scrisă la persoana întâi.

Dificultățile prin care trece autorul adaptîndu-se epicii de mai largă respirație, biruințele și înfrîngerile pe care infanteristul le suferă în bătălia pentru cuvînt sînt lăsate la aprecierea obiectivă a cititorului.

Rostul acestei scurte prezentări nu este altul decît acela de a consemna o apariție necesară și așteptată, o carte scrisă de către unul dintre cei care, făcînd războiul clipă de clipă, pot impune adevărul cu forța dintotdeauna a faptului de viață trăit, hărăzind cuvîntului scris dreptul de a supraviețui.

Radu Theodoru

Să trăiți, domnule căpitan, la telefon „Pajura“...

Căpitanul Cucu, comandantul militar al gării Podu-Olt, apucă receptorul în pumn și-l duse la ureche.

— Aici „Mureșul“... Da! Eu sînt!... Ascult!... Am înțeles!...

Întinse receptorul telefonistului și, un timp, privi trenul militar cu patruzeci de vagoane, abia intrat în stație.

...Își puse capela cu moț din postav soldătesc și, după ce-și controlă ținuta, se îndreptă spre ușă. Ceasul arăta ora opt și zece minute.

— Iarăși?!... întrebă impegatul Miruț, un bărbat trecut de treizeci de ani, brunet, scund și slab, care urmărise încordat figura stăpînită de gînduri a ofițerului.

— Da!... răspunse acesta părăsind biroul de mișcare. Luați măsurile obișnuite...

Înalt de statură, bine legat, cu tîmplele cărunte și privirea ageră, nu prea vorbăreț din fire, căpitanul Cucu, inginer de profesie, îndeplinea această funcție de doi ani.

Ajuns pe peron, se opri cîteva clipe. Soarele se ridicase peste creasta muntelui mai bine de o sulită. Noaptea fusese rece și senină. Căzuse brumă groasă. Semnele unei toamne lungi...

Trase în piept aerul proaspăt al dimineții și porni peste linii. Garda coborîse... Santinelele cu fețele obosite patrulau în lungul garniturii.

În ușile vagoanelor, ostași rezemați de bară, cu mantăile pe umeri, priveau tăcuți și curioși gara și împrejurimile.

Într-un vagon necheză un cal. În altele se auzeau lovituri de copite în podele și vocile unor conducători

care se căzneau să țină în friu animalele. Era timpul cînd se distribuiau grăunțele.

Un sublocotenent de infanterie cu banderolă pe braț și pistol la șold venea în pas alergător spre clădirea gării.

— Unde este comandantul trenului? întrebă căpitanul Cucu.

— În dreptul primului vagon, domnule căpitan, rapoartă ofițerul pironit în poziția de „drepti”. Dumneavoastră sînteți comandantul militar al stației?

— Eu...

— Am fost trimis să aflu cît timp vom sta aici.

— Deocamdată mai rămîneți, rosti scurt căpitanul, grăbind pasul spre locomotivă urmat de sublocotenent.

Comandantul, un maior negricios, scund, îndesat, cu pieptul lat, pe care strălucea cruciulița albastră a ordinului „Mihai Viteazul”, coborîse și, cu ochiul unui expert, cerceta terenul din jur socotind cu siguranță ceva.

În jurul lui, un grup de ofițeri în ținută de campanie chemați la ordine. După ce se prezentă, căpitanul Cucu rapoartă:

— Domnule maior, la Sibiu s-a dat alarmă aeriană. De obicei vin și aici. Niciodată nu ne ocolesc.

Mayorul se uită în direcția Sibiului, apoi spre cele două arcade de fier ale podului de peste Olt.

— Cine îl apără?

— O baterie antiaeriană!

— Mulțumesc... Dădu cîteva ordine scurte ofițerilor. Le arată locul unde își vor adăposti subunitățile, apoi rosti apăsător, privindu-și subordonații cu ochi întunecați... Țineți-vă bine oamenii în mînă... Nu uitați că cei mai mulți sînt recruți. Peste două minute se va suna alarma!... Plecați!...

Își scoase pipa, o îndesă cu tutun și-o aprinse. Apoi făcu semn gornistului...

Ostașii săriră din vagoane buluc cu armele în mîini.

Grupați în jurul comandanților, se îndreptară în pas alergător spre coasta împădurită a muntelui aflat la cel mult două sute metri. Unii, cuprinși de spaimă, se împiedicau și cădeau între linii. Se ridicau strivind între

dinşi o înjurătură fără adresă. Alţii, „bătrîni“, cum li se spune celor cu experienţa frontului, rîdeau de ei. În cîteva minute trenul aproape se golise. Rămaseră doar vagoanele încărcate cu cai, hrană şi muniţie.

Garda continua să rămînă la post. Pe platforme, după o scurtă forfotă, servanţii armamentului antiaerian încremeniră cu privirile aţintite în înaltul cerului.

Calmi, siguri de ei, artileriştii bateriei care apărau podul aşteptau înfruntarea.

Muncitorii ceferişti îşi ocupaseră posturile. Staţia părea pustie.

O coloană de autocamioane cu însemnele crucii roşii pe prelate, trecea în viteză spre Rîmnicu-Vîlcea învăluită într-un nor de praf, gonită de primejdia ce ameninţa Sibiul.

În acoperirile care înghiţiseră puhoiul revărsat din vagoane se făceau ultimele pregătiri.

— Fiţi atenţi! Avioanele nemţilor cînd se lasă în atac fac un zgomot grozav. Să nu vă temeţi... Ochiţi calm şi executaţi ordinele, spunea caporalul Zamfir grupei sale compusă în cea mai mare parte din ostaşi dintr-o comună cu el.

Mulţi dintre recruţi nici nu erau atenţi la vorbele comandanţilor. Nu puteau fi... Rămăseseră cu ochii înfipti printre crengi în direcţia unde auziseră că-i Sibiul şi aşteptau cu răsufierea tăiată şi inimile zvîcnindu-le de emoţie apariţia avioanelor.

„Poate n-o fi adevărat“... îşi spuneau unii cu gîndul la alarma dată în cursul nopţii trecute într-o staţie de pe Valea Oltului, ascunsă între munţi, cînd aviaţia nemţilor nu-şi făcuse apariţia.

Soldatul Ion Păpuşoi, un munte de om cu numai zece zile de instrucţie, se chircise într-un crîmpei de şanţ, alături de caporalul Zamfir. Nu se despărţise de el din clipa plecării spre front din Crivăţ. Amuţise. Îl impresiona calmul, siguranţa de sine a comandantului de grupă. Se simţea ruşinat pentru că a doua oară îl încerca un sentiment de teamă.

...„Aşa-i pînă primeşti botezul focului!... Te cuprinde un tremur, un fel de frică, care după primele lupte se risipeşte!“... le spusese Zamfir pe cîmpul de instrucţie.

Trecuse aproape un sfert de oră. Spera nța că nemții nu vor ataca fu risipită de explozii dese, înfundate.

— Bat Sibiul!... zise ca pentru sine caporalul, scrutind zarea cu binoclul. Vin!... strigă după cîteva minute cînd descoperi trei puncte în înaltul cerului sclipind în bătaia soarelui.

Posturile de observație dădură alarma. Coasta muntelui începu să freamăte de încordare. Armamentul anterior sta gata de tragere.

Toate privirile fură îndreptate spre Sibiu. Cu ochiul liber nu se zăreau încă avioanele, dar huruitul motoarelor se apropia ca un uragan, puternic, amenințător, măcinîndu-le creierii și nervii. Secunde deveniră lungi și apăsătoare. Nimeni nu mai vorbea.

— Au apărut!... sînt trei... exclamă cîteva ostași de la marginea pădurii.

— Nu trageți fără comandă!... Nu părăsiți adăpostul. Păstrați-vă calmul!... strigau comandanții obișnuiți cu astfel de atacuri.

Aproape de gară, avioanele se despărțiră. Apoi, unul după altul, se năpustiră cu sirenele șuierînd înfricoșător spre podul de cale ferată. Tunurile antiaeriene le înfruntară improșcîndu-le cu proiectile care se spărgeau în jurul lor în nourași albi. Două bombe căzură în Olt, ridicînd trombe uriașe de apă. Altele făcură gropi adînci lîngă capul podului dinspre stație. La postul său, santinela fu lovită în plin și spulberată într-o clipită...

Intrară în acțiune mitralierele de pe platformele trenului. Și cele de pe marginea pădurii începură să toace mărunt. Nici puștile mitraliere nu tac. Pușcașii stau gata să tragă foc colectiv cînd aviatorii vor îndrăzni să coboare prea jos. Valea strîmtă dintre munți prinse să vuiască de foc și de explozii. Pîntecul pămîntului părea că se răzvrătise împotriva celor care-l asaltau. Lucind în soare, pline de grație, avioanele țîșniră spre cer ca niște săgeți. Apoi, se întoarseră... Atacă odată, de două ori, de trei ori... Mereu... îndîrjite... Fără teamă... Cu furie...

Un avion care se îndrepta cu iuțeala fulgerului spre un tun descoperit, fu lovit în plin și prefăcut în așchii ce plutiră un timp pe sus.

— Bravo... Ura... Bravo, băieți!... răsună pădurea de exclamațiile martorilor la această splendidă victorie.

Celelalte două nu renunțară la luptă. Atacă încă odată sălbatic podul, apoi gara și pădurea care-i primea cu o ploaie de gloanțe.

Maiorul Soare, cu pipa între dinți, rezemat de parapetul unui șanț, privi un timp dezlănțuirea temerară a piloților încăpățânați, apoi rosti: „Aștia-s nebuni!...”

Coasta muntelui gêmea acoperită de fum. Se auziră primele strigăte... Cei dintii răniți...

Aplecați, cu brancardele întinse, sanitarii se strecurau printre explozii spre cei care-i chemau. Spaima și panica începuse să-și facă loc printre recruți. Comandanții și „bătrânii” se căzneau să-i stăpânească.

Scos din minți de groază, un soldat ieșise din pădure și alerga printre linii ținându-se cu mâinile de cap, chemându-și mama. Alți doi se repeziră după el să-l aducă înapoi.

Șoseaua era pustie. În spatele gării, sub coroana deasă a unui nuc, o căruță. Stăpînul, un țăran cu părul alb, se prăptise în fața cailor cu mâinile încheștate pe hățuri și ochii pe cer. O bombă făcu explozie între linii.

Un vagon cu cai fu lovit în coastă. Speriați, caii începură să se frămînte, să necheze și să bată din copite. Doi, scăpați teferi, rupseră opritorile și săriră din vagon. Unul pornise înnebunit cu coama în vînt printre linii spre Tălmaci. Celălalt se prăbușise cu piciorul rupt. Conducătorii nu știau ce să mai facă. Din pădure, cîțiva soldați se repeziră în ajutorul lor.

Recruții trăiau clipe de groază. Mugetul tunurilor, explozile, focul infanteriștilor, dar mai ales atacurile sălbatice ale aviației nemțești le părea iadul pe pămînt. Și sirenele... Groaza ce-o simțeau cînd le auzeau șuierînd...

De aceea cînd avioanele se ridicară încă odată spre cer, toți răsufilară ușurați la gîndul că aviatorii renunțaseră la luptă. S-au înșelat. Nu se dau bătuți... Asaltară din nou... Mai sălbatic, mai nebunește, disperați...

O explozie asurzitoare făcu tunul aflat în apropierea lui Zamfir să amuțească. Cea mai mare parte din servanți fură uciși sau răniți... Ion Păpușoi își simțea falcile tocînd. Se prinsese cu mâinile de trunchiul unui copac,

să nu mai tremure. Urechile îi vîjîiau. Pămîntul căzut pe spate și pe ceafă îl ardea. Zamfir era calm. Lîngă el un morman de încărcătoare. Multe fuseseră golite. Grupa se strînsese în jurul lui ascultătoare și nu-l scăpa din ochi.

Atacatorii nu mai aveau bombe și totuși, continuau să se bată, folosind armamentul de bord.

...Ultimul asalt se dezlănțui. Caporalul Zamfir trecuse la mitraliera din apropiere, al cărui trăgător fusese grav rănit. Primul avion atacase gara. Trecuse de pod și începuse urcușul. Al doilea se apropia vertiginos de vîrfurile copacilor mitraliind pădurea. Zamfir îl prinse în grilă și apăsă pe trăgaci. Aparatul se întoarse pe o coastă, apoi, se depărtă tirînd după el o coadă de fum... Cîteva clipe mai tîrziu, dispăru după un cot al Oltului spre Rîmniceu-Vilcea învăluit de flăcări.

...Atacul fasciștilor luase sfîrșit. Servanții care doborîseră avionul făcură cel de al treilea cerc cu vopsea albă pe țeava tunului, semn al unei noi victorii. Calul scăpat, încă speriat, fu adus de căpăstru de un ceferist. Lîngă cel cu piciorul rupt, un soldat trecut de treizeci de ani, cu barba crescută, sta în genunchi și-i ținea capul în brațe. Îl privea mut, tot trecîndu-și palma peste ochii blînzi, calzi, resemnați, gata să se stingă.

— E calul meu, raportă maiorului oprit lîngă vagon, fără să se ridice. Îmi dați voie să-l... ?

— Nu trebuie să sufere, rosti comandantul îndepăr-tîndu-se emoționat.

După cîteva minute se auzi o împușcătură... Ostașul vîrstnic își săruta prietenul de muncă scuturat de plîns, ca și cînd i-ar fi cerut iertare...

Contactul cu o mică parte din ororile războiului fusese luat. Urma „botezul focului“.

După două ore, locomotiva şuieră prelung și trenul porni mai departe.

Pe peronul stației, unul lîngă altul, căpitanul Cucu și impegatul Miruț salutară pe cei care plecau acolo unde se făurește victoria.

...Trenul gonia în viteză. Zamfir se așezase în ușa vagonului cu picioarele atîrnînd. Lîngă el, Păpușoi, Faur și Nistor. Toți din Crivăț.

— De la Turnul Roșu, înainte de Podul Olt, am intrat în Transilvania, rosti caporalul după ce trecură de Tilmaci.

— Transilvania?... tresări Ion Păpușoi, cercetind atent locurile, ca și cum trebuia să vadă pe cineva cunoscut. Apoi, sub puterea unui gând, se încruntă. Zamfir îi înțelese frământarea. Tăcu și el muștrindu-se că răscolise înainte de vreme o rană veche.

Prin Sibiu au trecut fără să se oprească. Nu li se spusese unde urmau să ajungă. Abia către seară, după denumirea garilor, și-au dat seama că merg spre Tîrgu Mureș.

La căderea întunericului subunitățile fură prevenite că debarcarea putea avea loc în orice moment, chiar în plin cîmp. Măsurile de apărare apropiată au fost intensificate. Către orele 22 garnitura se opri într-o stație luminată de cîteva felinare cu sticlă vopsită. Două linii erau ocupate de trenuri militare ce începuseră debarcarea. Grupuri, ostașii se adunau în fața vagoanelor, apoi, încolonați, dispăreau înghițiți de întuneric.

— Oare și noi debarcăm aici, dom' caporal? întrebă Ion Păpușoi.

— S-ar putea să mai mergem o stație, două, după cum nu m-aș mira dacă ne-am opri aici. În război, soldatul știe puțin... și asta, într-o privință nu-i rău...

Abia își spusese părerea Zamfir, că un agent de transmisiune comunică ordinul: „Domnii ofițeri la adunare pe peron!...”

Debarcarea deveni certitudine. După vreo zece minute, comandantul de pluton apăru în ușa vagonului. Era un sublocotenent de rezervă. Tînăr, subțirel și delicat, cu mișcări de fată. De profesie, învățător.

— Ei, băieți!... debarcăm... pregătirea!...

Pînă atunci, fără să-și spună, fiecare căutase să alunge gîndul la momentul acela. În adîncul sufletului se născuse un strop de speranță că luptele vor merge atît de bine, încît s-ar putea să nu mai fie nevoie de intervenția lor. Un sentiment aproape copilăresc pe care îl nutresc întotdeauna oamenii maturi aflați în drum spre front. Veștile prinse în zbor din stațiile prin care trecuseră arătau însă clar că vor intra în foc.

Se spunea că în zona Tîrgu Mureș se dau lupte crîncene. Totuși se agățaseră cu încălțăpînare de acea amăgire care le hrănea sufletele. Și, tocmai pentru că crezuseră prea mult în ea, ordinul „debarcăm“, „pregătirea“ i-a zguduit.

Tăcuți, părăsiră vagonul și se îndreptară spre un loc viran din spatele gării.

Ultimele subunități debarcate înaintea lor abia se mai auzeau mărșăluind pe șoseaua din apropiere.

BOTEZUL FOCULUI

Era aproape miezul nopții cînd s-au așternut la drum.

Tot spre apus. Din cerul negru ca păcura, atîrnînd ca o enormă cupolă apăsătoare, începu să cearnă o ploaie măruntă și rece. De o parte și de alta a șoselei, două șiruri de dealuri acoperite cu petice de pădure se țineau strîns de coloană. Plină de gropi, transformată în băltoacă, șoseaua făcea marșul greoi, enervant.

Ploaia se mai întetise. Bocancii se înmuiaseră, obielele erau learcă. Picioarele clipoceau în apa ce mustea în încălțăminte. Foile de cort sub care țineau strîns armamentul și muniția se îngreunaseră.

De pe căști, picăturile alunecau pe ceafă adunîndu-se într-un firicel ce se strecura pe șira spinării. Începuse să bată și un vînt rece, ascuțit. Tăcută, coloana de ostași semăna cu o rîmă lungă și neagră... Cînd se ordona oprirea pentru repaos, ostașii tresăreau ca din somn, lovindu-se unii pe alții. Fiecare ar fi preferat să tot meargă... Pe loc te prinde frigul și firul gîndului tors în front ți-e frînt...

Întotdeauna în marș, soldatul gîndește la ceva. Gîndește la ce-a lăsat în urmă și la ce-l așteaptă. La ziua de ieri și clipa următoare. Leagă prezentul de trecut și-ncearcă să pătrundă viitorul. Mult, nespus de mult gîndește și trăiește ostașul în război...

...Marșul continua... Oare cîte coloane nu se tîrau la ora aceea ascunse de vîlul nopții, biciuite de ploaie și de vînt ? !... Cîte nădejdi și cîte gînduri nu se înfiripau

sub fiecare cască olandeză ? !... Și câte inimi nu băteau mai tare ca de obicei, sub puterea unei presimțiri ? !...

Suvoiul de suflete îngrămădite în coloana aproape fără sfârșit înainta încet și greoi...

Înșiruite după companiile de infanteriști, căruțele cu felinarele de vînt stinse se scurgeau tocînd sub roți pietrișul șoselei într-un scrișnet monoton și obsedant. Conducătorii în dreapta cailor, cu mîna pe dîrlogi, uzi și ei pînă la piele, cătau atenți la șanțul șoselei și înainte. Din cînd în cînd, din obișnuință, slobozeau cîte un îndemn cailor, „vorbind“ cu ei.

Un soldat căruia i se desfăcuse moletiera ieși în afara rîndurilor și, după ce și-o strînse, porni în pas alergător să-și ajungă plutonul.

Purtînd același echipament ca ostașii, scuturat de o tuse seacă, sublocotenentul Graur tot încerca să înviorizeze marșul cu cîte o glumă. Dar parcă nimeni nu-l auzea... Și chiar dacă l-ar fi auzit careva, prefera să meargă în vrerea lui...

Într-un repaos, văzîndu-l cuprins de un puternic acces de tuse, umbra masivă a lui Ion Păpușoi se apropie de cea plăpîndă a ofițerului și-i șopti :

— Dom' sublocotenent ! dați-mi ranița dvs...

— Nu... mulțumesc !... rosti jenat ofițerul.

...Mergeau de cîteva ceasuri. Printr-un efort de voință, socotind că amintirile nu fac bine, Păpușoi reușise să nu se lase prins în plasa lor. Pentru asta încercase să între-n vorbă cu vecinii. Nu i-a răspuns nici unul. „Are fiecare gîndul lui !“ căută el să le scuze muțenia. Și totuși, pînă la urmă, fără să-și dea seama, fu și el învins de amintiri.

În marș, în perioadele de acalnie, dar mai ales în preajma unei înclăștări, cînd nu se știe cui îi vine rîndul să cadă, gîndurile gonesc spre casă. La soție, copii, părinți și frați. La logodnice, drăguțe și prieteni. Nu trebuie să le chemi, vin singure, te asaltează...

Păpușoi o avea doar pe Ioana. Pe ea și pe moș Truță, care-l crescuse. O cunoscuse cu doi ani în urmă la conacul boierului Cîdea, unde slugărea. Se tocmise acolo împinsă de foame și lipsuri. Înaltă, mlădioasă, cu părul galben și lung, cu ochi albaștri, cu trăsături neobișnuit

de fine, tăcută și harnică, Ioana, cea mai frumoasă fată din jurul Crivățului, se îndrăgostise de el. Împotriva voinței părinților, își făcuseră planuri și vise.

De cînd aflate felul cum venise pe lume, în minte-i încolțise un gînd transformat în țelul vieții lui. Trebuia dezlegată cu orice preț o taină. Aștepta doar prilejul. Și acesta se ivise odată cu 23 August '44. Cei zece militari din comună aflați în concediu primiseră ordin să se prezinte imediat la partea sedentară a unităților.

Nici nu răsărise bine soarele și el, cu o desagă în care-și pusese cîteva rufe și ceva de ale gurii, își făcu apariția în fața postului de jandarmi, gata de drum.

Se petreceau scene emoționante. Aveau loc despărțiri care, pentru cei mai mulți, era cea din urmă. Cu toate acestea, nu lipsea voia bună și hotărîrea celor care prin jertfa lor vor face ca dreptatea și omenia să triumfe.

Acolo, în mijlocul Crivățului, aflară oamenii din gura caporalului Zamfir că el, argatul, omul „curții“, pe care-l huliseră pe nedrept, părăsise conacul boieresc și pleca în război de bunăvoie. Atunci se legase pentru totdeauna de Zamfir. Și tot atunci, în văzul tuturor, Ioana se desprinsese din mulțime și se lipi de pieptul lui, hohotind de plîns.

L-a condus Ioana pînă sus în deal, lîngă cruce. Acolo și-au luat rămas bun. Ea rămase pironită locului, cu batista dusă la gură și ochii înlăcrimați, stăpînită de temeri. El se pierduse în norul de praf ridicat de căruțele ce-i duceau spre gară...

...Picăturile dese și ritmice în foaia de cort îi păreau o muzică. Umbrele din jurul lui continuau s-alunece, tîrîndu-și picioarele pe șoseaua plină cu băltoace. Ostașii erau tăcuți, muți și indiferenți. Unii, ajunși de oboseală, picoteau și tresăreau cînd se loveau de vecini. În marș se poate ațipi.

O nouă oprire. Coloana se risipi pe dreapta șoselei. Se aprinseră țigări sub poalele mantăilor și se fuma hoștește cu mukul ascuns în pumn.

„E bine c-am stat de vorbă cu mine!“... își spuse Ion Păpușoi așezîndu-se pe o piatră de marcaj. „Nu m-a cuprins teama de moarte, cum credeam. Ba dimpotrivă, mă simt mai voios, mai hotărît!“...

După repaos, coloana porni mai departe... Spre apus...

Șoseaua urca în serpentine lungi. Ion Păpușoi abia își înnodase firul gândului întrerupt de oprire, când odată, acolo unde cerul părea că se îmbină cu pământul, zarea începu să tremure cuprinsă parcă de vîlvătaî ascunse. Tot de acolo răzbătură bubuituri înfundate. Apoi, chiar pe culmea către care se îndreptau, prinseră să răsară buchete de lumini urmate de explozii.

Infanteriștii tresăriră. Nu-și dau seama ce se întîmplă. Gîndul le era unul și întrebările aceleași...

„Cine trage?!... pentru ce?!... Oare acolo e frontul?!...”

— Trage artileria nemților, vorbi Zamfir cu capul întors spre grupă, ghicindu-le parcă frămîntarea.

Mărunt, nervos și înfundat, începură să toace mitralierele. Au deschis focul și puștile mitraliere împreună cu pușcașii. Lupta se încinsese.

— S-au încăierat!... Cu siguranță-i un atac al inamicului, continuă Zamfir.

Nimeni nu răspunse. Proiectilele de artilerie cădeau tot mai aproape de șosea. Și mai dese. Exploziile ridicau trombe de pământ, aprinzînd făclii într-un dans ciudat și înfricoșător. Bubuitul se întetise.

Mulți, îndeosebi recruții, și-au pus nădejdea copilărească în vâlul ocrotitor al nopții, fără să știe că la adăpostul ei, moartea mînuie coasa mai sigură și fără milă, după ce-a semănat panică în sufletele slabe. Noaptea ți-e dușman și prieten.

Lungă, neagră, tăcută și încordată, coloana continuă să înainteze.

Două proiectile trecură mugind înfiorător pe deasupra și explodară în urma lor.

— Culcat!... Culcat!... Adăpostit!... În șanțuri! strigară comandanții.

În cîteva clipe șoseaua rămase aproape pustie. „Bobocii”, lipiți de fundul șanțurilor, își îndesaseră capetele unul în altul, așteptînd cu răsufllarea tăiată alte suierături. Comandanții se străduiau să-i calmeze, explicîndu-le despre ce este vorba.

Alte două proiectile bufniră deoparte și de alta a șoselei. Al treilea nimeri în plin o căruță. Un cal fu

ucis. Celălalt, rănit, sări șanțul și se pierdu în noapte, tirind după el două roți. Cuprinși de spaimă conductorii făceau eforturi să-și stăpânească animalele. Panica dădea tircoale... Noroc că bombardamentul nu ținu mult. Amuțiră și mitralierele. Treptat, treptat liniștea rămase stăpînă. În ordine desfășurată coloana reluă înaintarea peste cîmp. Pămîntul mustea de apă. Picioarele se afundau în nămolul clisos care se lipea de bocanci. Rîpi, viroage adînci fură trecute printr-un efort pe care toți l-au suportat tăcuți, îndirjiți...

Începuse să se crape de ziuă cînd compania în care se afla Ion Păpușoi intra într-o pădure deasă de fag. Dincolo, pe pantă, cam la doi kilometri, răbufneau focuri dese de mitraliere, puști și aruncătoare.

— Iar se bat !... zise Zamfir.

Răsfirați mai mult, pe grupe, înaintarea continuă. Două proiectile de artilerie căzură în marginea pădurii.

— Asta-i reglarea !... vorbi caporalul. Fiți atenți, acum o să înceapă tragerea de efect.

N-au trecut nici două minute și peste pădure se abătu vijelia. Explozii puternice începură să răsară cînd într-o parte cînd în alta, stîrnind un vuiet mărit de desimea copacilor. Printre ele, înfricoșătoarele bombe de aruncătoare grele, care, atunci cînd ating pămîntul, se desfac în sute de schije c-un grohăit cutremurător.

Copaci drepți, bătrîni de multe zeci de ani, erau frînți sau răsturnați ca niște jucării, smulși din rădăcini. Mulți însă rămîneau neclintîți, sfidători, cu albe rani proaspete pe trunchiuri, ca niște oase lucioase. Doar crengile zgîlțuite de suflul exploziilor tremurau parcă a durere, stîrnind o ninsoare cu frunze arămii.

Din norii întunecați care-și tirau alene pîntecele peste creștetul pădurii ploaia se revărsa șiroaie...

Ploua... ! Și cu schije ploua...

Tăcute, înspăimîntate, umbrele se strecurau de la un trunchi la altul pînă cînd, în sfîrșit, sleite de puteri, reușiră să iasă din zona bombardamentului.

Se luminase de ziuă cînd au ajuns pe marginea de dincolo a pădurii. Dintr-un adăpost își făcu apariția un ofițer scund, cu cască pe cap, înfășurat într-o manta de ploaie.

— Nemții ne-au atacat în cursul nopții. I-am respins, producându-le pierderi grele. Acum o jumătate de oră au reluat atacul pătrunzînd în poziție. Rezerva, care se afla aici, a fost folosită. Comandantul de regiment a hotărît să contraatace pe direcția viilor și să refacă poziția, explică el misiunea comandantului de companie.

Pregătirea n-a durat mai mult de cîteva minute.

— Vedeți movilița aceea cu mărăcini din dreapta pomului rotat?... acolo trebuie să ajungem cît mai repede... Și orice inamic e în calea noastră, să-l nimicim!... spuse caporalul Zamfir grupei adunată în jurul lui într-un crîmpei de șanț.

Soldații se răsfirară. Își ocupară locașele de tragere și așteptau încordați semnalul de pornire. Sosiră tocmai în momentul cînd regimentul lor se afla într-o situație critică.

Artileria inamică încetase tragerea. Părea că obosise. Nemții nu bănuiau însă că în pădurea pe care o bătuseră cu violență, adăpostită de copaci, sta gata să le sară în spate o unitate de români.

Încetase și ploaia. Cîteva crăpături apărură ici colo, pe bolta întunecată. Nori zdrențuiți se fugăreau prin ochiurile albastre ale cerului. Semne de înseninare. Foile de cort fură strînse și așezate pe ranițe, care vor fi lăsate la marginea pădurii. În atac, trebuie să fii cît mai ușor.

Ion Păpușoi sta ghemuit într-un locaș de tragere prea strîmt pentru el. Își încărcase pușca, o asigurase și privea drept înainte. Era încordat. Aflat în fața pericolului, teama de moarte începu din nou să-i dea tîrcoale, cu toate că se lupta s-o alunge. Vrea să pornească mai repede... Prea marea încordare îi macină puterile și nervii. Simțea dorința să pornească odată, chiar singur, dar să plece, să rupă zăgazul... După primii pași, nu va mai ști nimic, pînă cînd va ajunge pe moviliță, sau va rămîne în drum. Se uită în stînga și în dreapta la camarazi. Erau tăcuți și gravi. Privirea prietenoasă a lui Zamfir îi strecură în suflet un strop de curaj și încredere.

Un grup de nemți, nestingheriți de focul apărării, se apropia de creastă. Pînă la ei dacă erau patru sute de metri.

Se uită nerăbdător înapoi, spre comandantul de pluton. Ofițerul urmărea mișcarea inamicului dinapoia unui fag gros. Fața îi devenise aspră. Ochii-i aruncau fulgere. Observînd neliniștea lui Ion Păpușoi, îi făcu semn ducîndu-și degetul la buze, ca și cînd i-ar fi spus : „ai răbdare nu-i încă momentul“...

Inamicul înaintase încă aproape două sute de metri, cînd o comandă urmată aproape imediat de altele treziră pădurea. Lanțul viu de trupuri se desprinsese de sub coroanele copacilor și țîșni întins în coasta fasciștilor. Recruții, care în ultimele douăzeci și patru de ore trăiseră primii fiori ai războiului, se dezlănțuiră ca și cînd înfruntarea unui dușman și a morții era pentru ei ceva obișnuit.

Goneau cu trupurile aplecate înainte și ochii înfipti în siluetele cenușii.

Ion Păpușoi simți eliberarea. Îi dispăruse orice încredere. Nu vedea decît movilița de pămînt acoperită cu mărăcini unde trebuia să ajungă și care-i părea că se mărește pe măsură ce se apropie de ea. Rîndul din care s-a desprins rămăsese în urmă. În apropierea lui, două umbre. Una, cea din dreapta a lui Zamfir, alerga fluturînd automatul. Alta, mai mică, mai plăpîndă, dar clocot de avînt, de curaj și îndemn, în partea stîngă și ceva mai în față, a comandantului de pluton.

Pe caporal reușise să-l cunoască foarte bine, dar îl surprindea înflăcărarea și energia extraordinară a sublocotenentului Graur, tinărul cu chip și gesturi de fată. Și-l închipuise domol, blajin, așa cum era învățătorul din Crivăț. Dascălul ăsta era făcut însă din altă plămădă. Tot ce văzuse, simțise și gîndise s-a petrecut numai cît a parcurs prima sută de metri. Surprinși de impetuositatea contraatacului, nemții își reveniră, și-i întîmpină cu un foc din ce în ce mai ucigător. Primele lovituri de aruncătoare grele grohăiră înspăimîntător printre atacatori. Gloanțele se abăteau asupra românilor ca un roi de albine. Rîndurile începură să se clatine, să se frîngă... Fură opriți... Ofițerul își dădu seama că „bo-

tezul“ nu-i împlinit. Sfidînd moartea, rămăsese în picioare. Statura lui mărunță, părea un munte. Clocotul din el un vulcan în plină erupție.

— Înainte, băieții mei ! Înainte, români !...

Electrizați, ostașii îl urmară ca un zid.

Păpușoi striga înfirebîntat „ura“ cît putea de tare.

Caporalul Zamfir era tot în fruntea grupei. Focul inamic secera năprasnic. Subunitatea din dreapta rămăsese în urmă.

Parcă tot focul inamicului fusese îndreptat asupra plutonului sublocotenentului Graur care din nou fu ținut la pămînt.

— Înaintați pe salturi ! Ordonă comandantul din spațele unui dîmb.

Cînd unul, cînd altul, ostașii se avîntau douăzeci-treizeci de metri, sub sprijinul camarazilor. Distanța pînă la inamic nu era mai mare de două sute de metri. Aruncătoarele nemțești încetaseră tragerea. Trebuia păstrat spațiul de siguranță. Duelul de foc se ducea cu armamentul de infanterie.

Cu greu românii reușiră să ajungă la distanța de asalt. După executarea unui foc viu, plutonul trebuia să sară la lupta apropiată. Comanda subțire, dar hotărîtă a sublocotenentului :

— La asalt !... Năvăliți !... Ura... smulse încă o dată pe atacatori de pămînt.

Se găseau la un pas de victorie, cînd deodată pe moviliță se stîrni mișcare. Cîteva secunde și o mitralieră apărută din senin deschise un foc ucigător.

Lanțul se lipi iarăși de pămînt. Se auziră strigăte, gemete... Ion Păpușoi privi arma inamicului săgetat de-un gînd.

Viroaga din dreapta îl ajută să-și facă planul la re-pezeală. Pîndi momentul cînd tragerea nemților era mai puțin intensă, și se rostogoli spre flancul drept al grupei, înapoia unei mici cute de teren. Își controlează grenadele, muniția. Se ghemui înapoia dîmbului așteptînd parcă ceva.

Caporalul îi făcu semn că i-a priceput gîndul și ordonă un foc puternic menit să țină pe inamic cu capul la pămînt. Protejat de acest sprijin, Ion Păpușoi începu

să se tîrască spre viroagă. Se strecură în ea, și după ce schimbă cîteva semne cu Zamfir, dispăru.

Un soldat fascist, care veghea cu prea puțină vigilență, fu scos din luptă cu lovituri înfundate de armă. Continuă să se tîrască pînă-n spatele mitralierei. În jurul ei, trei servanți. Nu se aflau decît la cel mult treizeci de metri de el.

Două grenade aruncate aproape în același timp făcură arma să amuțească și plutonul să se năpustească la asalt.

Înaintarea antrenă și restul companiei care în cîteva minute refăcu poziția regimentului. Cea dintîi victorie, care avea să însemne începutul unui lung șir de înclștări...

Au urmat două zile de lupte îndîrjite. Rînd pe rînd, zi și noapte, atacurile nemțești s-au sfărîmat de puternica rezistență a dorobanților. Ploaia încetase.

Echipamentul ud s-a uscat pe trupurile înfierbîntate. Ostașii nu mai simțeau fiorii de pe marginea pădurii. Se obișnuiseră atît de repede, încît li se părea curios cînd gloanțele nu mușcau pămîntul în jurul lor. Apărarea de moment nu le plăcea. Prea simțiseră gustul atacului și-al înfruntării pieptișe...

În a doua noapte de cînd se aflau pe poziție, grupa caporalului Zamfir primise ordin să execute o incursiune pentru capturare de prizonieri.

Hotărîse să ia cu el doi soldați. Pe Păpușoi și pe Nistor, vecin de casă. Înainte de a se însera, discutaseră amănunțit planul de acțiune. Incursiunea s-a executat în a doua jumătate a nopții. O noapte rece, cu cer plum-buriu.

Trebuia capturat un post de pîndă. S-au tîrit nevăzuți pînă la cîteva zeci de metri. După ce au pătruns în șanțul de comunicație, și-au împărțit rolurile. Soldatul Nistor urma să facă siguranța spre înapoi, iar caporalul cu Păpușoi să captureze pîndarii.

În cîteva minute se aflau la posturile lor. Unul dintre pîndari fuma pe fundul șanțului, rezemat de parapet. Al doilea veghea. Cînd neamțul din șanț ridicase capul să-i spună ceva celuilalt, Zamfir și Păpușoi se năpus-tiră asupra lui. Cel din post o luă la fugă, trase un foc și se pierdu în noapte.

Prizonierul fu condus mai întii la companie, apoi la batalion. Cel care l-a însoțit a fost Ion Păpușoi. De aici a primit ordin să-l ducă la postul comandă al regimentului, aflat în adîncul pădurii de pe care plecaseră la contraatac.

Se făcuse ziuă cînd a pornit cu prizonierul spre regiment.

În linia I-a se încinsese un violent schimb de focuri. Loviturile de artilerie și aruncătoarele cădeau ca grindina pe poziția românilor.

Ion se strecura cu prizonierul zorindu-l să meargă mai repede. Cu cît înainta avea sentimentul că artileria îl urmărește. În realitate, nemții porniți din nou la atac lungiseră sprijinul în adîncime.

Pe marginea pădurii și apoi în interior, ploua cu proiectile. Pînă la postul de comandă al regimentului, mai erau vreo patru sute de metri. De teamă ca prizonierul să nu-i scape sau să fie ucis, Ion Păpușoi hotărî să se adăpostească pînă cînd va trece prăpădul. Au intrat într-un adăpost cu tavanul din lemn, acoperit cu pămînt și frunziș. Împotriva schijelor era excelent. De acolo se putea vedea și în vale, pe direcția unde se da lupta.

Pînă atunci nu avusese timp să se uite cum arată omul pe care-l escorta. I-a făcut semn să ia loc pe un butuc răsturnat, iar el se așază puțin mai în spate cu pușca în mînă.

Prizonierul era de statură potrivită și îndesat. Avea fața suptă și obosită. Barba mare și ochii duși în fundul capului. Un bărbat trecut de treizeci și cinci de ani. Pe cap nu avea cască. Dintr-o rană, aflată mai sus de ceafă, se prelingea o dîră de sînge...

În timp ce-l studia, prinsul se uitase la el de cîteva ori, trist. Părea că vrea să-i spună ceva. Inima românului se înmuie de milă... „Stai că te doftoricesc eu, așa cum m-oi pricepe... Numai să fii cuminte... Să nu te pună dracul să mă ataci c-o pățești“... vorbi singur, rezemîndu-și arma de peretele adăpostului. Apoi îi făcu semn să-și scoată vestonul. Omul se supuse.

— Te doare ?...

Neamțul strînse din dinți și spuse ceva. Gheața dintre învins și învingător se topise. Cu ajutorul pansamen-

tului individual, cu bruma de cunoștințe căpătate în cele câteva ședințe practice executate la regiment, a reușit să-l panseze.

În vale, lupta se întetise. Artileria germană continua să bată cu furie pădurea. Păpușoi se bucura că situația îl obligă să mai zăbovească. Se uita la fața suptă și tristă a prizonierului, muncindu-se să înțeleagă ce gindește, și mai ales ce simte un ostaș, când se vede singur, dezarmat, înconjurat de ură... „Amară trebuie să fie viața prizonierului, și neagră de supărare inima. Pe deasupra, rușinea că s-a lăsat prins, și groaza că poate fi ucis mai repede ca pe front... Eu, nu m-aș lăsa“... își spunea în timp ce privea chipul tras al neamțului.

„O fi flămînd, săracu !... Suflet de om și el.“... gîndi înduioșat și, fără să-l scape din ochi, scoase din sacul de merinde pachetul cu piine de război. Îi turnă un pumn, și ce-a mai rămas, a început să ronțăie el... Pentru prima oară se priviră nu ca dușmani, ci ca oameni...

Încurajat de bunătatea românului, neamțul scoase din buzunar un portofel din piele aproape nou. Întinse o fotografie arătîndu-i că el e acolo. A mai spus cîteva cuvinte pe care Păpușoi nu le-a priceput. În poză un bărbat chipeș. Alături, o femeie blondă cu fustă creață și bluză înflorată strînsă pe corp. La picioarele lor, un băiat și o fetiță între opt și zece ani.

În timp ce neamțul îi arăta pe fiecare membru al familiei, străduindu-se să și explice, Ion Păpușoi se întreba stăpînit de milă și revoltă : „Cine l-o fi trimis p-asta să ne calce pămîntul ? că doar n-a venit aici de capul lui... După cum îmi dau seama, nu-i arde lui de război... Lumea asta e un fel de mașinărie, care nu merge cum trebuie“...

După ce prizonierul tăcu, scoase și el dintr-un portofel de pînză soios, două fotografii împăturite cu mare grijă într-o bucată de ziar îngălbenit de vreme.

— Asta-i mama !... și asta-i drăguța mea, vorbi arătînd cele două chipuri.

Ion Păpușoi îi oferî o „mărășească“. Neamțul o aprinse și într-o pornire sinceră își goli portofelul, oferindu-i românului, care refuză, agitînd arătătorul în stînga și-n dreapta :

— Nu !... nu trebuie... am și eu...

Trecuse mai bine de jumătate de oră de când stăteau în adăpost. Păpușoi își aduse aminte că mai avea cafea în bidon. Au băut-o împreună, ca vechi cunoștințe.

După ce bombardamentul a încetat, i-a făcut semn că trebuie să-și continue drumul. „Ce să-i faci ? datoră...” ar fi vrut să spună gesturile lui.

La postul de comandă se prezentă comandantului, un colonel cu părul cărunt, înalt, și cu figura aspră.

— De ce ai întârziat, soldat Păpușoi ? Mi s-a raportat că ai plecat de la batalion de aproape o oră.

— Ne-a prins bombardamentul, domnule colonel. Mi-era teamă să nu-l omoare exploziile ! raportă arătînd cu capul spre prizonier.

Figura primului neamț capturat îl va urmări tot timpul războiului. De cîte ori va avea ocazie să vadă și alți prizonieri îl va compara cu cel condus de el la postul de comandă al regimentului. Unii îi semănau, dar alții, în special cei tineri, arătau o nemărginită răutate și ură. Ion Păpușoi se uita la ei și se gîndea la neamțul lui. „Nu tot omul e la fel !” își spunea cu părere de rău.

Drumul la înapoiere i-a adus aminte de satul lui, de copilărie, de vechea și chinuitoarea întrebare în legătură cu mama lui.

Artileria încetase tragerea. Se potoliră și mitralierele. Rar, cîte un foc de pușcă mai tulbura liniștea ce se înstăpînise pe poziție. Adia o pală de vînt, care făcea corvoanele copacilor să tremure ușor. În cădere, frunzele de cele mai diferite nuanțe, de la galben la ruginiu, țeseau o perdea mișcătoare de o rară frumusețe.

„Așa-i și omul !... Uite acum în război... la fel se sting viețile... una cîte una... cu zecile, ori cu sutele, după cum e lupta de grea.”

Se opri și scoase portofelul. Desfăcu cu grijă ziarul. Privi lung fotografia Ioanei. Cu două zile în urmă împlinise nouăsprezece ani. El, douăzeci și doi. Se născuseră în aceeași zi. Se născuse... Dar cum se născuse el ? !...

Oftă adînc... „Frumoasă a fost mama !... își zise uitîndu-se la chipul țărăncii îmbrăcată în port ardelenesc. Oare o să-mi văd visul împlinit ? !... S-ajung pe meleagurile unde a copilărit ? ! Poate are rude...

Împături pozole, le puse în buzunarul de sub veston și porni mai departe. Gîndul îl duse la povestea adevărată spusă de moș Truță într-o noapte cu lună plină pe prispa casei.

Avea pe atunci paisprezece ani.

...După primul război, fata din fotografie, venise la muncă în Moldova. Se tocmise la o moșie, unde se împrietenise cu Sofia, sora lui moș Truță. După cîteva luni, administratorul și-a bătut joc de ea...

Într-o zi de toamnă pe timpul culesului, îl născuse într-un lan de porumb. Pentru asta, mai tîrziu, i-au zis Păpușoi...

Maică-sa murise în spital. Pînă la vreo zece ani, l-a crescut Sofia. Îi spunea mamă... Pe urmă, l-a luat moș Truță cu el la conac. Tot era singur. Așa s-a băgat slugă...

Sofia îi dăduse mai tîrziu fotografia. Și tot ea îi spusese că mama lui era de fel dintr-o comună din apropiere de Satu Mare. Numele de familie îl uitase. Tre-cuseră prea mulți ani de-atunci...

Țăranii din Crivăț știau că-i copil din flori. Unii îl ocoleau. Alții îi rîdeau în față sau îl jigneau. Bătuse zdravăn cîteva flăcăi mai mari ca el din această pricină. Se închisese în el, trăia izolat. Asta pînă cînd în viața lui a apărut Ioana. Pe urmă, a venit 23 August...

...Nici nu băgă de seamă că ieșise din pădure. Piccioarele îl purtau, ca pe un loc bătut ani în șir, spre grupă. A mers pe gînduri pînă cînd „pic-poc-ul“ unui glonț l-a trezit la realitate. S-a lipit de pămînt.

Din spatele unui dîmb, Zamfir îl zărise și-i făcea semn cu mîna. I-a răspuns, apoi țîșni într-un salt spre el.

A doua zi în zori, au pornit un atac prin surprindere. Nici nu se luminase bine de ziuă, cînd, fără pregătire de artilerie, românii se năpustiră spre pozițiile dușmane. Lupta a fost scurtă și în cîteva ore cuceriseră înălțimea cu vii. În dreapta se vedeau clădirile unui oraș mare. „E Tîrgu Mureș“ le spuse comandantul de grupă. În cursul nopții au trecut riul și-n zilele următoare au dus lupte grele.

Rîndurile plutonului se răreau. Mulți nu mai răs-pundeau la apelul făcut după încheștare. Unii fuseseră răpuși, alții răniți. Acolo, în timpul unui atac îndîrjit

al unei cote care rezistase patru zile, a căzut comandantul de pluton, sublocotenentul Graur.

În ziua aceea a fost cucerită o înălțime. Fusesse cel mai înverșunat asalt care măcinase multe vieți de ambele părți. Abia în seara zilei s-a aflat că fostul învățător era de fel din partea ocupată a Transilvaniei. Spusese ordonanței, care-l tirise din foc într-o viroagă, înainte de a-și da sfârșitul : „Aș fi vrut să-mi văd visul împlinit... să-mi eliberez pământul cotropit... satul... și părinții“...

L-au plîns ostașii ca pe un frate. Golul lăsat în sufletele lor semănase dezorientare și îndîrjire.

Locul îi fusese luat de încheietorul plutonului, un sergent major voinic, iute ca argintul viu și bun trăgător. Era de prin părțile Slatinei.

Împreună cu alți doi soldați, Ion Păpușoi a săpat mormîntul lui Graur sus pe vîrfurile cotei. Adînc l-au săpat. Să nu ajungă bombe pînă la el...

Trista ceremonie s-a desfășurat în miezul nopții. Simplu, nespus de emoționant. Unul citea unul veneau ostașii să-și ia adio de la viteazul lor comandant. Se întorceau pe poziție cu lacrimi în ochi, hotărîți să-l răzbune. Îndîrjiți... Din două bucăți de lemn simplu i-au făcut crucea pe care o mîină stîngace a scris cu creionul numele. Deasupra au așezat casca...

Înmormîntarea era pe sfîrșite cînd nemții porniră un nou atac. Românii erau la posturi. Doar sus, pe vîrfurile cotei, patru umbre aruncau grăbite pămînt cu palmele și „Lineman-ul“ peste trupul lui Graur. Lupta se încinsese.

Strecurată printr-un gol, o grupă de fasciști se apropia de cotă.

— Vin !... priviți-i cum se tirăsc în stînga noastră, șopti Păpușoi ! Dați-i zor, băieți...

Ion urmărea încordat umbrele care se tirau hoțeste. Ajunseră cam la o sută de metri. Erau vreo opt. Trase un foc, apoi altul. Nu, nu putea să-i lase prea mult...

Nemții ripostară violent. Cei de pe cotă se trîntiră la pămînt cu armele îndreptate spre inamic. Numai preotul venit să officieze înmormîntarea rămăsese drept, nemîșcat. Privit de jos, proiectat pe cerul înstelat, părea o statuie menită să rămînă acolo peste veacuri.

Trecut de patru zeci de ani, înalt, suplu, bronzat, cu barbă mare, cu ochii negri, mai mult triști, care uneori ardeau ca focul de înflăcărare, venise de curînd pe front. Nimeni nu știa nimic despre viața lui. Părea că are o taină pe care se temea s-o afle cineva. Nu-i plăcea să stea la postul de comandă sau în spatele unității. De cele mai multe ori putea fi găsit în prima linie, acolo unde pericolul era mai mare.

Acum, la picioarele lui — mușuroiul sub care zăcea Graur...

Un soldat fu lovit în plin. Vaietele lui îi sfîșiau inima și-l îndirjiră.

— Să-i atacăm, părinte, zise Păpușoi, lingă care se afla singurul ostaș rămas teafăr.

— Da... răspunse preotul luînd pușca și cartușiera rănitolui. Tot în picioare, tot profilat pe creastă, cu gloanțele trecîndu-i pe la urechi și privirea înfiptă în adîncul cerului, vocea-i de bas zgudui noaptea aprinsă de luptă...

— Înainte... pentru glia, limba și neamul meu!...

Se prăvăliră în coasta nemților. Pericolul fu înlăturat. Înșelat de noapte, aprins de mînie, îmbătat de succes, ostașul cu sutană ajunsese pînă-n liniile inamicului, unde fu prins.

Peste cîteva zile, cînd regimentul a reluat atacul, corpul lui se legăna atîrnat de creanga unui stejar. Tîrziu, s-a aflat că era de loc din Maramureș... „Așa popă, zic și eu!“ aveau să spună ostașii ori de cîte ori vorbeau despre el.

Două zile au încercat nemții prin atacuri disperate să recucerească înălțimea. Dar mîna de români care aveau în mijlocul lor mormîntul fostului comandant, n-a cedat. Se băteau cu sentimentul că învățătorul încă-i conduce și-i îmbărbătează din groapa răscolită de zeci de explozii...

Bravul pluton a fost citat prin ordin de zî pe regiment...

Au urmat lupte la fel de crîncene. Cînd fierbințeala înceștării era mai mare, se puteau auzi voci ce strigau : „Să-l răzbunăm pe dom'sublocotenent!...

Și visul, visul cu care se prăbușise Graur, se apropia de înfăptuire cu fiecare pas ciștigat, cu fiecare apus și răsărit de soare. Din grupa lui Zamfir căzuseră patru. La câteva zile după înmormintarea comandantului de pluton, în timpul unui atac dat corp la corp cu nemții ce apărau un grup de case, a pierit soldatul Faur Vasile. Era din Crivăț. Un flăcău de vreo 26 ani, căsătorit, tată a doi copii. Îndeplinea funcția de trăgător la pușca mitralieră pe care o mînuia cu o precizie uimitoare. Cei cîțiva oameni rămași au simțit un mare gol prin căderea lui. Felul cum îi sprijinea Faur era pentru ei o încurajare extraordinară. Știa să plaseze focul în locul și momentul cel mai potrivit. Era pavăza sub care se avînta grupa la asalt, ori respingea năvala inamicului.

Se întrebau cine îi va lua locul, și o umbră de îngrijorare se furișase în sufletele lor. Dar umbra se risipi, căci un braț cel puțin la fel de sigur, și un ochi la fel de ager, avea să dea viață „sufletului“ grupei, așa cum este denumită pușca mitralieră.

Era o seară de octombrie cînd a căzut Faur.

După luptele din ajun se părea că, cel puțin câteva zile, fasciștii nu vor mai opune o rezistență prea mare. De aceea îndrîjirea cu care aceștia apărau grupul de case, un fel de cătun aflat la bifurcarea unor șosele, a surprins.

Cele două căi de comunicație se strecurau printre înălțimi acoperite cu vii. Pe flancurile cătunului, sus pe creastă, câteva puncte tari din teren fuseseră transformate în insule de rezistență. Plutonul lui Ion ataca de front. Celelalte două trebuiau să execute o învăluire. Lupta începuse în zorii zilei. De trei ori au asaltat ai noștri grupul de case și tot de atîtea ori fuseseră respinși.

Odată cu lăsarea înserării, fu cucerit de către vecini umărul din dreapta. Profitînd de situația avantajoasă, pentru a patra oară plutonul dezlănțui un îndirjit asalt.

Din acoperișurile puținelor case, începură să se înalțe limbi de foc și coloane negre de fum gros. Sub văzul atacatorilor, clăi și șure cu fin se mistuiau cuprinse de vîlvătăi.

Porcii dărimaseră cotețele și alergau ca niște umbre joase, guițind, neștiind încotro s-apuce. Păsările fugeau îngrămădite dintr-un colț în altul al ogrăzilor... Ciinii cu lanțurile rupte s-au pus pe lătrat și urlat... O vacă inebunită de flăcări dărimase ușa grajdului aprins. Porni mai înți spre linia românilor, apoi se întoarse scurt în loc și începu să gonească ca o torță vie spre fasciști. O rafală de automat o culcă la pământ... Umbra ei masivă continua să ardă în pragul unei case cu pereții în flăcări.

Cîțiva țărani rămași să-și păzească vetrele se repeziseră disperați să-și salveze bruma de agoniseală a unei vieți întregi, fără să-și dea seama de neputința lor.

Un bătrîn cu multe zeci de ani în spate puse mîna pe o furcă și se repezi orbește spre un fascist care apropia o torță de casa în care-i zăcea baba paralizată. Ajunse la timp și înfipse cu sete și ură colții de fier în omul fără suflet.

Grupa caporalului Zamfir se strecură printr-o grădină, și la adăpostul fumului, ajunse în partea opusă a cîtunului unde cîteva case scăpaseră nevătămate. Se încinse o luptă corp la corp cu nemții care încercau să pună foc.

Soldatul Ion Păpușoi culcă la pământ unul după altul cinci fasciști. Pentru fiecare, cîte un glonț. În dreapta lui, Faur făcu un salt cu pușca mitralieră și dispăru în norul de fum ce învăluia o casă în flăcări. N-au trecut decît cîteva secunde și focul serii scurte, focul preferat al lui Faur, se auzi aproape de tot.

Sub puterea unei presimțiri, Ion porni în fugă spre el, în timp ce o bombă de aruncător greu se apropia filfiind amenințător prin aer.

Urmă o explozie puternică care zgudui micul grup de case. Pușca mitralieră amuți. Dintr-un salt, Ion ajunse lîngă Faur. L-a găsit prăbușit peste pușca mitralieră, cu brațele întinse pe pământ. Casca era aruncată la cîteva metri. Lîngă el, geanta cu încărcătoare. Cînd l-a întors pe spate, a gemut fără să deschidă ochii. Fața-i era neagră de sînge, vestonul sfîșiat într-o parte.

În jur, împușcături, explozii de grenade și glasul de tunet al lui Zamfir care striga :

— Nu-i lăsați să scape ! Trage, Faur !

Încolțiți, fasciștii căutau o porțiță de scăpare. Cîteva siluete apărură speriate din fum, nehotărîte încotro s-o apuce. Păpușoi descărcă un încărcător. Mai trase unul, dar chemarea lui Faur îl făcu să înceteze pentru moment tragerea.

— Ionică !... gemu rănitul.

— Sînt lîngă tine, Vasile... Nu te las !... Am să te apăr !... răspunse el privind-i chipul crispat de durere.

Faur încercă să mai spună ceva, dar glasul îi fu sugrumat de un nod ce i se pusese în gît.

Sub razele palide ale lunii care abia răsărise, în lumina vilvătăilor ce mai izbucneau din casele aprinse, ochii lui Faur luceau înecați în lacrimi.

— Să ai grijă de ai mei !... De copii !... Să ai... rosti cu greu.

Închise ochii obosit... Apoi îl cuprinse un tremur, și începu să se zvîrcolească, ca și cînd s-ar fi luptat cu cineva. Cînd se mai potoli un pic, făcu un efort să-i prindă brațul lui Ion. Se vedea că ar vrea să mai vorbească. Nu reuși... Își privi încă o dată cu recunoștință prietenul, care își trecea mut palma mare și aspră peste chipul lui prăfuit.

Așa, în tăcere și poate împăcat, se stinse bietul Faur... Ion Păpușoi îl trase sub un prun departe de flăcări, și-l acoperi cu un țol.

„Am să te răzbun... Și n-am să uit ce m-ai rugat... dacă...”

Luă pușca mitralieră, geanta cu încărcătoare și sări gardul în curtea vecină unde auzise glasul caporalului.

În ziua aceea grupa scosese din luptă peste douăzeci de fasciști și capturase opt. Focul a continuat să mistuie pînă-n temelii căminele bieților oameni.

Din loc în loc, căderea unei grinzi stîrnea roiuri de scînteii ce se topeau în noapte una cite una...

Disperați, pierzîndu-și tot avutul, femeii, bătrîni și copii, se-ntorceau la vetrele lor transformate în mormane de scrum și ruine.

...Au urmat alte zile la fel de grele. Vremea se răcise, ploile nu mai conteneau. Luptele se țineau lanț. Au

crescut și lipsurile. Voința și rezistența erau puse la grea încercare. Luptătorii au devenit tăcuți, cu fețele mai aspre și privirile tăioase. Parcă îmbătrâniseră...

ELIBERAREA ULTIMULUI PETEC DE GLIE

După două săptămîni mohorîte care-ți întunecau sufletul, au urmat și zile însorite de toamnă. Se încălzise. Noptile nu mai erau așa de reci. Se apropia sfîrșitul lui octombrie. Ultimele așezări românești care cunoscuseră robia fură eliberate, una cîte una.

Cînd li s-a spus că pătrund pe pămîntul ce ne fusese furat, Ion Păpușoi a cunoscut o emoție de nedescris. Trăia sentimentul unei regăsiri, al unei întîlniri cu locuri și oameni de care fusese despărțit de cînd se știa. Era în timpul unui atac... Se opri se cu pușca mitralieră la rădăcina unui nuc bătrîn. Alături, înfipt un semn, o piatră mare. Caporalul Zamfir îi spusese că aceea e piatra de hotar. Dincolo, se aflau frații...

Cea din urmă palmă de pămînt românesc a fost udată cu mult sînge. Un sat așezat pe o colină cu vederi întinse, străbătut de o șosea care duce spre Ungaria, fusese transformată de fasciști într-o puternică fortăreață.

Adevărata graniță se afla la numai doi kilometri spre vest de colină. Un păienjenis de șanțuri și adăposturi înconjurau localitatea ca un briu. Casele fuseseră organizate pentru rezistență la încercuire. Pe flancuri, două păduri puțin împinse către pozițiile românilor protejau și ajutau apărarea satului. Trei zile și trei nopți a durat lupta pentru acest ultim petec de glie strămoșească.

Compania lui Ion Păpușoi ataca pădurea din stînga. Aici a fost grav rănit comandantul de pluton, sergentul major Sandu Petre. Se avîntase în fruntea plutonului la asalt. Pătrunsese în pădure, dar un contraatac puternic respinsese subunitatea pe vechea poziție. Fusese salvat de caporalul Zamfir, care l-a tîrît sprijinit de focul violent tras de Păpușoi.

În ziua următoare, după o intensă tragere de artilerie la care luaseră parte și avioane de bombardament, s-a dezlănțuit un alt atac. Apărarea fusese ruptă. Asaltul se da pe un front larg, și abia către seară, pădurea fu ocupată. Pătrunderea în spatele localității și atacul de front conturau încercuirea nemților din sat. Lupta se ducea din casă în casă. Pîlcuri de fasciști se strecurau spre vest prin culoarul rămas încă liber.

Grupa lui Zamfir aflată în dreapta plutonului urmărea fiecare fugăr, vîinindu-i ca pe iepuri. Victoria părea aproape, cînd deodată, de pe marginea pădurii din dreapta, în care nemții încă mai rezistau, cinci tancuri mari, sprijinite de o violentă tragere de artilerie și urmate de trăgători, porniră la contraatac. Se încinse o luptă inegală, pe viață și pe moarte, în care huruit de motoare, scrișnet de șenile, explozii, focuri și comenzi, transformaseră liniștea aparentă într-un iad. Zidul de foc și oțel se apropia vertiginos de poziția companiei, făcută una cu pămîntul.

— Trageți în infanterie. Nu vă lăsați băieți, striga cît putea de tare caporalul Zamfir, aflat chiar pe direcția de înaintare a două tancuri mari. Mîna de oameni ce mai rămăsese din grupă se bătea cu inversunare. Focul apărătorilor devenise atît de viu, încît infanteria inamicului fu culcată la pămînt. Imprudente, tancurile se depărtară neînsoțite. Erau impresionanți „Tigrii” de oțel. Unul se năpusti gemînd din șenile spre Zamfir. Caporalul sări în lături, apoi ca o panteră se cățără pe el, îi înfășură turela cu foaia de cort și aruncă o sticlă incendiară lîngă motor. Namila fu cuprinsă de flăcări și fum. Nu mai putea fi controlată. Amenințați de flăcări, servanții ieșiră unul cîte unul cu brațele ridicate. În stînga, un alt vîinător din plutonul vecin aruncase sub șenilă un pachet cu grenade. Imobilizat, tancul se învîrtea neputincios în loc. Un altul, descurajat, se oprise înapoia unui dîmb și deschise foc cu mitraliera și cu tunul. Încă trei „Tigri”, porniră în viteză din pădure. Ajunși pe linia infanteriei oprite, o ridicară și se năpustiră cu furie asupra românilor. Copleșită de inamic, compania începu să se retragă om cu om, la adăpostul pădurii.

Păpușoi nu-și da seama ce se petrece în jurul lui. Auzea doar zgomotul luptei și vedea zidul de trupuri ce se apropia de el. Încărcătoarele pline îi dau curaj. Trăgea disperat, dar lanțul de nemți devenea cu fiecare clipă mai amenințător. Se adăpostise la colțul unei case cu pereți din lemne groase. Tancurile însoțite de infanterie trecuseră de linia apărării românești. Cei câțiva oameni ai grupei fură risipiți. Lui i se păruse că pieriseră cu toții.

Se iscă o învălmășeală de nedescris. Exploziile bombelor și grenadelor se țineau lanț. Se auzeau comenzi și strigăte în ambele tabere. Totul era acoperit de fum și praf, în care se deslușeau umbre alergînd, căzînd sau ridicîndu-se.

Ion Păpușoi își aruncase casca de pe cap și trăgea, fără să-și dea seama că rămăsese singur. Țeava puștii mitraliere dogorea. Deodată desprînse glasul lui Zamfir, venind parcă din fundul pămîntului. Îi strigase ceva. Ce anume nu înțelesese. Continua să se bată hotărît să nu cedeze un pas. În toiul înclăștării o grenadă căzu lîngă el. O explozie, și treptat, treptat, totul începu să se învîrte în jurul lui, să se întunece. Un val de căldură îi cuprînse trupul. Puterile îl părăseau încetul cu încetul. Își întinse brațele neputincioase pe pămînt. Peste ochi i se așternu o perdea grea... A încercat s-o înlătore cu dosul palmei. N-a putut. Abia a reușit să-și treacă fața peste firele de iarbă uscată.

Începuse să-l doară capul. Își da seama că viața se scurge din el, picătură cu picătură...

Simți o lovitură puternică în coastă, și apoi n-a mai știut nimic. Un fascist voise să vadă dacă mai trăiește...

Un bătrîn, ascuns în pivnița casei la colțul căreia ocupase poziție Păpușoi, văzuse lupta inegală și dirzenia cu care se bătuse românul. Îl crezuse mort. După trecerea lanțului de asaltatori, s-a apropiat de el. Soldatul mai trăia. Ajutat de un copilandru l-a tîrît în pivniță.

— Du-te repede la Neli ! Să vină minteni cu leacuri și feșe. Fii atent să nu te observe vreun neamț !... îi spusese băiatului.

Nu trecu mult și își făcu apariția o femeie între două virste, cu părul cărunț și trăsături care arătau că fusese frumoasă în tinerețe.

La căderea întunericului, rănitul fu transportat cu grijă și în mare taină în casa femeii. Un țăran, invalid din primul război mondial, fost sanitar în armată, îi pansă rănile, dindu-i leacuri împotriva fierbințelilor.

— Pină mine, când or veni ai noștri, o să reziste... hotări bătrînul pornind șchiopătînd spre casă.

Țăranca puse ceasul la vedere, scoase dintr-o ladă un șervet alb ca spuma laptelui și, după ce micșoră mukul lămpii, se așeză pe un scaun, la căpățîiul soldatului.

Era tare obosită, dar nu se îndura să-l lase singur.

Tatăl ei, om trecut de optzeci de ani, învelit într-un cojoc mare ciobănesc, se așezase de veghe pe prispă în dreptul ușii, și privea cu pipa între dinți dansul unor rachete colorate ce tot răsăreau din marginea satului.

Rănitul răsufila greu și transpira. Din cînd în cînd femeia îi ștergea sudoarea de pe față.

Cînd omul se mai liniști, fără voia ei, o prinseră gîndurile. Una după alta, amintirile o purtară pe cărările trecutului.

Avusese doi copii. Un fecior de douăzeci de ani și o fată de șaptesprezece. Erau mîndria satului. Băiatul n-a vrut în ruptul capului să servească în armata hortystă, și împreună cu alți patru prieteni trecuse într-o noapte, cu doi ani în urmă, granița în „țară”. Cînd Liviu i-a spus ce are de gînd să facă, se împotrivi, dar, dîndu-și seama că oricum, va fi luat și pus să lupte contra fraților lui, l-a îndemnat chiar ea să fugă.

Printr-un consătean care se strecurase dincolo o veste că se află într-un oraș din Oltenia, unde face instrucție.

De atunci, n-a mai primit nici o știre de la el. Asta pînă cu o lună de zile în urmă, cînd învățătorul satului îi spuse că în comunicatul de război al armatei române, difuzat de Radio București, se vorbea despre moartea eroică a băiatului. Ajunsese sergent și căzuse în luptele pentru eliberarea orașului Sfîntu Gheorghe.

Știrea îi fusese confirmată după vreo săptămînă de unul dintre cei cu care trecuse granița.

Grea lovitură... Cu două săptămâni în urmă, în timp ce strîngea otava, Livia călcase pe o mină... În brațele ei, acolo pe cîmp, își dăduse sufletul.

Bărbatul, pădurar, fusese ridicat după fuga băiatului. La vreo șapte luni, primise un plic în care-o anunțau că murise. Unde l-au îngropat, n-a putut afla. Fusese prima lovitură. Apoi urmară celelalte.

Își iubise mult căminul. Erau mulțumiți și trăiau cu speranța că ziua eliberării nu-i departe.

Acum nu-l mai avea decît pe bătrîn.

Firul amintirilor fu rupt de gemetele ostașului. Se zvîrcolea, gemea, gîfîia... Era lac de sudoare, fața i se crispase.

Femeia mări fitilul lămpii. Îi șterse fruntea brobonită, apoi îi dădu unul din prafurile lăsate de sanitar. O cuprinse neliniștea și se frămînta la gîndul că rănitul s-ar putea prăpădi pînă a doua zi.

„Doamne, scapă-l, Doamne! Nu știu cine este acest om, dar simt că tremur pentru el!“... se ruga în timp ce Ion se mai liniște, apoi chiar adormi.

Își reluase locul pe scaun muncită de întrebări care cereau un răspuns imediat.

...„Oare de ce-mi pierd capul pentru cătana asta?!... Nu l-am văzut niciodată, nu știu cine-i, și totuși mi-aș da viața, ca s-o salvez pe-a lui?...”

Poate, pentru că-s mamă!... Simt așa, pentru că l-am avut pe Liviu... Oare cine o fi mama lui?!... Ieri, poate a primit carte de la el că-i sănătos. Biata mamă se bucură un timp, apoi iar își face gînduri, pînă ce va primi altă veste... Chinuită ființă e mama!... Citești rîndurile scrise de ficiorul tău plecat la război, te bucuri, plîngi de fericire că trăiește, dar nu-ți dai seama, ori poate nu vrei să înțelegi că, de cînd ți-a scris, au trecut multe zile, și s-au mai dat bătălii...

În război, o zi nu-i la fel cu cea de ieri. Un ceas, o clipă, niciodată nu seamănă una cu alta. Viața atîrnă mereu de un fir de păr... Moartea pîndește în orice loc și moment, necruțătoare și hidoasă.

„Oare o fi sau nu, însurat? O fi avînd copii?!“ Erau alte întrebări care-i măcinau mintea fără voia ei...

Privirea i se opri la vestonul așezat pe speteaza scaunului. Sub puterea unei presimțiri se ridică și începu să-l scotocească sperînd că va găsi acolo un semn care s-o elibereze de coșmarul întrebărilor. Într-un buzunar, dădu de un pachet cu țigări și o cutie de chibrituri cu cîteva bețișoare. În altul, de o batistă cu tricolor pe margini.

Pe dos, într-un buzunar făcut de o mînă stingace, încheiat cu nasture și prins cu ac de siguranță, un portofel de pînză.

Îi tremurau mîinile cînd l-a desfăcut. Scoase cîteva bani de hîrtie românești ; vreo patruzeci de lei. Într-un plic, împăturite cu o bucată de ziar, două fotografii.

Prima, a unei tinere care o privea surîzînd. Apropie lampa. Îi plăcea cum arată. „E o pereche tare potrivită !“ își zise uitîndu-se cînd la poză, cînd la soldatul care respira liniștit.

„Știi, tu, draga mea, că bărbatul, ori drăguțul tău e în mare primejdie ?!“... spuse fetei care continua s-o privească netulburată drept în ochi. Se simți furată de amintiri nu prea depărtate.

Înainte de a trece granița, Liviu era în vorbă cu o fată dintr-un sat vecin. Hotărîseră să se căsătorească, dar, mînat de dragostea de patrie, băiatul plecase... Se iubeau mult. Deși aflate de moartea lui, Anca nu voia să creadă. Îl aștepta, convinsă că într-o zi va apărea îmbrăcat cătană... „Biata Anca !“...

Își șterse o lacrimă ce-și făcuse loc printre gene și oftă. Scoase la iveală cea de a doua fotografie. Făcu ochii mari și duse mîna la gură să-și înăbușe un țipăt. Inima-i bătea să-i spargă coșul pieptului. Tîmplele îi zvîcneau. Simțea o greutate pe cap și peste ochi i se așternu o pînză...

Ar fi vrut să strige, sau măcar să scoată un geamăt. N-a putut. Tremurînd de emoție, se îndreptă spre perețele de lîngă fereastră. Dintr-un tablou mare, înrămat, prins pe un covor înflorat, o privea o tînără cu trăsături deosebit de frumoase. Semăna leit cu cea găsită la rănit. Era aceeași femeie. Ea, așa cum arăta cu douăzeci și trei de ani în urmă... Întoarse fotografia și citi „Ca amintire, prietenei mele Sofia... Cornelia“. Scrisul ei...

Imagini din trecut începură să-i apară în față. Un trecut, de care niciodată n-ar fi vrut să-și mai amintească.

Vru să se scuture de amintiri, dar o înlănțuiră mai puternic... Viața de la moșie... Ticăloșia administratorului. Disperarea care o cuprinsese, gândurile negre care-i încolțiseră măcinându-i sufletul și nervii. Și-n iadul acesta pămîntesc, o inimă miloasă se apropiase de ea... Sofia... O moldoveancă bună ca pita caldă. Femeie cu casă grea, tovarășă de trudă și chin. Împreună au plîns, s-au sfătuit.

...Și munca de la cîmp, cînd era grea... Apoi, ziua cînd îi venise rău... Era pe timpul culesului porumbului. N-a mai știut nimic pînă s-a trezit la spital. Medicul îi spusese c-a născut o fetiță fără viață. Mult și amarnic a plîns-o. Cînd s-a mai înzdrăvenit, întrebasese unde fusese înmormîntată. I-au spus că au îngropat-o cu alți copii născuți morți.

După ce-a ieșit din spital, n-au mai primit-o la curte. Administratorul i-a pus în palmă bani de drum și-a gonit-o...

Așa, s-a întors acasă, în satul ei. La un an, s-a căsătorit cu pădurarul, căruia îi murise nevasta. Despre primul copil nu i-a vorbit nimic. Era o taină a ei. Nici tatălui ei nu-i spusese. Îi povestise doar despre Sofia.

O năpădiră lacrimile. Se așeză din nou la căpățiul soldatului, cu șorțul dus la gură, muncită de alte întrebări mai stăruitoare care începură s-o asalteze.

„Cine-i omul ăsta?!... Cum a ajuns poza ei la din-sul?!“...

Tot gîndindu-se și-a zis că nu putea fi decît unul dintre copiii Sofiei. Chipul i se luminează de bucuria dezlegării unei enigme, sau, poate pentru că putea fi de folos femeii care-o ajutase în vremuri grele.

Sofia avea patru copii. Primul și ultimul erau băieți. Cel mare să fi avut pe atunci vreo șapte ani. Îl chema Petre. Cel mic, se născuse cam la patru luni după ce ea se băgase slugă. Se numea Andrei... Îl botezase chiar ea la rugămintea Sofiei. „El trebuie să fie... Andrei... Cu siguranță că el este... N-a mai avut adresa și fiindcă armata pornise să ne elibereze, i-a dat fotografia în speranța că poate printr-o întîmplare, va da de mine. Ce

curioasă-i viața!“... — își spuse hotărîtă să facă orice pentru salvarea rănitului.

...„Cînd am părăsit moșia, să fi avut un an și jumătate. Parcă-l văd alergînd desculț prin bătătură, c-o cămășuță scurtă de in, în capul gol, cu bucle bălaie, ținînd strîns în pumn un boț de mămăligă...

Odată, i-am scos chiar eu dintre picioarele cailor trăsurii boierului „...continuă să-și depene amintirile. Se ridicase de pe scaun, hotărîtă să-i spună bătrînului descoperirea, dar rămase locului, nedumerită cînd ochii îi căzură pe scrisul de pe plic.

Citi de cîteva ori și se întunecă ;

Soldatul Păpușoi Ion

Oficiul Poștal nr...

Compania 5.

...„Înseamnă că-i altcineva. Pe Sofia o chema Lehaci. Îmi aduc bine aminte. Și băiatul ăl mic era Andrei... Îi pusese numele lui tata !...

Se crăpase de ziuă și ea continua să-și muncească mintea fără să găsească răspuns la întrebarea ce-o chinuia. Deschise larg fereastra. Un val de aer proaspăt inundă încăperea... Respiră adînc și-și duse mîna la cap. Ciinele începuse să latre... Porcul alerga prin ogradă guîțînd de foame. La marginea satului, acolo unde era frontul, răbufniră cîteva împușcături. Stinse lampa, puse plicul cu cele două fotografii după oglindă, și ieși afară. Bătrînul sta cu cojocul între umeri și pipa strînsă între dinți. Cînd o simți, o întrebă fără să-ntoarcă capul.

— Cum îi tată... ?

— Doarme !

— Scapă ! Îi puternic ficiorul...

Femeia îl pofti în casă după ce mai întîi cătă în jur...

GLASUL CAMARADERIEI

Bătrînul trase un scaun la picioarele patului. Se așeză și începu să-și plimbe privirea peste chipul rănitului.

— Ascultă-mă pe mine, fată !... Scapă !...

Femeia nu răspunse. Se duse la oglindă, apoi își reluă locul, ținînd fotografia în poală.

— Ce-i aia ?! întrebă bătrînul.

— Am găsit-o în vestonul lui, zise fiica întinzîndu-i-o.

— Dar ce cată la el ?!... vorbi denumerit tatăl care în ciuda vîrstei vedea bine fără ochelari.

— Asta mă întreb și eu. La început, bănuiam că-i ficiorul Sofiei... Știi moldoveanca ceea !...

— Ai mai găsit ceva ?

— Fotografia unei fete, niște țigări și ceva bani, răspunse ea înșirînd pe pat tot ce găsisese.

...„Dom' caporal !... Mulți... Eu n-am vrut... Trag, trag, nu mă dau prins... Măicuța mea... Ioana... Faur...”

— începu să vorbească în neștire Păpușoi, zvîrcolindu-se.

— Vai de mine, tată !... Se pierde !... Se pierde !... Ce să fac ?!... se văita femeia, frămîntîndu-și mîinile.

— Cheamă-l pe Avram, spuse scurt bătrînul. Fii atentă, fată, să nu dai de bănuît...

— Ai grijă pînă viu cu el, răspunse ea dispărînd pe ușă.

Pe uliță, cîteva umbre se strecurau de la o casă la lata. Un neamț o văzuse alergînd și strigă la ea.

Nu s-a oprit. Începu să fugă. Părul îi căzuse pe umeri, cu o mînă își ținea rochia prea lungă, pe cealaltă o apăsa pe piept în dreptul inimii. Un glonț, trecu țiuind pe deasupra capului ei. Nu-l luă în seamă...

— Nașule, vino degrabă !... reuși să spună cînd ajunse în pivnița unde se adăpostise bătrînul cu nevasta și doi nepoți.

— Ce-i ?... Or aflat ?!... sări speriat moș Avram.

— Se prăpădește cătana !... Aiurează, se zbate !... Hai, vino !...

— Tu, Neli, or aflat ? mai întrebă bătrînul apucînd-o de umeri.

— N-or aflat, bătu-i-ar Dumnezeu !... Se pierde... nașule...

Fostul sanitar își reveni. Rămase să-și ia ceva leacuri, iar femeia porni spre casă.

— Rana de la cap îi tare periculoasă, zise el după ce-i desfăcu bandajul. Asta-i toată pricina. Începe să se învinețească. Mi-e teamă de infecție !... spuse în timp ce

presăra peste rană un praf alb. Păpușoi gemea și transpira...

— Tăria lui îl ajută mai mult ca doctoriile. De-ar fi pornit ai noștri azi atacul !...

În ziua aceea fusese liniște pe front. Nemții forfoteau prin sat, săpau șanțuri, cărau muniții. Aduceau alimente. Între casele de pe margine, instalaseră în timpul nopții tunuri cu țevice lungi... Alături de ele, făcuseră depozite de proiectile.

...Se înnoptase de mult, când bătrînul Avram se strecura obosit prin grădini spre casă...

...În acest timp caporalul Zamfir era pradă unei grele frământări. Se socotea vinovat de pierderea celui mai viteaz soldat din grupă și a celui mai bun prieten pe care și-l făcuse într-un timp atît de scurt. De zeci de ori re trăise fiecare amănunt al luptei, încercînd să găsească un cît de mic sprijin care să-i ușureze cumplita muștrare de cuget. Un argument care să-l convingă că în situația aceea nu se putea face nimic pentru salvarea lui Păpușoi. Dar de fiecare dată, își spunea că nu făcuse nimic. Că nu făcuse totul sau nu făcuse ce trebuia. Își pierduse oare capul ? El care era pentru subordonați un exemplu de tărie, de curaj și calm, se fisticise ori fusese cuprins de frică ? Își aducea bine, foarte bine aminte, că în momentul cînd nemții porniseră la contraatac, se afla în flancul stîng al grupei. Se depărtase de pușca mitralieră și se tirise acolo unde i se părea că fasciștii se pot infiltra mai ușor. Era hotărît să reziste cu orice preț. Mina de oameni pe care o comanda trebuia să păstreze poziția, sau să moară. Cînd tancurile amenințau să sfarme sub șenile trupurile apărătorilor, se urcase pe o namilă de oțel, pe un „Tigru“ și-l distrusese. Însemna că nu-i fusese frică. Cînd altele intrară în luptă însoțite de infanterie reușind să treacă peste prima linie în flancul stîng, comandantul de pluton îi ordonase să se retragă. Îi părea rău de această măsură, pentru că-l silea să renunțe la hotărîrea lui.

Sperînd că totuși, fiecare minut mai poate schimba situația, n-a comunicat ordinul imediat. S-a mai năpustit asupra unui alt tanc, pe care l-a imobilizat cu pachetul de grenade. Intensitatea luptei creștea cu fie-

care secundă. Celelalte grupe începuseră să se retragă. Comandantul de pluton i-a repetat încă odată ordinul. Numai atunci, strigase și el de două ori lui Păpușoi; — Salt spre pădure, Ionică !...

Fusese auzit, pentru că, deși continua să tragă, Ion Păpușoi îi făcuse semn c-a înțeles. Convins că așa va face, a început replierea spre pădure urmărit de tancuri și de infanterie. Un soldat grav rănit fu luat și tirît de camarazi, cu toate că cerea să fie părăsit.

În învălmășeala retragerii, lui Zamfir i se păru că deslușește focul puștii mitraliere.

Își trecu privirea peste cei cîțiva oameni din grupă, căutîndu-l pe Păpușoi.

— A rămas pe poziție !... vorbi trist soldatul Nistor care-i urmărise chipul alarmat.

Caporalul nu răspunse. Se opri în picioare înapoia unui carpen gros. Pușca mitralieră trăgea foc serii lungi, un foc nervos folosit cînd trăgătorul e prea încolțit.

În clipa aceea ar fi vrut să se întorcă înapoi, cu grupa sau singur. Păpușoi trebuia salvat. Privi zidul de trupuri nemțești care se apropia vertiginos. Dar ce putea face cu cei trei oameni teferi pe care-i mai avea, aflați în plină retragere. I-ar fi omorît fără nici un rost, și atunci vina ar fi fost mai mare, iar muștrarea de cuget mai amarnică.

A continuat să se retragă. De fiecare dată cînd se oprea, ținea cu sete și ură. Fasciștii loviți nu se mai ridicau. Era un fel de a răzbuna pierderea grea. Trăgea, alerga și din nou trăgea. Nu se putea împăca cu situația...

Cît timp l-a auzit trăgînd, mai nutrea o speranță, în fond, fără rost. Credea într-o minune sau că puterea lui Ionică era fără margini. Dar cînd pușca mitralieră amuți, i se părea că cerul se prăbușește peste el.

Rănitul tirît își dăduse sufletul, dar trupul îi fusese adus în liniile românilor.

La adăpostul întinericului, subunitățile începură să-și refacă rîndurile. Pierderile fuseseră grele. Trei recruți, abia veniți pe front, înprospătară efectivul grupei.

Zamfir plănuise cu Nistor să se strecoare spre casa izolată. Nădăjduia că l-ar mai putea găsi în viață pe

Păpușoi. Dacă murise, îi vor găsi trupul. Într-un fel, acțiunea asta, dacă reușea, i-ar fi adus în mică măsură o împăcare. Înapoi nu trebuia să vină cu mâna goală. Măcar o „limbă“ tot vor aduce ei. Comandantul de pluton a fost de acord cu incursiunea, dar cel de companie, n-a aprobat-o. Era prea riscantă prin adâncimea la care urma să ajungă. Și apoi, oboseala și tensiunea luptătorilor nu erau prielnice.

Ziua următoare a fost folosită pentru aclimatizarea noilor veniți și pentru pregătirea unui alt asalt. Spre a nu se da un atac „în gol“, comandantul de batalion hotărîse să se execute o incursiune pe șaua dintre cele două păduri, ocupată de români în acțiunea precedentă. Era chiar locul unde voia să ajungă Zamfir.

Comandantul de companie îi comunicase din timpul zilei ordinul. În afară de soldatul Nistor, caporalul ceru să fie însoțit și de un sanitar. Credea că totuși, Păpușoi trăiește și va putea fi salvat.

Incursiunea trebuia să constate prezența inamicului și, dacă era posibil, să aducă un prizonier. Grea misiune. Obiectivul depărtat și drumul plin de surprize. Deosebit de periculoasă era trecerea primei linii nemțești. Pînă la căderea întunericului cei trei participanți au observat fiecare metru din poziția inamicului pe direcția în care urmau să se infiltreze. Și-au făcut fel de fel de planuri, au creat nenumărate situații, hotărînd pentru fiecare, modul cum vor acționa. Minteia lui Zamfir lucra cu precizie.

Abia trecuse miezul nopții cînd s-au desprins de pe poziție tîrîș. Se temeau ca intervalul recunoscut pe timpul zilei să nu fi fost ocupat la căderea întunericului, fapt care ar fi dus la capturarea patrulei.

În mai bine de o oră nu străbătuseră mai mult de cinci sute de metri. Mersul tîrîș le storcea valuri de sudoare. Încordarea îi obosise. Zamfir se strecura printre rîndurile fasciștilor cu o abilitate extraordinară.

La rădăcina unui stejar bătrîn zăboviră mai mult de un sfert de ceas. Simțeau nevoia să-și refacă forțele și să se orienteze.

După socoteala caporalului, casa lîngă care rezistase Păpușoi nu putea fi la mai mult de trei sute de metri.

Patrula își îndeplinise cu succes misiunea. Inamicul nu se retrăsese, era prezent și poziția înțesată cu subunități. Capturarea „limbii” era posibilă la înapoiere.

Pe Zamfir îl preocupa în mod deosebit soarta lui Păpușoi. Pentru asta doar ceruse să fie trimis în incursiune.

N-ar fi avut liniște dacă nu făcea tot ce era posibil să-i găsească urma.

Pînă la ivirea zorilor mai era timp destul. Noaptea se mărise. Cerul era acoperit. Întunericul de nepătruns.

„Nu, nu cred să se fi prăpădit Ionică... Îl știu tare și mai ales viclean...” își zise gîndindu-se la acțiunile în care se remarcase în mod deosebit prietenul său.

Cînd socoti că-și recăpătaseră puterile și se convinge că se aflau pe drumul bun, caporalul hotărî reluarea înaintării.

Începuse să se zărească zidul casei, cînd Nistor, aflat în dreapta, făcu semn de oprire.

La vreo patruzeci de metri, observase ceva. Toți încremeniră cu răsuflarea tăiată și ochii spre o pată care se tot mișca.

Gîndul c-ar putea fi descoperiți le mări emoția.

— De va fi nevoie ne batem pe viață și pe moarte !... șopti Zamfir pipăindu-și sacul cu grenade...

— Ipoteza trei !... completă Nistor trecînd automatul în față și pipăind trăgaciul.

Sanitarul simți un fior de gheață în tot corpul, și se apropie ceva mai mult de caporal.

— Nu-i om... răsuflă ușurat Zamfir.

Umbra se mai mișcă, apoi se opri. Lătră scurt și dispăru spre sat...

După ce liniștea se înstăpîni din nou, își continuară drumul. La colțul casei, începură să pipăie fiecare palmă de pămînt. Au dat peste tuburi trase și încărcătoare goale. Sanitarul a găsit un sac de merinde plin cu pachete de cartușe. Printre ele, o bucată de piine uscată. Zamfir, se cutremură cînd descoperi o cască și resturi din pușca mitralieră...

„A trecut tancul peste ea !“...

Speranța că Păpușoi mai putea fi în viață se risipi. „Eu nu m-aș lăsa prins de viu !“ îi spusese într-o discuție la cîmpul de instrucție, prietenul lui.

Își da seama că șansele de a-l găsi și salva scad. Cu toate astea, se încapățină și continuă să-și urmărească ținta.

„Nu !... Orice-ar fi, vreau să aflu ce s-a petrecut aici... Viu sau mort, am să-l găsesc... Planul i se înfiripă în minte cu iuteală. Sub paza celorlalți, el va pătrunde în casă „De-i locuită, cineva trebuie să fi văzut cum s-a sfârșit lupta !“... Explică celor doi hotărîrea.

Trase zăvorul porții și intră în curte. Dar abia făcuse câțiva pași că un dulău se repezi spre el lătrînd de mama focului.

Se lipi de peretele casei, apărîndu-se cu automatul. Pentru o fracțiune de secundă zări perdeaua la o fereastră mișcîndu-se. Nu putea face un pas. Era pironit locului... Începură și cîinii din curțile vecine să latre. Se afla într-o încurcătură, din care-l scoase sanitarul care deschise poarta și-i șopti alarmat :

— Vine o patrulă.

Zamfir judecă fulgerător...

— Fă un salt pînă în șopru. Apără-te, fără să tragi.

Cîinele se va lua după tine... Nemții vor fi atrași acolo... Poate prindem unul !... Nu-ți fie teamă... vorbi caporalul.

Sanitarul execută ordinul. Porni în fugă spre șură urmărit de dulău...

Zamfir ieși din curte și se tîrî lîngă Nistor. Atrași de zgomot, nemții grăbiră pasul.

Stătură un timp lîngă gard, cercetînd ograda... După ce-și spuseră ceva, unul voinic intră pe poartă cu automatul întins. Al doilea își proptise bărbia de ulucă și-l urmărea.

Auzind scîrțîitul porții, uitînd parcă de șură, cîinele se năpusti spre noul venit. Un răpăit scurt și curtea fu cuprinsă de liniște.

Zamfir cumpăni cu precizie noua situație. Sanitarul era în pericol dacă nu-i da în gînd să fugă. Dacă ar fi deschis focul să se apere puteau fi descoperiți și prinși.

Îi spuse ceva în șoaptă lui Nistor... Apoi se aruncară asupra neamțului care păzea... Surprins, acesta nu făcu nici o mișcare. În timp ce-l legau, Zamfir stîrni în mod intenționat o busculadă.

— Hans !... strigă matahala oprită în fața șurii. Mai repetă chemarea de câteva ori.

Hans nu răspunse. Neliniștit, porni cu pași mari spre poartă, dar cum ieși din curte, umbra lui Zamfir îl pocni cu arma în moalele capului.

Fascistul se prăbuși fără suflare.

Timpul zorea... Se aflau în inima poziției inamicului. Primejdia îi pîndea... Trebuia lucrat repede și fără greș.

Prizonierul fu dus în șură, sub paza celor doi.

El hotărîse să intre în casă. Perdeaua mișcată îi înviorase speranța.

Ciocăni de câteva ori. Ușa se deschise scîrțîind ușor, și-n prag se ivi un bătrîn cu părul alb și barba lăsată pe piept.

— Sîntem români, nu te speria, șopti Zamfir.

— De ce mi-ai ucis cîinele ?!... se tînguia moșneagul privind pata albă din mijlocul bătăturii.

— Un neamț l-a împușcat !... vorbi caporalul intrînd în casă.

În puține cuvinte îi spuse pentru ce veniseră. Bătrînul povesti și el pe scurt tot ce știa.

— Îi departe casa ? se interesă Zamfir un pic mai liniștit.

— A treia de la mine ! Vă duc eu... Prin grădină minteni ajungem.

— Nu-ți fie teamă. E de-al nostru. Cel de se mișcă, e neamțul prins la poartă, îl lămuri caporalul pe bătrîn cînd ajunseră în șură. Apoi, adresîndu-se sanitarului, continuă :

— Cheamă-l pe Nistor să-ți țină locul și tu mergi cu noi. Nu uita trusa...

— Asta-i ! șopti moșneagul, oprindu-se să dea la o parte câteva uluci care ascundeau o trecere prin gard. Pe prispă, în dreptul ușii, un ghemotoc acoperit cu șubă.

— E Andrei, tatăl muierii. Toată noaptea pîndește... L-a prins somnul...

Ușa se deschise încet și-n prag își făcu apariția gazda.

— Ce s-a întîmplat, moș Mitru ?!...

— Un grădat rumân s-a furișat de dincolo să vadă cătana. Îs prieteni !...

Femeia tresări la gândul că veniseră să-l ia pe Păpușoi.

— Dar se prăpădește pe drum dacă-l luați ! Sau cine știe, îlucid nemții !...

— Nu, nu-l luăm ! pînă miine nu mai e mult... Rămîne sanitarul aici, răspunse Zamfir, în timp ce intra din tindă în camera luminată de o lampă cu fitilul lăsat.

— Cum se simte ? întrebă apropiindu-se de patul în care zăcea Păpușoi galben și foarte tras la față.

— Mi-e teamă să nu se prăpădească, domnule grădat ! Are fierbințeală și aiurează ! E a doua noapte de cînd se zbate între viață și moarte...

Sanitarul își așază trusa pe masă și ceru un lighean cu apă și săpun.

— Ce zici, Crețule, scapă ? se interesă Zamfir nerăbdător.

— Pînă nu-i dezleg bandajele să-i văd rănilile, nu pot spune nimic. Dar după cum arată, nu-mi place !... Rana de la cap e cu bucluc ! zise după ce-l pansă și-i administră o injecție împotriva infecției.

Zamfir n-a mai stat să audă părerea și despre celelalte răni.

— Dă-i niște straie băiatului ăsta și la nevoie ascunde-l. Să ții ușa încuiată. Cînd soarele s-o ridica cam de două sulițe, sperăm să fim aici. Și tu, Crețule, de-o fi cazul, să te bați. Muniție ai de ajuns ?

— Destulă. Pe deasupra și patru grenade !...

Caporalul îl mai privi o dată lung pe Păpușoi, apoi părăsi odaia urmat de bătrîn.

După socotelile comandanților, cei plecați în incursiune trebuiau să se înapoieze de mult. Rafala de automat cu care neamțul ucisese cîinele îi alarmaseră. Bănuiau că incursiunea fusese descoperită. „Dar cu o serie nu puteau fi uciși trei oameni. Dacă nu s-a auzit schimb de focuri înseamnă că mai sînt speranțe. Zamfir nu se dă prins cu una cu două ! Și nici Nistor !” spusese comandantul de pluton pîndarului. Apariția celor doi împreună cu prizonierul a stîrnit o bucurie fără margini. Caporalul era iubit și apreciat de toți luptătorii.

O dată cu ivirea zorilor, artileria prinse să tragă asupra celor două păduri ferind satul, deși în el se cuibăriseră mulți fasciști.

Nemții răspunseră aproape imediat. După o oră de duel sălbatic, românii țîșniră la atac pe două direcții. Nu se făcuse ora nouă, cînd localitatea a fost cucerită cu pierderi grele pentru fasciști.

Plutonul lui Zamfir asalta tot pe aceeași direcție ca în ultimul atac. Cînd au ajuns între păduri, dincolo de sat, caporalul îi spusese lui Nistor :

— Du-te cu doi brancardieri și evacuați-l !...

Atacul continua... Nemții se retrăgeau, izgoniți de pe pămîntul sfînt al patriei.

— Cum se simte ? îl întrebă Zamfir pe sanitar înapoiat la companie după prînz.

— Deși nu și-a căpătat cunoștința, cred că scapă ! Ce-a mai plîns biata femeie ! A mers și ea la postul de prim ajutor să vorbească cu medicul regimentului.

— Ce să vorbească ?!...

— Să-l roage ca Păpușoi să fie evacuat într-un spital din apropiere !...

REGASIREA

Pînă la Satu Mare nu erau mai mult de cincisprezece kilometri. Șeful spitalului hotărîse să-l trimită pe Păpușoi la Cluj, dar la insistența țărăncii care-l însoțise, a renunțat.

— Îl cunoști ? Ți-e rudă ?...

— Nu, dar l-am îngrijit ca pe copilul meu, domnule doctor. Doi am avut, și pe amîndoi i-am pierdut din cauza războiului. După actele ce le are, îmi pare că-i ficiorul unei prietene din tinerețe... Oare scapă, domnule doctor ?...

— Ne vom da toată silința ! o asigurase medicul.

Aproape trei zile a zăcut Păpușoi fără să știe nimic. Cînd a deschis ochii, și-a dat seama că se află într-un spital, numai după paturile pline cu răniți. În stînga,

un soldat cu chipul tras îl privea trist. Avea capul bandajat și antebrățul prins în gips...

În dreapta, un altul căruia i se amputase o mână și un picior de la genunchi, se trezise din somn și plîngea în hohote.

Printre paturi, se tîra în cîrje un țigan cu piciorul drept retezat de sub coapsă.

Se cutremură la gîndul că și el ar fi mutilat. Închise ochii luptîndu-se s-alunge din minte tot ce văzuse... Începuse să tremure și-i părea rău că se trezise.

Ar fi vrut să se pipăie, dar îi era teamă să nu-și descopere invaliditatea. „Mai bine mort, decît schilod“... își spuse lac de sudoare.

Începu să miște brațele. Întîi dreptul, apoi pe cel stîng. Pe urmă, pe amîndouă... Și picioarele erau întregi... Doar capul îl simțea greu și mare... Chipul Ioanei așa cum era acolo sus în deal, lîngă cruce, îi apăru în față...

O lacrimă se desprinsese de pe gene și se prelinse caldă pe fața lui aspră, luminată de o bucurie fără margini... „E mare fericirea să fii întreg, să fii sănătos“...

Un timp s-a muncit să-și amintească cum fusese rănit...

...Cea din urmă imagine păstrată a fost chipul unui ofițer neamț voinic ce flutura în vînt automatul. La cîțiva pași de el, ceva mai în urmă, alergau doi soldați... Ultimul încărcător de care-și amintește l-a tras în comandant. L-a văzut prăbușindu-se aproape în același timp cu unul dintre cei doi fasciști. În rîndul atacatorilor se făcuse un gol. Frică nu-i era. Niciodată nu și-a închipuit că un om poate privi cu atîta indiferență, cu sfidare chiar, apropierea clipei cînd dispăre pentru totdeauna. Numai gîndul la acest deznodămînt altădată îl cutremura. Acolo însă, lîngă colțul acelei case, la cîțiva pași de frontiera adevărată a patriei, tot sufletul și mintea i se golise de simțăminte și amintiri. Odată cu explozia de lîngă el, a început să pătrundă într-o lume de care se temuse înainte. Intra în ea fără să-și dea seama, fără pic de durere. Ultimii trăgători i-au apărut ca niște umbre în ceață, pînă s-au topit... Apoi, n-a mai știut nimic pînă în clipa trezirii... Era spre sfîrșitul lui octombrie atunci...

— În ce lună sîntem, doamnă ? întrebă pe sora așezată pe marginea patului din dreapta lui.

— În noiembrie !...

— Cît ?

— Zece !...

„Zece noiembrie !... Deci, cam acum două săptămîni s-a întîmplat. Două săptămîni... Oare ce-o fi făcînd dom' caporal și grupa ? Cîți or fi pierit ?“...

Gîndul că și comandantul lui de grupă s-ar fi putut să cadă l-a înspăimîntat.

„Nu, nu ! el nu trebuie, și nu poate fi răpus ! Nu, nici nu vreau să mă gîndesc ! Doamne, dă-mi putere, tărie și ajută-mă să mă fac bine mai curînd să plec la grupa mea, lingă dom' caporal Zamfir, căci au nevoie de mine și eu de ei !... Acolo mă simt mai bine !...“ își spuse coplesit de dorul camarazilor.

Din ziua aceea, gîndul îi era îndreptat numai spre front. Din discuțiile purtate în salon, aflase că luptele se duceau de mult pe teritoriul Ungariei.

Spusele unui caporal rănit, din regiment cu el, avură darul să-l liniștească un pic. Nu-l cunoștea pe Zamfir, dar auzise că fusese avansat sergent și decorat. Și el, Păpușoi, fusese citat prin ordin de zi și propus la decorare.

Într-o dimineată, medicul care-l operase i se adresă enigmatic.

— Azi vine cineva să te vadă !

— Pe mine, dom' doctor ?!...

— Pe tine !...

— Nu cumva o fi dom' caporal Zamfir ?!...

— Ai să vezi tu cine-i ! îi răspunse doctorul surîzînd.

Cine-l putea căuta pe el ? Cine-l cunoștea și cine era pe front mai aproape de sufletul lui decît caporalul ? Nu putea fi nimeni altul, în afară de el.

Vizita medicală se terminase. Agățat de ideea că ghicise cine va fi musafirul, Păpușoi era atît de preocupat încît aproape n-a observat cînd lingă patul lui s-a oprit un grup de ofițeri. În față sta unul cu mustață scurtă, cu păr cărunt și multe grade pe umăr. În stînga lui, medicul de salon. În dreapta, un căpitan.

— Asta-i, domnule general ! rosti medicul.

Păpușoi se uita dezamăgit cînd spre doctor, cînd spre ofițerul cu grade multe. Pentru prima dată vedea un general.

„Deci, asta-i vizita !... Și eu credeam că-i dom' caporal Zamfir !“ își spuse privind absent la străinii din fața lui.

Generalul se apropie de pat, îi puse mîna pe umăr și-l întrebă :

— Cum te simți, camarade ?...

— Bine, dom' general ! răspunse el încercînd să se ridice. Mă simt chiar bine de tot...

Un căpitan de stat major scoase din geantă Virtutea Militară și brevetul. Generalul le înmînă soldatului, mulțumindu-i pentru bravură.

— Să fie avansat la gradul de caporal ! ordonă căpitanului.

Ofițerul notă porunca într-un carnet.

— Dom' general, vă rog să nu mă avansați ! sări Ion Păpușoi speriat.

Un timp se așternu tăcerea. Nimeni nu putea pricepe de ce refuză un grad cînd alții se străduiesc să-l obțină pe orice cale.

— De ce nu vrei ?!... întrebă generalul mirat.

— Nu știu carte, dom' general. Nici numele nu-l pot scrie... Semnez cu degetul. Gradul de caporal înseamnă să am sub comandă băieți cu carte. Trebuie să citesc busola, să scriu un raport, să citesc harta și cite și mai cite ! Și-ar bate joc de mine soldații și pe bună dreptate ! Lăsați-mă soldat, și vă rog să dați ordin și comandanților mei să nu mă avanseze niciodată. După război, oi învăța !...

Generalul, recunoscut pentru exigența și integritatea sa, își roti privirea peste micul grup ca și cînd ar fi spus :

„Să luăm exemplu de la acest simplu ostaș !“...

Ion Păpușoi, care căpătase un pic de curaj, întrebă :

— Dom' general, cum aș putea afla de comandantul meu de grupă ? Caporalul Zamfir ! Sîntem dintr-un sat !

Generalul zîmbi încurcat. El nu putea să cunoască pe toți gradații din divizie. Totuși după cîteva clipe, întrebă :

— Zamfir, ai zis ?!...

— Da, caporalul Zamfir Vasile din Crivăț, dom' general !

— E caporalul citat prin ordin de zi pentru incursiunea făcută în ultima noapte de război pe teritoriul țării, interveni căpitanul cu geantă de piele. A fost decorat. Acum se află în concediu treizeci de zile. El i-a salvat viața lui Păpușoi...

— Da, da, îmi aduc aminte perfect de fapta acestui băiat. L-am avansat sergent, nu ?

— Da, domnule general, confirmă ofițerul.

Din ordinul generalului, acesta relată cu voce tare felul cum Zamfir își salvase prietenul și subordonatul. A amintit și numele unei femei care-l ascunsese, îngrijindu-l cu un deosebit devotament. Vorbi și medicul...

— Să trăiți, dom' general ! Dumnezeu să vă dea sănătate că mi-ați dat vești despre dom' caporal Zamfir, zise Ion când comandantul diviziei îi strînse mîna la despărțire.

Pentru prima dată afla amănunte în legătură cu cele petrecute după ce-și pierduse cunoștința. Tare ar fi vrut să știe cum se numea satul în care căzuse rănit... „Poate că nu-i chiar departe de oraș ori de locurile unde s-a născut mama !... Cînd m-oi vindeca, am să cer domnului doctor cîteva zile permisie. Vreau să vorbesc cu țărancă care m-a îngrijit. Te pomenești că aflu ceva despre ai mei !“ își spuse fericit la gîndul că s-ar putea să găsească un răspuns la întrebarea ce-l chinuia din copilărie.

...Era într-o duminică, zi de vizită la spital. Încă nu se făcuse ora trei, cînd salonul se umplu de bărbați, femei, copii veniți cu brațele încărcate de bunătăți.

Darurile oferite, vorbele pline de căldură, încurajările pornite din suflet aduceau răniților atmosfera și dragostea celor de acasă.

La căpătiul lui Păpușoi se opri o femeie cu două eleve de liceu. Pe măsută i-au pus un pachet și niște reviste colorate.

Le-a privit cu părere de rău că nu le va putea citi. Cel mult o să se uite la chipuri.

După ce-au vorbit mai bine de un ceas, s-au despărțit.

Rămas singur, a luat o revistă. În primele pagini o fotografie de pe front, în care o mitralieră Z.B. sprijinea atacul pușcașilor. La orizont, pe un deal dezgolit, se vedeau exploziile proiectilelor artileriei noastre.

Locurile acelea i se păreau cunoscute. Începuse să privească mai atent, când simți o umbră oprită la picioarele patului.

Cînd ridică ochii, scăpă revista din mîină și fără să înțeleagă de ce, inima începu să-i bată mai puternic... În fața lui, o țărancă cu părul cărunt, ieșit de sub basma, îl învăluia cu o privire plină de căldură și bunătate. Era atît de emoționată, încît frămînta între palme o traistă din lînă colorată, fără să scoată un cuvînt.

El își pironise ochii în ai ei, care-i aminteau de o ființă pe care o mai văzuse cîndva... N-o cunoștea, dar o simțea aproape de el, de sufletul lui. Se uita la ea nedumerit întrebîndu-se :

„De unde cunosc eu acești ochi ? De cine-mi aduce aminte fața asta ?!...

— Cum te simți, Ionică ?...

— Mai bine !... Spune-mi, te rog, de unde mă cunoști ?!...

Femeia trase pătura într-o parte, se așeză pe marginea patului, puse traista jos și-l privea cu ochii plini de lacrimi.

— Te-am ținut ascuns două zile și două nopți...

— Dumneata mi-ai salvat viața ?!...

— Un grădat, un caporal ți-a salvat-o ! Eu am făcut ce-am putut, ca pentru copilul meu. Am avut și eu unul...

— Cum am să-ți pot mulțumi vreodată pentru asta ? !

— Așa ți-a fost scris !... Eu... am mai fost de cîteva ori pe aici. Doctorul mi-a spus că te vei înzdrăveni, dar nu m-a lăsat să te văd. Abia azi mi-a dat voie ! Și tot azi, mi-a spus o doamnă de aici că te-au decorat. Îi drept ?...

— Da, așa-i ! Dar, spune-mi, te rog, știi cum s-au petrecut lucrurile cu mine ?...

— Cum să nu !...

Mai bine de o jumătate de oră i-a povestit tot ce știa despre felul cum fusese rănit și ascuns. I-a spus

cum îi aflase numele. I-a vorbit și despre cele două fotografii.

— Le țin aici sub pernă, și de cînd mă simt mai bine, mă uit la ele. E singura mea plăcere...

— Ești înșurat ?...

— Nu-s, dar dacă scap teafăr, mă-nșor !...

Se întoarse într-o parte, desfăcu portofelul și scoase fotografia Ioanei.

— Îmi place tare mult ! zise femeia. Părinții îți trăiesc, nu ?

— Mama a murit cînd m-am născut... Iar tata... Nici pe el nu-l cunosc, a răspuns încruntînd din sprîncene. Asta-i mama... continuă el, scoțînd a doua fotografie din portofel.

— Ești sigur că-i ea ?! De unde știi ?!... întrebă femeia fără să-l privească.

— Ea este... Și începu să-și spună povestea și nădejdea ce-o avusese cînd a pornit pe front spre Transilvania...

Țăranca îl asculta cu sufletul la gură. Simțea cum inima îi bate gata să-i spargă coșul pieptului. În gît i se pusese un nod și de cîte ori încerca să spună o vorbă, nu reușea decît să ofteze. Își frămînta mîinile în poală în timp ce ochii urmăreau fața întristată a rănitului care continua să-și depene suferințele, privind peste umărul ei în gol.

Cînd soldatul a terminat de povestit, abia a avut putere să-i vorbească.

— Ionică, uită-te la mine, bine, bine !...

O podidiră lacrimile cînd și-a auzit glasul...

El s-a ridicat mai sus, s-o poată privi mai bine. Ea și-a apropiat fața. Două șiruri de lacrimi îi alunecau pe obraji picurînd peste pătură. Nările îi tremurau... Buzele prinse între dinți erau gata să sîngereze.

— Uită-te la fotografie și la mine ! continuă sugrumată de plîns.

Sub stăpînirea unei presimțiri, Păpușoi își mută privirea de la fotografie la chipul ei, de mai multe ori. O asemănare extraordinară... Trăsăturile la fel, ochii melancolici, în ciuda anilor curși. Fruntea aceeași, doar că acum era brăzdată de cute paralele cu sprîncenele.

— Nu cumva ești soră cu ea?! Ori rudă?! Îngină el, apucînd-o de mîină.

Femeia își dusesese batista la ochi și plîngea înfundat. Cînd a simțit că nu mai poate suporta, și-a prins capul în palme și a început să hohotească. S-a lăsat în genunchi lîngă pat, cu brațele larg desfăcute. Plîngea și îngîna:

— Nu, nu-s sora ei! Sînt mama ta, dragul meu băiat!... Sînt mama ta!...

Trupul i se scutura de plîns, în timp ce repeta:

— Copilul meu! Băiatul meu! Băiatul mamei scump!...

În jurul lor se adunaseră cîțiva răniți mai ușor.

Cuvintele lui Păpușoi se îndeplineau cu vorbele înecate de plîns ale mamei.

— Mamă! Măicuța mea sfîntă! De cînd te caut! De la începutul vieții ți-am dus dorul. De atunci te caut!...

În cîteva minute, tot salonul, și apoi întregul personal al spitalului a aflat despre neobișnuita întîmplare.

Cornelia i-a zugrăvit apoi viața ei de pînă atunci; el, pe a lui, și dragostea pentru Ioana.

Ar fi vrut să-și spună atîtea, dar ora pentru vizită se terminase de mult. Mama deșertă din traistă în dulăpiorul măsuței o găină friptă, cîteva ouă și o legătură de plăcinte cu brînză.

Se înserase, cînd Cornelia, fericită, a părăsit spitalul pornind spre casă. Avea de mers pe jos mai bine de trei ceasuri.

Cu sufletul plin, cu mintea năpădită de gînduri și planuri, călca întinerită pe drumul pietruit. Se înnop-tase de mult cînd a sosit în sat. Ici, colo, mai licărea cîte o lumină la ferestre.

Și-a trezit tatăl și chiar în noaptea aceea i-a povestit întîmplarea. I-a vorbit și despre taina ei, ... despre primele planuri țesute-n drum spre casă.

— Asta-i tată! Mă condamni?...

— Nu, nu te condamn, fata tatii! Doar la început m-am gîndit ce-o să zică lumea, ce-or gîndi neamurile? Ai dreptate! E bine cum ai zis! Cît despre gura lumii, las-o să turuie! Pînă la urmă o să obosească și tace! Om trăi împreună...

Trecuse mult de miezul nopții, când bătrînul așa cum sta întins pe pat, a început să sforăie. Cornelia l-a învelit c-un țol, după care, obosită, s-a așezat pe o laviță lângă fereastră....

Rămas singur, Ion Păpușoi nu-și putea închipui că tot ce se petrecuse era aievea. Visul lui, visul de a fi împreună cu Ioana, de a avea gospodăria lor, era atît de aproape de împlinire. Peste cîteva luni, vor fi la casa lor.

În minte i se înfipsese gîndul că Ioana trebuia să vină imediat la mama lui. Va sta cu ea pînă cînd el se va întoarce de pe front. Apoi vor începe cea mai fericită viață din lume... Ar fi vrut să-i scrie, să-i povestească în amănunt cum se petrecuse minunea, să-i arate că sărăcia a dispărut din calea lor pentru totdeauna. Cîte ar fi vrut să-i spună... Se hotărî ca mama lui să-i facă scrisoarea și, ca dovadă că totul era adevărat, îi va pune în plic și fotografia pe care i-o dăduse Sofia. Ba, se mai gîndi că pînă la urmă, lucrul cel mai bun, era ca mama lui să facă un drum la Crivăț, să cunoască părinții fetei.

Seara, nici nu s-a atins de mîncare. De fericire îi dispăruse și foamea. Cînd în salon s-a dat stingerea, unul după altul, planurile se înfiripau în mintea lui. Le studia amănunțit, le modifica, pentru ca apoi s-o ia de la început. Rămăsese la hotărîrea ca mama lui să se ducă la Crivăț, s-o aducă pe Ioana. Atît de mult îl preocupa acest drum, încît vedea totul în cele mai mici amănunte, din clipa cînd ea va sosi în sat și pînă cînd vor pleca împreună spre celălalt capăt de țară.

„Oare părinții ei, încăpățînați cum sînt, nu se vor opune?!... Cu siguranță că așa vor face sau, în cel mai bun caz, vor căuta să amîne... Poate gîndesc că am să cad pe front și atunci au să scape de mine!... Chiar dacă acum am o stare bună, cred că nu se împacă ei cu gîndul ca Ioana să-i părăsească pentru totdeauna“...

A adormit cînd se crăpa de ziuă cu dorința ca zilele să se scurgă mai repede pînă duminica viitoare...

Peste o săptămînă, Cornelia s-a trezit cu noaptea-n cap. Nici nu răsărise soarele cînd a pornit spre oraș.

Fericirea pe care o trăia o făcuse de nerecunoscut.

Ținuta îi era mai falnică. Pășea drept, cu capul sus; mersul îi devenise vioi și legănat. Urmele resemnării întipărite pe chip dispăruseră. Ochii îi rideau de bucurie și orice vorbă, orice gest răspindea în jur numai voie bună...

Vindecarea rănilor lui Ion făcea progrese. Medicii spuneau că în curînd va putea părăsi spitalul.

— Au să-ți dea concediu cel puțin o lună de zile, băiatul meu. Ai să te întremezi și facem un drum la Crivăț. Te însori, și cine știe, se termină războiul, sau poate nu mai pleci pe front...

Ochii tinărului luciră cîteva clipe aprinși la gîndul că în adevăr în concediu se va putea căsători și-o va aduce pe Ioana. Era chiar gata să-și îmbrățișeze mama pentru planul pe care el nu și-l făcuse, cînd un alt gînd stinse cu iuțeala trăsnetului orice urmă din lumina ce-i înseninase chipul.

— Nu, mamă, nu vreau concediu! După ce mă întorc din război, am timp să mă-nsor. Știu că Ioana mă așteaptă, am încredere în ea... Trebuie să plec iar pe front, mamă!... Am să mă-ntorc sănătos...

După două săptămîni a părăsit spitalul. Refuzase concediul medical. Ceruse doar o permisie de patru zile, pe care le-a petrecut în casa mamei sale. Bunicul l-a îndrăgit de cum îl văzuse, pentru că avea ceva din neamul lui.

Îi plăcea statura. Înalt, lat în umeri și strîns în mijloc. Drept ca bradul. Cu trăsături aspre, dar frumoase. Căutătura ageră. Mersul drept, pasul rar, ușor legănat. Vorbele spuse cînd trebuia și cu multă judecată. Toate îl impresionară pe bătrîn.

— Tu, Corneliu, ăsta-i fain ficior! îi spuse fiicei, privindu-l cum pune rînduială în ogradă.

— Bun, tată, bun! Numa să dea Dumnezeu să scape din război și să aibă noroc...

— Apăi... cum i-o fi soarta! Da' mie-mi place!...

Zilele acestea aveau să fie cele mai frumoase din viața lui. Gospodăria strălucea de ordine și curățenie. Lipsea doar Ioana, pe care nu înceta să și-o închipuie

trebăluind prin curte, veselă, cîntînd, răsîndînd în jurul ei fericire.

Cunoscuse și niște rude, care, de cum au aflat că-î feciorul tănuut al Corneliei, au început să șușotească. Nu le convenea ca într-o gospodărie frumoasă să între un „coate goale“. Scurta permisie trecu ca un vis...

În ziua a patra spre seară, a pornit spre gară însoțit o bucată de drum de mama lui.

— Ai grijă de tine, nepoate ! Dumnezeu să te aibă în pază ! Să-l puneti jos pe neamț !... și nu uita că-n tine curge sînge din sîngele meu !... i-a spus bătrînul la despărțire în fața porții cu vorba rară și apăsătoare... La colțul gardului, s-a mai oprit încă odată să privească curtea și casa. Îi plăcea cum arată, dar simțea, nici nu știa de ce, o strîngere de inimă. I se părea că aici se născuse și copilărise, că aici a trăit de cînd se știe.

În capul satului și-a luat rămas bun de la mama lui.

— Fii atent, dragul mamei ! nu te am decît pe tine... i-a spus îmbrățișîndu-l.

Aveau lacrimi în ochi...

Cornelia a rămas țintuită pe loc, înăbușîndu-și un hohot de plîns.

El, cu pașii mari, cu capul plecat și traista pe umăr, se depărta năpădit de felurite simțăminte. Era fericit că-și regăsisese mama, că visul lui era aproape de împlinire. Dar în același timp, cu fiecare pas îl cuprîndea un fel de teamă, o presimțire care parcă-i spunea că nu-i încă timpul să se bucure prea mult.

La cotul drumului înspre pădure, s-a oprit. În capul satului, mama sta nemișcată. În spatele ei, casele cu acoperișuri roșii, deasupra cărora se înălța coama dealului unde căzuse rănit.

A scos capela, a fluturat-o de cîteva ori și a rostit ca și cînd ar fi fost auzit : „Rămii cu bine, măicuța mea !... Am să mă întorc“ !...

Silueta din capul drumului i-a răspuns cu o mișcare înceată a brațelor...

...Se înserase bine cînd a ajuns în gară. Miezul nopții l-a prins pe gînduri într-un tren special militar, spre front...

Venise iarna. Ninge din plin. Ger cumplit. Ungaria fusese eliberată aproape în întregime. Frontul se apropia de granițele Cehoslovaciei. Peste tot se întâlneau urmele războiului. Sate distruse, case din care nu mai rămăseseră decât câțiva pereți afumați, sau o grămadă de moloz, gropi de obuze sau de bombe. Gări în parte distruse, vagoane sfărîmate, răsturnate în cele mai curioase poziții, șine de tren rupte sau îndoite ca niște bucăți de sîrmă. Pecetea durerii, a rănilor și a distrugerii se vedea la tot pasul.

După două zile și două nopți, trenul se opri într-o gară mică. La orizont, crestele semețe ale unor munți cum nu mai văzuse. În stînga, la câțiva kilometri, pitulate între înălțimi casele unui sat.

Peronul se umplu cu militari. Fură adunați pe unități, și după o oră, frînturi de coloane se îndreptau în diferite direcții.

Sub comanda unui căpitan, cam o sută de ostași porniră spre munți. În coloană mărșăluia și Ion. După vreo două ceasuri de mers pe un drum troienit au ajuns într-un sat.

De aici, aproape patruzeci își continuară drumul spre poziția regimentului din care făcea parte și el.

La miezul nopții poposiră la un grup de case cufundate în întuneric. Fură duși în două camere, unde unul cite unul se prezenta în fața unui plutonier major, care-i scria într-un registru.

În semiîntunericul camerei își făcu după un timp apariția un ofițer înalt, bine făcut, cu căciulă, plin de zăpadă.

— Drepti ! comandă plutonierul și se ridică să raporteze.

— Continuați !...

— Să trăiți, dom' plutonier, sînt soldatul Grămadă Viorel din compania a opta...

— Să trăiți, dom' plutonier, sînt caporalul Stolnicu Nicolae din compania a zecea..., raportau unul cite unul.

Mulți dintre ei purtau pe piept cite două decorații, dovadă a bărbăției cu care se bătuseră...

Colonelul, așezat în umbra lămpii, îi privea cu admirație. Își iubea dorobanții.

— ...Să trăiți, dom' plutonier, sînt soldatul Păpușoi Ion din compania a cincea. M-am înapoiat din spital.

Colonelul tresări. Se apropie de el, îi puse mina pe umăr și-l întrebă :

— Mă cunoști ?

— Să trăiți, dom' colonel. Sînteți comandantul nostru de regiment.

— Ce faci, soldat Păpușoi ?... Cum te simți ?...

— Bine, dom' colonel. Am venit la unitate...

— Te-oi purtat ca un brav. Ai fost decorat de comandantul diviziei personal. E o mare cinste ! Nu ți s-a dat concediu medical ?

— Mi-au dat, dar n-am primit. Am avut patru zile permisie, dom' colonel. Nu vreau să-mi părăsesc camarazii la greu...

Cei aflați în cameră îl priveau în felurite chipuri. Unii își spuneau că numai un prost poate renunța la o lună de zile concediu în țară, în timp de război. Alții, cei mai mulți, au înțeles semnificația acestui gest, dovadă a unei desăvîrșite camaraderii și totală dăruire în slujba patriei...

Chiar în noaptea aceea a pornit cu alți ostași spre poziție.

Atît la regiment cît și la batalion, vroise să întrebe de comandantul de grupă. După socotelile lui, trebuia să se fi înapoiat din concediu. Dar se temea grozav să nu afle vești rele.

La companie venise un comandant nou. Un locotenent înalt, uscățiv și negricios, pe care nu-l cunoștea.

— În ce pluton ai fost ?

— La plutonul trei, dom' locotenent, răspunse gata să spună că a făcut parte din grupa lui Zamfir.

La pluton fu întîmpinat de un sergent major scund, îndesat. Nici pe el nu-l știa. Într-un crîmpei de șant, cîțiva soldați tăcuți. Toți străini... „Au fost pierderi multe, de nu mai cunosc pe nimeni“... își zise cutremurat la gîndul că și Zamfir nu mai trăiește.

O umbră apărută tîrîș dintre copaci raportă ceva subofiterului. Vocea îi păru cunoscută ;

— Du-i la grupă, ordonă comandantul de pluton, arătînd spre cei doi nou veniți.

— Ionică, băiatule, bine ai venit ! vorbi agentul îmbrățișîndu-l cînd îl recunoscuse.

— Ce face dom' caporal. Trăiește ? fu răspunsul lui...

— Cum să nu ! A fost avansat sergent și decorat cu Virtutea Militară.

Ion nu răspunse. Era nespus de fericit.

N-au mers mai mult de o sută de metri. Înapoia unor copaci groși citeva umbre adăpostite.

— Aici e grupa, șopti agentul.

— Tu ești, Năstase ? se auzi vocea lui Zamfir dintr-un crîmpei de șanț.

— Eu, dom' sergent... Știți cine-a venit cu mine ?...

— Adă-l încoa și ți-oi spune !...

În citeva secunde, Ion se și afla lîngă sergent.

— Măi Ionică !... Mama să fi venit și nu mă bucuram mai mult !

Se îmbrățișară ca doi prieteni ce nu se văzuseră de multă vreme...

După ce emoțiile revederii trecură, s-au așezat pe povestit.

Se făcuse bine de ziuă, și ei tot își mai spuneau nou-tăți.

Dintre crivățeni căzuseră mulți. Jalea și tristețea își întinsese aripile peste multe case. Cei doi băieți ai invalidului Crivăț, eroul de la Mărășești, pieriseră...

Despre el, toți știau că fusese grav rănit și nu se știa dacă scapă cu viață. Ioana era în culmea disperării, dar cînd a auzit din gura lui Zamfir care-i adevărul, s-a mai liniștit.

Înainte de plecare cu citeva zile, șeful de post ascultase la radio un comunicat de război. În el se amintea fapta de armă a lui Ion Păpușoi și decorarea lui. Era considerat eroul satului. Sentimentele de ură și dispreț pe care mulți le-au nutrit față de el se transformaseră într-o puternică admirație. Ioana era mîndră și plîngea de bucurie. Moș Truță, în culmea fericirii. Părinții fetei se îmbunaseră și-l vorbeau de bine. Îl aș-

teptau să vină în concediu după ce se vindecă. Totuși Ioana îi trimisese o scrisoare.

Sergentul scoase din portofel o foaie de hîrtie cu numai cîteva rînduri scrise stîngaci. Le citi. Ion asculta cu răsufarea tăiată, cătînd cînd spre buzele lui Zamfir, cînd spre petecul de hîrtie.

„Ionică, dragul meu,

Am aflat de la Zamfir care-i adevărul. Am auzit că s-a vorbit și la radio despre faptele tale. Sînt mîndră de tine și îmi ești drag din ce în ce mai mult.

Aștept să te întorci cît mai curînd. Poate cînd vii în concediu, facem și nunta.

Te aștept din toată inima, Ionică, dragule...

Ioana ta.“

De cîteva ori l-a rugat pe Zamfir să-i citească scrisoarea aceea...

După ce a sfîrșit sergentul cu noutățile din țară, a început să vorbească el. I-a povestit despre regăsirea mamei lui, de gospodăria gata întocmită care-l aștepta.

— Așa ceva numa în povești și în cărți se întîmplă, se miră Zamfir.

— Și totuși, ăsta-i adevărul, dom' sergent !...

Cînd i-a spus pentru ce refuzase concediul, gradatul l-a muștrat.

— Să-și facă datoria fiecare, măcar cum ți-ai făcut-o tu și ar fi bine... Trebuia să te duci acasă. Ioana te așteaptă...

— Lasă, dom' sergent ! Om pleca împreună...

...Zilele treceau una după alta. După o săptămînă de acalmie, începuse ofensiva. Gerul se întetise, iarna se înăsprise. Se dădeau lupte aprige pentru cucerirea unor înălțimi și localități care trecură din mînă în mînă de mai multe ori.

Erau pierderi mari de ambele părți. În grupă n-au mai rămas decît trei ostași, deși în parte fusese refăcută de curînd. Sergentul, el și soldatul Nistor. Toți crivățeni.

Într-un timp, cînd iarna devenise mai grea, zăpada mai mare și pierderile crescuseră, înaintarea fusese oprită.

Regimentul fu trecut în rezervă pentru refacere. Dar n-au stat decît trei zile. După ce-au primit alte comple-

tări, au intrat din nou în foc. Se dezlănțuise ofensiva generală.

Luptele se duceau în inima Cehoslovaciei.

Trebuia cucerită o localitate pe care nemții o apărau cu o deosebită îndârjire.

Atacul începuse într-o dimineață de februarie. Ningea des, cu fulgi mari. Nu bătea vîntul și gerul se mai muiașe. Zăpada era adîncă...

Plutonul din care făcea parte Ion primise ordin să se strecoare pe o viroagă și să cadă în spatele localității.

Ajunseseră cam în dreptul jumătății satului, cînd restul companiei, două plutoane, au început atacul de front. Simțind nevoia să se orienteze, comandantul de pluton ieșise la marginea viroagei. N-a stat însă mai mult de două minute și se prăbuși fără un cuvînt, lovit în cap. Acțiunea fiind descoperită, misiunea deveni și mai periculoasă.

Comanda plutonului o luă sergentul Zamfir. Soldatul Nistor trecu comandant de grupă, Păpușoi, trăgător la pușca mitralieră. Efectivul grupei nu era prea mic. În afară de el și Nistor, în ultima completare, au primit încă patru recruți, care nu primiseră încă „botezul focului”...

În capătul viroagei, grupa primi ordin să se îndrepte spre un grup de brazi aflați cam la trei sute de metri. Odată ajunși acolo, urma să se strecoare nevăzuți în spatele localității, spre obiectivul ce trebuia ocupat.

Restul plutonului nu ieșea din viroagă, pînă cînd grupa lui Nistor nu ar fi ajuns la brazi.

Răspîdită în trăgători, grupa porni să înfrunte necunoscutul. Cei patru „boboci” trăiau emoția primului lor atac.

Înainte de a ajunge la brazi, sub protecția puștii mitraliere care sta gata să-l sprijine la nevoie, Nistor porni singur să cerceteze acoperirea. Pe zăpadă nu se zărea nici o urmă; printre copaci nici o umbră. În jur, tăcere. Numai jos, în sat, unde ataca restul companiei, răbufneau focuri dese înfundate... Cînd se convinse că nu era picior de inamic prin preajmă, se trase la rădăcina unui brad și făcu semn grupei să se apropie.

— Vedeți baraca aceea cu o claie de fin în dreapta? Acolo trebuie s-ajungem, le spuse ostașilor cînd s-au oprit lîngă el. Pornim de aici cînd restul plutonului se apropie de brazi. Zamfir înțelese situația și începu înaintarea. Grupa sta gata să pornească spre obiectiv, cînd deodată, din dreapta, vreo zece skiori îmbrăcați cu halate albe, se năpustiră spre ei, urlînd și trăgînd din mers.

Nistor abia avu timp să strige „foc“, iar Ion să descarce un încărcător, căci alt grup le săriră în spate. Doi recruți fură uciși. Alți doi, cuprinși de panică, se retraseră spre pluton. A fost o lovitură de trăsnet, care risipi grupa în cîteva minute.

Nistor și Păpușoi nici nu și-au dat seama cînd au fost încercuiți și prinși.

Comandantul grupei era ținut de doi nemți. Infuriat, Ion îl striga pe Zamfir, injura și se zbătea în mîinile a trei fasciști zdraveni, care încercau să-l domolească.

Cîteva secunde, brațul drept i se eliberă. A fost de ajuns ca un neamț să fie culcat la pămînt cu o lovitură de pumn. Ca să-l potolească, un sergent îl pocni cu automatul în cap. S-a prăbușit fără cunoștință, în timp ce sîngele-i curgea de sub căciulă.

Fură tîrîți spre localitate...

Restul plutonului reuși să respingă pe fasciști, mișunea fu îndeplinită și în cel mult o oră, localitatea căzu în mîinile companiei.

Plutonul lui Zamfir ardea de nerăbdare să continue atacul, dar ordinul era clar: înaintarea trebuia oprită. Pătrunseseră prea adînc și se ivea pericolul căderii într-o cursă.

Cei doi recruți care s-au retras de la grupul de brazi, erau pradă unor cumplite frămîntări. Se simțeau vinovați de nimicirea grupei și de uciderea celor doi stîlpi ai plutonului. Privirile aruncate de restul ostașilor, cuvintele de reproș și mustrarea aspră a lui Zamfir îi ardea în suflet.

— Sinteți niște lași. Ați merita moartea pe loc! V-ați călcat legămîntul lăsînd în mîna inamicului pe cei doi camarazi. Va trebui să spălați rușinea aruncată asupra plutonului...

— Chiar asta vrem, dom' sergent ! Dați-ne voie să facem o incursiune. Trebuie să aflăm de soarta lor ! rosti unul dintre ei.

Comandantul de companie hotărîse să execute o incursiune în cursul nopții pentru capturarea unei „limbi“. Avea nevoie de informații precise.

Cei doi soldați primiră aprobarea să execute ei această misiune. Porniră după miezul nopții. Începuse să ningă des și viscolit.

Toată acțiunea n-a durat mai mult de jumătate de ceas. S-au înapoiat cu un subofițer de la care Zamfir a aflat că cei doi fuseseră duși în urmă împreună cu alți prizonieri...

Păpușoi s-a trezit spre seară într-o cameră scundă cu pereți scorojiți și murdari. Avea capul bandajat și vestonul plin de sînge. Nu-și putea aminti ce s-a petrecut cu el din clipa cînd culcase la pămînt un neamț. Tîmplele-i zvîcneau. Țeasta parcă sta gata să-i crape. A dus mîna la ochi. Îl dureau... În jurul lui, cîțiva ostași. Un caporal scurt și îndesat gemea întins pe podea. Lîngă el, un soldat slab și bărbos, cu ochii duși în fundul capului, îl privea cu duioșie tot trecîndu-și palma peste spatele lui. Într-un colț, Nistor cu brațul bandajat.

Alături, un sergent de artilerie încruntat își rupea cămașa ca să-și panseze rana de la picior, din care sîngele picura pe dușumea. Lîngă ușa un neamț pirpiriu cu mîinile încleștate pe automat îi pîndea cu răutate orice mișcare.

Ar fi vrut să vorbească cu Nistor, dar ochii stîrpi-turii priveau fioroși din spatele lentilelor. Își dădea seama că-i păzit cu strășnicie în mod deosebit. Totuși hotărî să încerce.

A plecat capul și-a scos un geamăt urmat de cîteva cuvinte care, pentru santinela proțăpită în ușa, puteau însemna vorbele unui om cuprins de dureri.

— Unde sîntem ?...

— În sat de prieteni. Fii tare, rosti celălalt fără să-i pese de santinelă.

Cu o lovitură zdravănă de cizmă, neamțul îi făcu pe Nistor să urle de durere. Prizonierii murmurară amenin-

ător printre dinți. Prudent, miopul se retrase și bătu în ușa.

Revoltat, Ion încercă să se ridice, dar nu reuși. Se prăbuși cuprins de amețeală și nu mai știu nimic...

Trecură doar câteva minute și-n încăpere își făcu apariția un subofiter însoțit de o huidumă de soldat cu înfățișare de călău. Santinela încremeni în poziție de drept și-i raportă ceva. Comandantul, după ce ascultă privind încruntat spre cei doi răzvrățiți, scoase un potop de cuvinte răstite care nu prevesteau nimic bun, și dispăru infuriat.

Cînd și-a revenit, Păpușoi simeta o durere cumplită în ceafă. Prin fereastra aburită se zăreau case acoperite cu un strat gros de zăpadă. Din cînd în cînd, zgomot de motoare făceau geamurile să zăngăne. Era spre seară...

Își trecu privirea peste chipurile trase ale prizonierilor. Opt în total. Stau strînși unul în altul cu gulerile mantăilor ridicate, zgribuliți de frig. Caporalul scund și îndesat nu mai era acolo. După figura tristă a celui care-l mîngîiase a înțeles ce se petrecuse... „Așa se duce omul!... Unul cite unul... Ca frunzele“... gîndi stăpînit de revoltă și ură.

Deodată ușa fu deschisă brusc și-n prag se ivi un sergent fascist spilcuit, cu atitudine obraznică. Stătu câteva clipe crăcănăt, cu mîinile în șold, și după ce-și plimbă ochii de pisică peste prinși, rosti plin de importanță în cea mai curată limbă românească.

— Veți fi chemați la interogatoriu. Spre binele vostru, vă sfătuiesc să nu ascundeți nimic!

— Ieși afară, cîine! urlă Ion, pironindu-l cu ochii plini de ură.

Sergentul de artilerie se ridicase într-un cot și, după ce-și vărsă focul printr-o înjurătură cumplită, strigă:

— Să nu vorbiți... Să nu vorbiți...

Neamțul nu zise nimic. Ochii i se făcură mai mici... Își frecă măselele în gură și, după ce rînji răutăcios, scuipă și ieși însoțit de huiduieli.

Primul a fost chemat sergentul. După vreo jumătate de ceas l-au adus. Era galben la față și plin de sînge. Înainte de a se așeza la locul lui și-a privit tovarășii de soartă și le-a spus vădit sleit de putere:

— Să nu vorbiți !...

Apoi, l-au dus pe Nistor. Nici el n-a vorbit. Au strigat la el, l-au amenințat, dar nu s-a clătinat. N-a scos un cuvânt.

Sergentul întins pe podea îngina printre gemete : „Să nu vorbiți !“... „Să nu vorbiți !“...

După aproape o oră, se întoarse Nistor. Fața lui aspră părea luminată de bucuria unei izbînzi cînd își întâlnește privirea cu prietenul său.

— Treci tu ! îi spuse translatorul lui Păpușoi.

Muntele de om se ridică alene și înainte de a părăsi încăperea, făcu să zăngăne ferestrele cu glasul lui de tunet :

— Fiți pe pace, n-am să vorbesc !...

Cu pasul rar și legănat, intră în sala unde se lua interogatoriul. În mijlocul mesei un ofițer cu falcile revărsate peste guler îl întâmpină cu o privire de gheață. La dreapta lui, un subofițer la fel de fioros. În partea stîngă, cel care le vorbise românește. Lîngă ușă, matahala cu înfățișare de călău, nemișcat ca o statuie. Românul măsură din cap pînă-n picioare namila încremenită și, după ce-și făcu socoteala, gîndi sigur de el : „Nu mă poate doborî“... Cei de la masă îi surprinseseră privirea, dar zîmbetul lor drăcesc, arăta că sînt de altă părere.

— Nu cumva ești român, ciine ?! șuieră Ion către gradatul spilkuit.

Ofițerul ridică un deget gras ca un cîrnăcior. Statuia prinse viață, lovi prin surprindere de două ori și iar încremeni.

Păpușoi nu s-a clătinat. O fracțiune de secundă a fost orbit de pofta răzbunării. Făcuse un singur pas spre agresor cu pumnii strînși scrișnind din dinți, dar s-a oprit apucat parcă de o mîină nevăzută. A dus căciula la nas să oprească singele care curgea șiroaie. Tremura din tot trupul ; ochii-i aruncau fulgere. Nu tremura de frică, ci de ciudă că trebuie să lupte cu el, să se înfrîneze de la un act necugetat.

— Ce misiune avea compania voastră ? întrebă ofițerul prin translator, dezamăgit de comportarea robotului.

Deși hotărâse să nu scoată un cuvînt, Ion a simțit nevoia să dea un răspuns care-i sta pe buze :

— Să vă nimicim, cîinilor ! Pînă la unul ! De n-am făcut-o noi, o vor face alții ! spuse rar, mutîndu-și privirea fioroasă de la unul la altul...

— Cîți sînteți în companie ? sună a doua întrebare.

— Spune-le că nu mai scot o vorbă. Cu ceară să mă pice, dar nu vă spun nimic !

I se mai puseră întrebări... Tăcu...

Inciudat, ofițerul spuse ceva subofițerului, care părăsi imediat încăperea.

Ion, trăia sentimentul unei satisfacții. Nu se mai uita la oamenii aceia „mărunți“ din fața lui. Trase aer în piept. Umerii i se făcură mai largi. Ținuta îi devenise mai dreaptă, ochii mai încărcați de fulgere. Privirea-i fu atrasă de un tablou agățat pe peretele din spatele mesei. Din el, îi zîmbeau fericiți doi tineri, mire și mireasă.

În fața îi apăru chipul Ioanei însoțit de crîmpeie din cele mai frumoase amintiri. Inima îi fu cuprinsă de duioșie. Ar fi vrut să se apropie de tablou, să-l vadă mai bine, să-l pipăie.

Poate felul cum se uita ori expresia feței care trecuse atît de brusc de la încruntare la bunătate, i-au făcut pe nemți să întoarcă și ei capetele. Înțelegînd că alunecă pe un drum ce-l poate duce spre lașitate, Ion își smulse privirea din spatele mesei, și-o îndreptă către peretele din dreapta. La lumina slabă a lămpii, desluși chipul unei bătrîne cu părul alb, într-un tablou cu rama lată, aurie. I se părea că-i mama lui și c-o aude rostind ultimele cuvinte la despărțire : „Ferește-te, dragul mamei ! Nu te am decît pe tine !...“

Și-a întors capul copleșit mai mult decît de orice chin fizic. În el începuse să se dea o luptă îngrozitoare. În urechi îi sunau cuvintele jurămîntului militar, rostit în curtea cazarmii de o voce care semăna cu a lui : „Nu, mamă, nu Ioană ! Renunț la orice, renunț și la voi de e nevoie, dar nu vreau să trăiesc cu prețul trădării. Nu-mi vînd camarazii și nu-mi calc jurămîntul !“...

Ușa se deschise și un alt ofițer, mai fioros, intră urmat de plutonier.

Din nou i se puseră întrebări. El îl privea ca și când ar fi fost surd. S-a uitat la cele două tablouri, părînd că le spune: „Să nu vă fie rușine cu mine!... N-am să trădez!...

Pentru încăpățînarea și obrăznicia lui a fost închis într-un beci și bătut pînă la nesimțire.

S-a trezit a doua zi pe pămîntul gol, cu dureri mari de cap și arsuri pe spate. Afară se auzea zgomot și voci nemțești. Printre gratiile de la fereastra mică apăreau din cînd în cînd picioarele santinelei care-l păzea.

Către seară începură să se audă bubuituri înfundate de artilerie. Ciorba de cartofi rece și bucata de pîine, tare ca piatra, a mîncat-o cu pofta unui lup. Îi era foame și simțea nevoia să-și refacă forțele. Vroia să trăiască.

A doua zi, exploziile obuzelor de artilerie se apropiară. Forfota prin curte crescuse. Totul arăta că-i pe cale să se producă ceva.

În singurătatea în care trăia de peste douăzeci și patru de ore, începură să-i dea tîrcoale gînduri negre. Nu intrase la el nimeni în afară de soldatul care-i aducea mîncare. I-o punea jos, ca unui cîine din pragul ușii și pleca fără să-i vadă fața.

Aproprierea frontului și zarva din jurul pivniței, îi strecurară în suflet pe lingă bucurie și frică. Teama că nemții îi vor lichida. Își dădea seama că evadarea din acest mormînt nu era posibilă. Nu-i rămînea decît să îndure soarta celorlalți.

Dar ceilalți de ce să fie uciși? Dintre toți numai el fusese închis separat. „Înseamnă că eu i-am îndîrjit mai rău și sînt primul de care se vor descotorosi. Restul, poate scapă“ — își zise-n gînd, în parte mîhnit, în parte mulțumit că ceilalți nu vor avea soarta lui.

Plănuise că, atunci cînd va intra călăul, să se opună, să lovească înainte de a cădea. Găsise într-un colț al beciului un par gros, cu care se va năpusti asupra neamțului cînd va încerca să-l omoare.

Se așezase pe un butuc și aștepta. Pe la miezul nopții se iscă larmă mare. Se auzeau comenzi, uși trîntite, hu-

ruit de motoare. Se apropie de fereastră. Pe albul zăpezii desluși un grup de oameni strînși unul în altul...

Tresări cînd auzi pași lîngă ușa pivniței și zări o dungă de lumină strecurată printre crăpături. Cineva se căznea să descuie lacătul bolborosind ceva.

Sentimentul că trăiește ultimele clipe îi storcea sudori. Apucă parul și se trase lîngă perete, gata să lovească. Tremura de frică. Gîndul îl duse fără voie spre casă, la Ioana, la mama lui.

Secundele pînă cînd ușa s-a dat în lături, i-au părut ceasuri de chin. Inima-i bătea cu putere, pumnii strîngeau parul, ochii urmăreau mișcarea înceată a ușii.

— Ieși afară că plecați la drum! îi strigă translatorul, rămas în pragul ușii, luminînd pivnița cu lanterna. Unde ești?!... Ce vroiai să faci cu lemnul ăsta? continuă surprins cînd îl văzu rezemînd parul de perete.

— Să ucid pe cel care s-ar fi atins de viața mea... Mă, pui de năpîrcă, tu nu ești român... Românul nu-și trădează neamul și nu-și vinde sufletul dracului...

Neamțul se prefăcu a nu-i lua în seamă spusele, deși fierbea de ură.

— Ai noroc că plecați... Altfel...

Ion nu răspunse. Ieși pe lîngă el cu pumnii strînși. Un soldat îi dădu o manta, un sac de merinde și-l duse la grupul pe care-l văzuse printre gratii. Erau vreo douăzeci...

Nu trecu mult, și porniră la drum... În urma lor se auzeau bufnituri dese de artilerie. Îi escortau patru nemți înarmați cu automate. Unul, voinic, nu se deslîpea de el. Aproape că îi simțea cotul și privirile care-l iscodeau tot timpul. Era sigur că fusese dat în primire în mod special.

S-a uitat în jur... Nu cunoștea pe nimeni.

După aproape două ceasuri se dădu primul repaos. Fură obligați să stea jos, îngrămădiți ca o turmă. Cel care avea nevoie, părăsea grupul cîțiva pași, însoțit de santinelă.

În timp ce subofițerul, comnadantul gărzi, își aprindea o țigară, Ion simți o umbră care se lipește de el.

— Ce facem, Ionică?... Era vocea lui Nistor.

— Încercăm să fugim — îi șopti când neamțul de lingă el se depărtase un pic. Să mergem alături, Nistore...

Au pornit din nou la drum. Înaintau printre dealuri golașe. Ningea mărunț. Vîntul spulbera zăpada. Din cînd în cînd, autocamioane mari, cu luminile mici, încărcate cu trupe și materiale, treceau în direcția de unde plecaseră ei. Se crăpa de ziuă...

Dimineața au intrat într-un sat care părea pustiu. Doar fumul ce se înălța din coșurile caselor și cîteva umbre ascunse în dosul gardurilor arătau că-i locuit. Pe șosea, aproape de ieșire, un grup de cehi, între treizeci și cinci și cincizeci de ani, se uitau la prizonieri și vorbeau între ei. Unul, scurt și îndesat, strigă ceva în limba germană și amenință cu pumnul pe subofițer. Prudent, acesta s-a făcut că n-aude.

Aici socotise Păpușoi că se va isca o încăierare între cehi și escortă, ușurîndu-le evadarea. Au trecut însă fără nici un incident.

Încet, ca o rîmă, prizonierii se tîrau prin zăpada viscolită ca niște automate, strînși unul în altul cu capetele plecate. Fețele le erau supte, ochii duși în fundul capului și bărbile crescute... O coloană de umbre...

De la o vreme, Ion începu să simtă fierbințeli în trup. Îi plesnea capul de durere și pămîntul părea că se învîrte cu el. Își dădea seama că era bolnav, dar nu voia să se lase doborît. Mantaua subțire și strîmtă nu-i ajungea decît pînă la genunchi. Căciula i-o luase un neamț care-i dăduse în schimb o capelă mai mică decît capul lui. Îi înghețaseră urechile și-l usturau mîinile de ger. Unui bocanc i se desfăcuse talpa și pînă la primul repaos a fost nevoit să meargă cu piciorul gol prin zăpadă.

Către prînz, coloana făcu primul popas pentru masă. Nemții și-au desfăcut cutii de conserve, au tras cîte un gît de rom și s-au pus pe ospătat. Prizonierii nu mai aveau ce minca. Pe mulți, începuseră să-i doară stomacul de foame. Pumnul de pesmeți pe care-i primiseră la plecare, îl ronțăiseră de mult.

— Ionică, mă simt rău. Am fierbințeli... Nu mai pot ! șopti Nistor...

— Nu te lăsa, că te împuşcă... Luptă cum poţi. La noapte, fugim !...

Din nou s-au pus în marş. Nistor dădea semne de oboseală. Călca strîmb, sufla greu. Se clătina. Cu orice risc, Ion îl prinse de braţ. „Ține-l și tu ! îi șopti prizonierului din dreapta.

Subofițerul, aflat în apropiere, nu se opuse acestui ajutor. Era o minune...

Pînă seara mai erau cîteva ceasuri bune. Intraseră într-un ținut acoperit de păduri. Șoseaua se strecura pe o vale îngustă cu multe întortochieri. Într-un loc ferit de vînt, i-a ajuns o mașină cu bucătărie. Au fost rînduiți, și pentru prima dată li s-a dat cîte o gamelă cu supă caldă.

Nistor minca cu poftă de lup. Fața lui Ion, roșie de febră, strălucea de bucurie. Și lui îi era foame. N-a luat însă decît cîteva linguri și-i întinse gamela prietenului.

— Ia-o și pe a mea. Nu-mi place !...

— E strașnică... Te întremează, Ioane !

— Îți spun că nu-mi place ! Ia-o !...

Un soldat de pază, om între două vîrste, văzu schimbul de gamele. Luă gamela goală, și după ce-o umplu, i-o puse dinainte lui Ion.

Noaptea i-a prins într-o localitate de cehi, așezată într-o regiune deluroasă plină cu păduri.

Prizonierii fură duși în cîteva case părăsite spre marginea de vest. Păpușoi, Nistor și alți șapte, fuseseră închiși într-o casă de sub poalele unei păduri. Între ei, nimeriseră și doi ruși.

La ușă, păzea neamțul omenos, între două vîrste... Observase că Nistor e bolnav și, după ce s-a făcut liniște pe uliță, s-a strecurat în camera luminată de un bec puternic și-i aruncă lui Păpușoi o hîrtie mototolită. Arată cu mîna spre cel bolnav, apoi dispăru.

Nistor abia ațipise. Fața îi ardea ca focul. Păpușoi desfăcu hîrtia. În ea, cinci pastile albe...

„Îs leacuri pentru fierbințeală !“ își zise mulțumind în gînd neamțului pentru a doua oară...

L-a trezit pe Nistor și i-a dat o pastilă. A luat și el una.

— Fă-te sănătos, că în noaptea asta trebuie să se ivească prilejul.

N-a trecut nici o jumătate de oră că sudorile începură să le curgă pe tot trupul și durerea de cap parcă le-o lua cineva cu mîna.

— Măi, frate, ce-am asudat! spuse Nistor, ștergîndu-și fața și desfăcîndu-se la veston...

— Și eu îs lac!...

Sleiți de putere, prizonierii dormeau înghesuiți unul în altul în diferite poziții, cu gulerile mantărilor ridicate.

„Îs obosiți săracii!“ își zise Ion de care somnul nu se prindea. Așa cum se pricepuse, își „reparase“ bocancul desfăcut și acum începuse să frămînte în minte planul de evadare.

Încă nu era miezul nopții cînd liniștea fu spartă de focuri dese de armă, explozii de grenade, huruit de motoare și voci agitate...

Prizonierii săriră din somn ca arși, cu privirile ațintite spre fereastră și ușă. Larma de afară creștea cu repeziciune. Se auzeau comenzi răstite în limba germană și strigăte, multe strigăte, în altă limbă.

— Partizani cehi!... vorbi bucuros un rus.

Un caporal român se repezi la întrerupător, stinse lumina și spuse prizonierilor să se lipească de peretele dinspre fereastră.

După cîteva secunde, o serie lungă de automat plesni scurt zidul casei. Un glonț făcu geamul țandări. Altă serie găuri ușa... Un om se prăbuși cu zgomot în prag, după ce urlă de durere.

Păpușoi puse mîna pe clanță... Ușa nu era încuiată... O deschise și ieși afară. La picioarele lui se zbătea santinela care-i ajutase. Împins de recunoștință, se plecă și-l tiră după colțul casei într-un loc mai ferit. „Îți mulțumesc, măi neamțule... păcat de sufletul tău bun“... spuse omului, care, spre surprinderea lui, îl sfătui printre gemete în frumoasa limbă românească... „Fugi... Fugi... că te prind blestemații“...

Împușcăturile se înteteau... În jur se dădea o aprigă luptă la adăpostul întinericului. Setos de libertate, românul hotări să-și încerce norocul.

— Ești în stare ? îi șopti Păpușoi lui Nistor.

— Da !

— Atunci, hai cît mai e timp ! Dumnezeu să ne ajute ! rosti trăgîndu-l spre ușă. Se opri însă imediat ce-i simți mîna arzînd ca focul, speriat că planul se năruie. Ai călduri.

— Mă simt bine ! Să mergem !

— Ascultă, Nistore, de ești bolnav, amînăm o zi, două !...

— Îți spun că merg, și încă destul de bine !...

Se lipiră cu spinările de tocul ușii atenți la ce se petrece în jurul lor. Cîteva umbre intraseră în curte dărîmînd poarta cu picioarele. Erau foarte agitate. Două se furișau aplecate în spatele casei. Din dreptul pragului, o cărare ducea spre un șopron. Dincolo de el, pe pantă, se zărea dunga neagră a pădurii. Trei prizonieri săriră gardul într-o curte vecină. Restul, se îmbulziseră în ușă, nehotărîți...

— Hai, Nistor ! zise Ion, luînd-o la goană pe cărare.

Mai aveau cîteva metri pînă la intrarea în șură, cînd gloanțele unei serii de automat le zbîrnîiră pe la urechi înfigîndu-se cu plesnituri repezite în pereții de scînduri.

— M-a lovit ! strigă Nistor...

Cînd și-a întors capul, l-a văzut împleticindu-se. N-a mai avut timp să-l sprijine, că s-a prăbușit cu fața în zăpadă. L-a tîrît înăuntru, închise ușa și-o propti cu o bucată groasă de lemn. Prin deschizătura din spatele șurii se strecura o lumină firavă aruncată de albul zăpezii. Îl așeză pe Nistor într-un colț peste niște paie.

Rănitul spuse ceva printre gemete. Păpușoi nu i-a răspuns. Mintea îi era muncită de găsirea unei soluții. Ce putea face ?... Fuga sau înfruntarea morții alături de prietenul său, erau singurele căi.

...„Nu !... Pentru nimic în lume, nu-l pot lăsa ?... Străin să-mi fie, și nu-l părăsesc !... Dar cu ce mă apăr ?! N-am decît pumnii și lemnul de la ușă !... Ce pot face împotriva gloanțelor și grenadelor ?!“...

Spectrul unui sfîrșit fără luptă îl înfioră.

Nistor gemu mai tare și începu să se zvîrcolească.

— Taci, Nistore !... Cred că te doare, dar încearcă să te stăpânești !... Trebuie să scăpăm... Ai puțină răbdare...

— Copiii mei !... Copiii !... Ai grijă !... Îngîna bietul om întors cu fața în jos, străduindu-se să-și înăbușe un strigăt de durere.

Ion se cutremură. În minte-i veni felul cum murise Faur și ultimele lui cuvinte... Trebuia să facă ceva, să încerce, să găsească o ieșire, spre a-i salva viața. Se agăță cu disperare de un gînd. Îl va duce pe Nistor înapoi și va căuta să-i convingă pe nemți că el era vinovat de evadare... „Poate dau de un suflet ca santinela.“ Se duse la ușă și dădu lemnul la o parte...

— Ai răbdare, Nistore !... Să nu strigi... Te scap !... șopti aplecîndu-se să-l ridice.

Nistor nu răspunse... Nici nu mișca... Îi luă capul între palme... Îl scutură... Îi desfăcu mantaua și-i rupse nasturii de la veston. Își lipi urechea de pieptul lui. Trupul era cald, dar inima încetase să mai bată.

Scîrțîitul ușii îl făcu să tresară. Se strînse lîngă mort, urmărind cu răsufierea tăiată umbra oprită în prag profilată pe zăpadă.

Neamțul stătu un timp nemișcat, strigă ceva, și după ce-și descărcă automatul rotindu-l în șură, porni spre ieșirea din spate.

Ca o nălucă, Păpușoi se furișă în urma lui. Apucă lemnul de lîngă perete și lovi năpraznic... Zgomotul lup-tei părea că se depărtase, dar zarva din curte creștea. Încăperea din care fugise era inundată de lumină. Siluete nemțești se foiau nervoase prin jurul casei cu lanternele aprinse...

„Trebuie să fug !“... își spuse închizînd din nou ușa și proptind-o cu lemnul.

Trase trupul lui Nistor într-un colț al șurii și-i acoperi cu paie multe în formă de căpiță. Deasupra așeză casca...

O rafală de automat plesni scurt peretele de scînduri. Un obiect de sticlă din interior se făcu țândări, în timp ce un fascist se căznea să pătrundă împingînd și lovind ușa cu piciorul.

Primejdia era aproape. Orice clipă pierdută îl putea costa viața.

„N-o să puneti mâna pe mine!” gîndi românul, pornind în fugă spre ieșirea din spate. Sări un gard de nuiele și începu să urce pieptiș panta care ducea spre marginea pădurii.

De lîngă șură răbufniră focuri de automat. Cîteva gloanțe trecură mult peste capul lui. Nu le luă în seamă. Încetase să alerge, dar continua să facă pașii mari prin zăpada aproape de genunchi. Efortul și emoția prin care trecuse îi măcinaseră puterea și nervii. Se opri la rădăcina unui copac să-și tragă răsufierea și să cumpănească la ce va trebui să facă.

Pentru moment scăpase din mîna nemților, dar greutatea de care încă nu-și da seama îl pîneau la tot pasul. Se afla în inima poziției inamicului. În plină iarnă. Iarnă aspră. Cu hainele aproape rupte, fără mîncare și mai ales fără nici o armă.

Cum de nu luase automatul neamțului ucis?!...

La poalele înălțimii unde se opri, satul care abia îl părăsise trăia ceasuri de groază. Două limbi uriașe de foc ce se tot lăteau minate de vînt, mistuiau casă după casă. Într-un capăt al localității, la lumina rachetelor care nu conteneau să țîșnească nervoase spre cerul plumburiu, se dădea o luptă îndîrjită.

Comenzi aspre, dure, rostite în limba germană, se amestecau cu glasuri disperate de femei, țipete de copii ori voci dîrze de bărbați ce continuau să se bată în ciuda morții care le da tircoale. Cîinii se puseseră pe lătrat și urlat... Prinseră și clopotele să bată... A jale sau anunțînd poate, primejdia pîrjolului... Sărmanii oameni...

Ion era atît de preocupat de tot ce se petrecea la picioarele lui, încît nu observă apropierea a două umbre. Tresări doar cînd auzi voci la vreo sută de metri.

Se ridică și intră în fugă în pădure. O rachetă spintecă noaptea și se desfăcu în trei stele albe luminoase. Cei doi își descărcară automatele... Unul strigase ceva... Probabil îl somase... Continua s-alerge gîfiind... După împușcături și rachetele care tot mai luminau vîrfurile copacilor își da seama că urmăritorii se țin scai de el.

O vilcea întîlnită în cale îl sili să se lupte cu disperare spre a ieși din zăpada în care se scufundase pînă

la briu. După o bucată de drum, focurile se mai răriră. Dansul ciudat al rachetelor încetă.

Fasciștii îi pierduseră urma sau se lăsaseră păgubași... Ar fi vrut să se oprească pentru câteva minute, să-și tragă răsuflarea dar dorul de viață îl împinse mai departe. Își desfăcuse mantaua și vestonul. Mergea cu pieptul gol în răcoarea nopții, făcându-și vînt cu capela soldățească din postav aspru... Din loc în loc se oprea și asculta cu toate simțurile încordate, apoi, iarăși pornea gonit de primejdie. Cînd liniștea se așternu peste tot, încetini pasul dar nu se opri.

Începuse să-l muncească întrebarea : „Încotro merg ? !“

Socotind după tensiunea trăită, i se părea că trecuseră multe ceasuri. În realitate, însă nu era decît miezul nopții.

„Trebuie să ajung la ai noștri !... își zise lăsîndu-se sleit de puteri lîngă un brad... Acolo e singura scăpare. Altfel, dacă nu mă ucid nemții, mor de foame și de frig !“

Cumpăni asupra direcției în care pornise, încercînd să-și aducă aminte de așezarea localității cehe. Cît timp stătuse deasupra satului pe marginea pădurii, auzise zgomot de motoare și văzuse un șir de faruri aprinse strecurîndu-se printre două înălțimi acoperite de păduri. Recunoscuse șoseaua pe care venise convoiul de prizonieri dinspre front.

„Înseamnă că-s pe drumul bun !“...

Sub puterea acestei convingeri se ridică și porni mai departe. Trecu o creastă, trecu o vale și ajunse pe altă creastă dezgolită, orientată în direcția frontului.

Dintr-un brad doborît își făcuse un băț cu care se ajuta la mers. Se lăsase pe pantă ceva mai jos, spre a se feri de vîntul rece care spulbera zăpada.

Mersul devenise mai ușor, dar oboseala era cumplită. Îl ardeau pleoapele. Picioarele îi erau de plumb. Îl dureau încheieturile și mușchii. Nici nu mai știa de cîte zile nu dormise.

Cîteva ceasuri de odihnă i-ar fi fost de ajuns să-și refacă puterile. Dar unde să doarmă ?! Sub copaci l-ar fi prins somnul imediat și nu s-ar mai fi trezit niciodată.

„Nu te opri !... Mergi înainte dacă vrei să trăiești...

Cît mai mult și mai repede... Luptă cu oboseala“ !... îi spunea o voce care nu-l slăbea cînd șovăia la îi da tîrcoale.

Setea de viață și groaza de o moarte nevolnică îl împingeau înainte... Fără milă... Storcîndu-i ultima picătură de vlagă... La marginea unui luminiș, o pată neagră mare și nemișcată îl făcu să tresară. Se lăsă pe brînci și-o privi atent.

„O cabană!“... își zise fericit. Se apropie de ea și începu s-o cerceteze cu prudență. Pe zăpadă, nici o urmă. Lipi urechea de perete și ascultă. Nimic... Nici un zgomot. Nici un semn care să arate că cineva ar fi înăuntru...

Împinse ușa cu piciorul și trecu pragul. La lumina slabă a zăpezii aruncată de afară și a celei strecurată printre crăpăturile dintre scînduri, zări un pat. Un pat simplu, din nuiiele, acoperit cu cetină. Cotrobăi toate colțurile. Nu găsi nimic. Ușa era bună. Avea și două belciuge prin care trecu o bucată de lemn găsită pe pat. O zgîlții de cîteva ori. Rezista... Se întinse-n pat cu bățul alături și-n cîteva minute adormi !... Așa, a avut visul care îl va obseda toată viața...

...Se făcea că se terminase războiul. Era în toiul verii și se întorcea acasă avansat sergent. Trenul se opri în gara din apropierea Crivățului, la miezul nopții. Nerăbdător, pornise imediat spre sat. Începuse o ploaie măruntă. Era îmbrăcat cu hainele cu care plecase de acasă. În spate purta o traistă în care avea trei basmale. Una pentru Ioana, alta pentru mama ei, și a treia, pentru mama lui. Le procurase într-un orașel cehoslovac dînd în schimb țigări. Într-o legătură își pusese decorațiile, vreo șapte la număr.

Mergea pe drum, desculț, frămîntînd noroiul sub tălpi năpădit de gînduri. În valea în care poposiseră cînd au plecat pe front și au adăpat caii, l-a întîmpinat ieșind ca din pămînt Florica, nevasta lui Nistor. Purta costum național, avea părul despletit și picioarele goale.

L-a prins de piept cu amîndouă mîinile, și-l zgîlția cu o putere nebănuită. Plîngea în hohote, și-l blestema. Striga că el e vinovat de moartea bărbatului ei...

Abia a reușit să se desprindă din strînsoarea ei. Pornise urcînd coasta spre multe cu Florica în urma lui. După vreo sută de metri, din întuneric, dintr-o parte și alta a drumului, apărură doi copii. Un băiețel de vreo cinci ani și o fetiță slăbuță de vreo trei. S-a aplecat să le vadă fețele. Erau copiii lui Nistor îmbrăcați în zdrențe. Tremurau de frig. Cu vocile înecate în plîns și plamele împreunate ca la rugăciune, spuneau că le este foame și-l întrebau :

„— Nene Ionică, unde-i tătîcul nostru ?“...

Ei nu-l blestemau, dar chipurile lor disperate, udate de lacrimi și ploaie, îl dureau mai mult decît toate blestemele femeii. Cînd a vrut să-i ia în brațe, s-au făcut nevăzuți...

S-a întors încercînd să-i explice văduvei cum s-a prăpădit bietul Nistor, dar a fost întîmpinat cu un potop de ocări și mai mari.

Începuse s-alerge strîngînd traista la piept. Din lanurile de porumb, pîlcuri, pîlcuri de săteni cu sape și furci, agitîndu-le amenințător vroiau să-i taie drumul. Nu-l atîngea nimeni, dar aștepta din clipă-n clipă să fie doborît. Trecuse printre ei fără să spună o vorbă, cu capul plecat, amărît și pumnii strînși hotărît să se apere dacă ar fi fost lovit. Gloata se înșiruisse în urma lui murmurînd.

Cînd a ajuns la crucea de pe deal, de unde-și luase rămas bun de la iubita lui cu aproape un an în urmă, se lumina de ziuă.

Din spatele crucii, deodată apăru Ioana. Sta dreaptă cu capul sus. Era îmbrăcată de lucru și-l privea dușmănos. Mulțimea se strînsese roată în jurul lor gata să se năpustească asupra lui.

Vroia să-i explice fetei de ce se țin oamenii după el, dar ea l-a palmuit strigîndu-i... „trădătorule“ !... Apoi i-a întors spatele și a dispărut...

În clipa aceea, s-a trezit. I se pusese un nod în gît. Vroise să strige sau poate că strigase... Gîfîia... Inima-i bătea să-i spargă coșul pieptului. Nădușelile îi curgeau șiroaie. Cu greu și-a adus aminte unde se află.

Dar urma, urma acestuia teribil coșmar continua să-l chinuie. Abia îngină : „Fie ca totul să rămână nălucire !...

Atît de mult îl obseda visul încît începuse chiar să se întrebe dacă nu cumva avea vreo vină în legătură cu moartea lui Nistor.

Se acuza spunîndu-și că, dacă nu l-ar fi luat cu el, cînd i-a simțit mîna fierbinte, nu se întîmpla nimic. Pleca singur. Ar fi întîmpinat aceleași greutăți și pericole, dar nu l-ar fi apăsât acea mistuitoare muștrare de cuget. Sau își spunea, începînd alt gînd, că mai bine era dacă ar fi renunțat la evadare. Nu murea nici Nistor ; el n-ar fi îndurat atîtea, fără să aibă siguranța că va scăpa, și nu ar fi atras asupra restului de prizonieri ura fasciștilor. Cu cît se frămînta mai mult, cu atît se socotea mai vinovat. Ar fi vrut să repare greșeala dar nu avea cum. În situația în care se afla nu era decît o singură porțiță de scăpare... Să-și continue drumul agățat de speranța că va reuși să treacă linia frontului.

Știa că orice om are o soartă. Va trebui s-o primească sau s-o înfrîngă. Depindea de el, de tăria lui și, în parte, de noroc. Patul de nuiiele îi înțepenise trupul. Se trezise obosit și cu junghiuri în spate. Capul îl durea mai tare, ca înainte de-a evada. Se temea să nu cadă bolnav în mijlocul pădurii. Înghiți ultima pastilă dată de santinelă.

Aștepta ivirea zorilor cu nerăbdare, în nădejdea că va căpăta un cît de mic indiciu asupra direcției în care se afla frontul. Încă o noapte petrecută în mijlocul pădurii l-ar fi ucis.

Deschise ușa. Ningeă mărunț... Vîntul contenise. În față, un luminiș lung de cîteva sute de metri mărginit de jur împrejur de dunga neagră a pădurii... La orizont, începură să apară sclipiri de lumină, urmate de bubuituri de tun. „Ar fi bine să pornesc imediat, să cîștig timp !“...

După explozii, frontul nu putea fi la o depărtare mai mare de opt, zece kilometri. Socoti că pînă seara, ar reuși să se strecoare în apropierea liniei de contact, iar la căderea întunericului va încerca să treacă dincolo.

Își luă bățul și porni. Dar nu făcu nici cincizeci de metri și tresări... În dreapta, pe marginea pădurii zări

un grup de umbre risipite pe albul zăpezii. Din mijlocul lor apăreau și dispăreau scurte licăriri aidoma unor licurici. Se lipi cu burta de pământ. Un fior de gheață-i străbătu trupul, ca un curent. Părul părea că-i saltă capela pe creștet... Pielea i se încrețise...

...„Lupii“ își spuse cu răsufierea tăiată, începînd să se tîrască înapoi spre cabană...

Închise ușa. Legă belciugele cu singura moletieră ce-o avea. Trase patul în dreptul intrării, iar el, se așeză în capătul opus la barăcii încercînd să vadă dacă are loc să minuiască bățul în voie pentru a se apăra.

Locul era strîmt. Nu-i era frică de lupi din copilărie. Cînd avea vreo cincisprezece ani, fiind la stîna moșierului, îi atacase o haită. Era tot iarnă... Și tot noaptea...

Cu doi ciobani și cei patru dulăi zdraveni le ținură piept. Atunci căpătase convingerea că omul se poate lupta cu un lup. La nevoie, dacă nu se pierde și are bîta bună, dovedește și doi.

Acum însă era singur. După umbrele zărite, și după sclipirea ochilor, să fi fost vreo șapte, opt... Nici cu arma nu-i putea răzbi, și apoi, starea de slăbiciune în care se afla, sentimentul că din toate părțile îl pîndesc pericole îi măcinau puterile. Cu inima cît un purice, aștepta să vadă ce-o să se întîmple.

Privi afară prin golul dintre scînduri. Erau tot acolo. Ochii le scînteiau într-un joc ciudat.

Clipele treceau greu, obositor de greu. Își pusese speranța în ivirea zorilor cînd lupii se vor depărta de lumină.

În jur era liniște. O liniște plină de încordare ca cea din preajma atacului... Pe front, din cînd în cînd, mai bubuia cîte un tun. Un gînd pe care tot încerca să-l alunge, îi dădea tîrcoale, insistent.

„Oare visul ce l-am avut, nu-i un semn rău? Am scăpat din mîna nemților și am căzut în gura lupilor! După vis, nu-i scăpare! Cu toate astea, nu trebuie să stau cu brațele încrucișate! Să aștept să se împlinească soarta. Sînt nevoit să lupt!“...

Așa gîndea, cînd o mișcare la ușa îl făcu să încremenească. Părea că cineva încearcă s-o deschidă. În

splate, lingă perete, aproape de picioare, auzi riciituri ; la stînga altele.

„Sînt aici... Au simțit miros de om“... își zise tremurînd din tot trupul. Îi clănțăneau dinții. I se părea că fac zgomot și atrag mai mult atenția lupilor.

O lumină, lipită de o crăpătură, dintre scînduri, îl îngheață. Încercă s-o înfrunte. Parcă-l străpungea în inimă ca un fier roșu. Tensiunea creștea din clipă în clipă, dar cînd haita a început să urle, nu-și mai putea înfrîna nervii. Ar fi vrut să strige la ei ca la niște ciini, să-i gonească, să facă ceva, să nu mai audă urletul acela înspăimîntător.

I-a trebuit un efort extraordinar de voință să nu facă nici o mișcare. Era lac de sudoare.

După un timp, care lui i s-a părut o veșnicie, lupii încetară să mai urle, fără să se depărteze de baracă.

Zorile începură să se ivească și odată cu ele speranța.

Era de mult ziuă cînd, unul cîte unul, cu pașii domoli, dihăniile se afundară în pădure...

Abia către prînz, avu curajul să-și continue drumul. Pierduse mult timp, dar se bucura că deocamdată, scăpase cu viață.

Mergea de cîteva ore și se mira că nu da de unități fasciste, de lucrări.

Cobora pe marginea unui luminiș, cînd deodată auzi vorbe în urmă. Cam la vreo trei sute de metri, patru schiori, stau cu spatele la el și priveau cu binocluurile duse la ochi. Se rostogoli prin zăpadă și se lipi de rădăcina groasă a unui copac.

După cîteva minute, nemții trecură în viteză pe lîngă el.

Răsuflă ușurat și-și văzu de drum. În față se auzeau tot mai clar schimburi de focuri de infanterie și explozii de aruncătoare. „Sînt aproape de front... Trebuie să fiu cu ochii în patru...”

Începuse să se înnopteze cînd se trezi în fața unui bordei ascuns într-un grup de brazi. Nici un zgomot... Nu se vedea nimic. O odihnă pînă în zori ar fi fost bine venită. Se apropie de ușa larg deschisă. Îl întîmpină un miros greu. Împinse bățul și cercetă cît putu interiorul.

Îl trecură fiori de groază. Atinse trupul unui om. În altă parte, încă unul... Mai încolo altul...

Un zgomot stîrnit de căderea unui obiect, aproape că-i îngheță singele. Se gîndise să plece, dar frigul și amintirea haitei de lupi din noaptea trecută îl făcură să intre în adăpost. A încercat să închidă ușa înlăturînd cu palmele zăpada aruncată de viscol. Se opri în prag, gîndindu-se dacă va putea petrece cîteva ceasuri de odihnă acolo.

„Ce-o fi cu cadavrele astea... ? Trebuie să fie vreo armă pe aici !“ gîndi, începînd să cerceteze morții. Erau patru la număr. Îmbrăcați cu mantăi. Peste mijloc, centuri cu cartușierele pline. Lîngă trei, descoperi cîte o pușcă, lîngă al patrulea, un automat...

Îl ridică în dreptul ușii : un „Deimler ! Știu să-l mîinii !“ La briul neamțului, două pungi cu încărcătoare pline. Acum nu-l mai înspăimînta atingerea morților. Cel care avusese automatul, era mai voinic ca toți. I-a luat vestonul, căciula, mantaua și cismele. Apoi, și-a trecut peste mijloc centura de care atîrnau pungile cu încărcătoare. Se echipase Ion Păpușoi ca un adevărat soldat german.

Se simțea bine. Cizmele mai ales erau foarte călduroase. Îl chinuia însă foamea. A scotocit prin toate colțurile adăpostului, dar spre dezamăgirea lui, n-a găsit nici urmă de mîncare.

Era obosit. Îl dureau picioarele de atîta încordare. Ochii îi usturau de nesomn. Ieși în pragul ușii. Era liniște ; ningeă mărunț... Cumpăni un timp, apoi, hotărî să-și continue drumul.

Luă automatul și tocmai cînd să plece, și-a amintit de documentele morților. „Le vor fi de folos alor noștri“....

Tot ce-a găsit a îndesat într-un sac de merinde ; un porthart mare din piele, l-a trecut peste umăr. Faptul că acum avea o armă l-a înviorat. Căpătase curaj... A încărcat automatul, l-a asigurat, și-a pornit...

Într-un timp, ducîndu-și palma pe umăr, să-și po-trivească sacul de merinde, își dădu seama că are epolet de gradat. Abia acum fu săgetat de-o întrebare pe care ar fi trebuit să și-o pună imediat ce îmbrăcase uniforma

germană. Ce va face dacă se întâlnește cu o patrulă, sau dacă peste un post de pîndă fascist?!... Nu știa o boabă nemțește.

Va fi somat, îi vor cere parola, îl vor întreba ceva. Cum se va descurca? Pînă la urmă, hotărî că cel mai bun lucru, era să atace primul.

Mergea de mai bine de două ceasuri. După ce urcase și coborîse cîteva pante repezi, se opri la rădăcina unui copac să-și tragă răsufllarea.

Tocmai voia să-și continue drumul, cînd, dintr-o vilcea apropiată, începură să bubuie tunurile nemțești.

Ai noștri le răspunseră prompt, pe aceeași măsură.

Un proiectil românesc, greu, după vuiet, explodează înfundat mult în urma lui.

Un altul se sparse în coroana unor copaci din dreapta.

Duelul de artilerie se întetise. Îi era teamă de proiectilele care explodau în aer. În direcția unde bănuia că-i frontul, se auzea un viu schimb de focuri de infanterie și aruncătoare.

Trebuia să folosească acest prilej și să se apropie cît mai mult de prima linie. Cu tot focul violent, se smulse din pămînt și porni mai departe.

Ajunsese pe culmea unei înălțimi. În față o vale... Dincolo de ea, dunga neagră a unei păduri. „Acolo-i poziția noastră... Să mă apropriei mai mult“, își spuse cuprins de speranță, cînd zări flăcările ce ieșeau din gurile armamentului.

Începuse să alerge cu pași mari, dar filfiitul unui proiectil greu de aruncător îl sili să se culce la pămînt. Îl aștepta încordat, cu capul afundat în zăpadă și cu respirația tăiată.

Bomba grohăi la cîteva metri și-l zgudui puternic. Cîteva copaci trosniră. A încercat să se ridice. N-a mai putut. S-a clătinat, și a căzut într-o parte. Piciorul drept refuza să-l asculte. Nu-l durea, dar parcă nu-l mai avea.

Îl cuprinse un val de căldură ce se ridica din tălpi în sus, gata să ajungă la inimă. Urechile îi vijiiu. „Îs rănit!“ își zise cu groază, încercînd totuși să se tîrască înainte.

Prima linie a fasciștilor era aproape. Prin golul în care nimerise se vedea marginea pădurii apărută de ro-

mâni. În cel mult o jumătate de ceas, ar fi ajuns la ei... Era însă conștient că nu va reuși.

Puterile îl părăseau încetul cu încetul. Privirile i se încețoșau. Ar fi vrut să strige după ajutor, dar i se încheștase gura... Și chiar dacă mai putea vorbi, ce rost ar fi avut? Ai noștrii erau departe, iar nemții l-ar fi ucis pe loc, mai ales când l-ar fi văzut îmbrăcat în uniformă lor.

Figuri și amintiri legate de cei dragi se îmbulzeau în mintea lui. Ioana, mama lui, moș Truță, Zamfir, bunul lui prieten, și Nistor, Nistor de a cărui moarte continua să se creadă vinovat.

Visul din noaptea trecută îl chinuia și acum. Vrea să-l alunge, dar nu reușea decît să-l aducă și mai mult în minte. Chipul Floricăi, disperată... și copilașii îmbrăcați în zdrențe... Amintirile îi storceau sudori...

Duelul de artilerie și aruncătoare încetaseră. Treptat se potoliră și infanteriștii. Din nou era liniște...

Se ghemuise înapoia unui ciot acoperit de zăpadă și privea spre poziția românilor, cu disperarea celui care-l vede un salvator, dar nu-l poate chema. „Să mai cîștig cîțiva metri! Să fiu mai aproape de ei!“... își spunea adunîndu-și ultimele puteri.

Nu a mai putut înainta nici o palmă... Reuși doar să-și înalțe pentru cîteva clipe capul. Dunga neagră a pădurii începu să joace, apoi, se topi în beznă...

Încă nu căzuse în leșin când se simți zgîlțit de mîini vinjoase, după care, n-a mai știut nimic...

...S-a trezit într-o cameră cu mai multe paturi. Lîngă el un bărbat îmbrăcat în halat alb. Alături, un ofițer român. În jur, paturi, oameni bandajați. Toți îl priveau tăcuți, cu ochi dușmănoși...

Nu-și putea explica ce se întîmplase. Îl durea capul și piciorul drept. În sfîrșit, ofițerul îi spuse ceva în limba germană. Ion Păpușoi, se uită lung nepricepînd nimic. Începuse să se îndoiască dacă se află între români sau fasciști.

— Domnule maior, se adresă ofițerul medicului, nu cumva i-a pierit graiul?!...

— Imposibil! Trebuie lăsat să se mai odihnească...

După ce-și mută privirea de la unul la altul, Păpușoi întrebă :

— Domnule căpitan, de ce-mi vorbiți în limba nemțească ?!...

— Nu ești neamț ?! întrebă ofițerul informator dezamăgit.

— Ferit-a sfântul. Îs român de cînd mama m-a făcut...

— Bine, dar ai fost capturat îmbrăcat cu haine de subofițer german...

— Asta-i drept, da eu îs numai soldat ; soldat român din regimentul... de dorobanți !

Pe scurt le povesti cum reușise să evadeze din mîinile fasciștilor.

Printr-un ordin de zi fu citat pe divizie și, pentru a doua oară, decorat cu Virtutea Militară.

Vestea ajunsese și la sergentul Zamfir, care abia aștepta să-l întâlnească.

Rana de la pulpă se vindeca repede. După trei săptămîni, într-o dimineață cînd medicul a trecut în vizită, i-a raportat :

— Să trăiți, domnule maior... eu plec ! Nu mai stau aici !

— Unde vrei să pleci, viteazule ?

— Pe front ; mă duc la pluton. Acu-s sănătos tun !...

I s-au dat haine noi și a plecat...

Zăpada începuse să se înmoaie. Armata noastră era în plină ofensivă. Nemții se băteau cu disperare.

Sergentul l-a întâmpinat ca pe un frate. El a răspuns acestui torent de sentimente printr-o privire tristă.

— Ce-i cu tine, Ionică ?!...

— Îmi pare rău de Nistor !... S-a prăpădit în brațele mele, dom' sergent ! Eu îs de vină.

Și începu să-i povestească ce se petrecuse din clipa cînd grupa lor trebuia să cadă în spatele inamicului.

— Dom' sergent ! Așa-i că-s vinovat ?!...

— Tu n-ai nici o vină. Ai făcut tot ce-ai putut ca să-l salvezi. Asta i-a fost soarta ! Ce-a fost scris, s-a împlinit...

Au urmat ceasuri de povestire... În luna care trecuse, veniseră multe vești din țară. Din cei unsprezece plecați pe front, căzuseră cinci.

— Ce scrie, dom' sergent ? întrebă Păpușoi, când Zamfir îi spuse că are o scrisoare de la Ioana.

— N-am citit-o. O desfac acum !...

Din plic căzu o fotografie. Ion o ridică nerăbdător. În mijloc, Ioana și mama lui îi zîmbeau fericite. De-o parte și de alta, părinții fetei.

— Uitați-vă, dom' sergent, asta-i mama.

Zamfir privi poza lung, apoi, începu să citească rar :

„Băiatul mamei drag,

N-am putut răbda să n-o cunosc pe Ioana. Prea lungă și grea mi s-ar fi părut așteptarea pînă la sfîrșitul războiului.

Ioana e cu mult mai frumoasă și mai bună decît mi-ai spus... Sînt atît de fericită c-o voi avea noră și vom duce viața împreună, încît numai la gîndul acesta îmi dau lacrimile. Aș lua-o cu mine, dar cuscii zic că-i mai bine să vii tu s-o iei așa cum se cere. Au dreptate. Îmi plac, sînt oameni tare cumsecade...

Am vorbit și cu moș Truță. Trag nădejde să-l convingem să meargă cu noi în Ardeal...

Ionică, băiatule, îți spun încă odată, să ai grijă de tine. Fă-ți datoria, dar fi cu băgare de seamă.

Dumnezeu să te aibă în pază. Te așteptăm să vi cît mai curînd acasă.

Mama ta, Cornelia“

„Iubitul meu Ionică,

Deși aș putea să-ți scriu pagini întregi despre dragostea și dorul meu, nu-ți trimit decît cîteva rînduri în care vei găsi tot sufletul meu. Tremur pentru tine, și fiecare zi îmi pare un an și grea ca iadul. Îți spun și eu, să ai grijă de tine, de noi, căci fără tine, viața mea nu mai are nici un rost pe lume,

a ta, Ioana.“

...Era la începutul lui aprilie. Zăpada se topise. Începuse să incolțească iarba. Cu fiecare zi, haina verde a pădurilor se făcea mai frumoasă, mai bogată.

Zilele însorite trezeau natura la viață și omul, omul care lupta pentru stîrpirea tiraniei, pentru triumful dreptății și libertății, își aduna ultimele puteri într-un suprem efort, grăbind victoria.

Îndîrjirea cu care se băteau fasciștii impresiona... Ultimele rezerve umane și materiale erau aruncate în luptă nebunește. Bombardamentul aviației aliaților răsuseră de pe suprafața pămîntului fabrici de tancuri și tunuri, de avioane și muniție. În linia întâia se întilneau tot mai des ofițeri din alte arme care luptau ca infanteriști.

Într-o incursiune executată de plutonul lui Zamfir, fusese capturat un colonel de aviație. În buzunar, avea *Mein Kampf*...

Erau pierderi grele de ambele părți...

Sergentul Zamfir suferea pentru fiecare subordonat căzut. Se schimbase mult în ultimul timp. Cu fiecare zi, devenea mai tăcut. Buna dispoziție și pornirea către o glumă se topise. Evita discuțiile. Vorbea numai cînd trebuia să dea un ordin. Și atunci, nu rostea decît cuvintele strict necesare.

Cînd începea un atac, se înviora. Striga doar „După mine!“, și se avînta în fruntea plutonului. Cînd lupta se sfîrșea, trecea de la o grupă la alta să vadă pierderile... Se întuneca la față și din nou se închidea în el. Rămînea cu ochii înfiți în poziția inamicului, fără să spună un cuvînt.

Din cînd în cînd, vorbea doar cu Ion. Și totdeauna aducea vorba despre casă. El, care zicea că soldatul se poate gîndi la familie numai după ce termină victorios războiul, nu-și putea rupe acum gîndul de la cei dragi...

...La optsprezece ani se însurase cu Natalia, fată frumoasă, mai mică cu un an decît el. Erau săraci. Se iubeau tare mult. Părinții nu s-au opus. Nici ai lui, nici ai ei. Trudind din zori și pînă-n noapte, își înjghebase o gospodărie modestă. Aveau planuri frumoase. Dar odată cu

copiii s-au ivit nevoi și griji mai mari. O duceau greu. Greu de tot trăiau...

A venit războiul. El fusese luat în armată și trimis să lupte pe front, fără să înțeleagă pentru ce. Li se spusese că trebuie să apere pământul sfânt al patriei. Care pământ?!... Pământul boierului Cîndea și al altora e pământul sfânt al patriei?!... De ce nu-l apărau ei?!... De ce-au rămas în țară sau se plimbă peste hotare?!...

Părinții lui o duceau și ei ca vai de lume. Tatăl, invalid din primul război, abia își tira picioarele.

Natalia îi născuse doi copii; un băiat și o fetiță. Cristina împlinise șapte ani și jumătate. Ca oricărui părinte i se părea cea mai deșteaptă și mai frumoasă din lume. Intrase la școală, la șase ani și câteva luni. Terminase clasa întâi pe locul doi. Prima fusese declarată fata popii.

Zamfir o iubea nespus pe Cristina pentru că avea mult din făptura și sufletul lui. Când o privea, se vedea pe el copil. Era și harnică. În orele libere ajuta la gospodărie, trebăluia prin ogradă și, așa micuță și plăpîndă cum era, mergea chiar la munca cimpului. „Numai de-ar fi sănătoasă și să aibă noroc. Tare aş vrea s-o dau la școală mai departe”: îi spusese anul trecut nevastei când se afla în concediu. Băiatul, Radu, avea altă fire. Zvăpăiat, se minia repede și se lua la harță cu copiii mai mari, deși nu avea decît patru ani.

După 23 August se vorbea mult despre alte timpuri. Vremuri mai bune pentru sărăcie. Pornise la luptă înflăcărat, contopind țelul lui cu cel al patriei.

Rareori se gîndea acasă. Luptele erau așa de lungi și grele, încît n-avea timp. Numai cînd primea vreo scrisoare îl cuprindea un dor nemărginit. Nu spunea nimănui nimic. Își depăna aducerile aminte, rupea scrisorile și după două, trei zile, se simțea din nou liniștit. Sau poate i se părea că-i liniștit...

Numai scrisoarea primită cu două săptămîni în urmă o păstra și acum. Nu-i venea s-o rupă. Felul cum îi scria nevasta, dar mai ales fetița, l-a pus pe gînduri... Și fotografia primită tot atunci, l-a pus pe gînduri... O poză la opt zile, de mărimea unei cărți poștale, în care Natalia, împreună cu copiii, se uitau drept în ochii lui. La

nută, n-au putut face o fotografie cum se obișnuiește, pentru că n-au avut bani. Și dealtfel, nici n-au avut găteala de mire și mireasă. Iar acum, cînd erau lipsuri, de ce nevastă-sa aruncă banii pe poze ?!...

I-a părut bine că are chipul lor cu el, că-i poate privi cînd îl prinde dorul. Dar îi părea rău de bani. Și... mai era ceva. Treaba asta îi strecurase în suflet o presimțire. De ce i-o trimisese ?!... Ce-o fi fost în capul și inima ei cînd i-a trimis poza ?!... O fi simțit că-mi este dor de ei, dor pe care încerc să-l alung fără să reușesc deși rup scrisorile primite, bucățele, bucățele și le arunc în vînt ?!... E drept, mie mi se pare că mă liniștesc, dar gîndul de la ei nu mi-l pot lua. Sau poate s-o fi gîndit, avîndu-le imaginea mereu cu mine, am să ocolesc primejdia, am să fiu mai cu băgare de seamă. Să ocolesc primejdia, să scap și să trăiesc !... Să trăiesc, dar nu oricum. Nu cu lațul de gît ca pînă acum ! Cei de acasă nu înțeleg că, dacă fiecare din noi ne-am codi, n-am învinge pe fasciști. Ori pentru a schimba iadul într-o viață mai bună, e nevoie de jertfe... Biată Natalia !... Cît ești de grijulie și de bună !... Așa te știu de cînd te-am cunoscut !...

Ori, cine știe, continua el să se gîndească, o fi o putere, o forță care arată omului apropierea unei primejdii. Îi spune să se ferească din drumul ei cît mai are timp. Nu cumva puterea asta pe care noi nu înțelegem de unde vine, a împins-o să-mi trimită fotografia și să-mi scrie atît de înduioșător pentru ca în ultimele clipe, citindu-le rîndurile și privindu-le chipurile, sfîrșitul să-mi fie mai ușor ?!...

Un fior de gheață îi scutură trupul. Vorbi cu soldații încercînd să alunge gîndul rău ce-l urmărea ca umbra. După aproape două ceasuri s-a înapoiat înlănțuit de același gînd și presimțire. A scos plicul, a privit lung fotografia, apoi a citit din nou scrisoarea cuvînt cu cuvînt. A zăbovit asupra celor scrise de Cristina : „Tăticul meu scump și viteaz ! Ne gîndim mereu la tine. Te așteptăm să vii sănătos și victorios. Eu am numai note de zece. Tăticuțule drag, păzește-te de primejdie ! Avem nevoie de tine ?!...”

Deși le citise de mai multe ori, cuvintele fetei i-au umplut ochii de lacrimi.

„Păzește-te de primejdie ! Avem nevoie de tine !“...

Cu siguranță că și fetea avea o presimțire... Dealtfel, chiar el se afla sub stăpînirea acelei forțe necunoscute... Numai așa se explica purtarea lui ciudată din ultimul timp. Pentru asta simțea nevoia ca înainte de atac să privească fotografia lor și să le spună ceva în gînd, fiecărui.

Uneori, în ultimele clipe dinaintea luptei, îi apărea în față tabloul despărțirii din anul trecut. El sta pe un pietroi în fața postului de jandarmi. Copiii, așezați pe cîte un genunchi, își încolăciseră minulele de gîtul lui. Îl sărutau cu buzele lor moi și catifelate. Și îi spuneau ceva... În fața lui, Natalia, dreaptă, tăcută, cu batista la gură. Lîngă ea, bătrînii duși pe gînduri...

Cînd se ridica și pornea la atac, i se părea că aude vocea rugătoare, obsedantă, alarmată a fetei : „Păzește-te de primejdie ! Avem nevoie de tine !“...

Îl cuprindea fierbințeala luptei. Redevenea vechiul sergent Zamfir, luptătorul neînficat, sufletul plutonului.

Într-o dimineață, înaintea unui atac, s-a tîrît lîngă Ion Păpușoi. Din buzunarul de la piept, a scos fotografia. A privit-o mai întîi el lung, apoi i-a întins-o prietenului. „Mi-e atît de dor de ei !“...

Cînd s-a uitat la el, Păpușoi a observat că avea ochii umezi. Vroise de mult să-l întrebe ce-i cu el, dar evitase, gîndindu-se că n-ar fi bine să se bage în sufletul lui așa cu forța. „O supărare trecătoare, cum are tot omul !...“ își spusese fără convingere. Acum însă, își luă inima în dinți :

— Dom' sergent ! Ce-i cu dumneavoastră ?! De la un timp, cătați singurătatea și nu vă mai luați gîndul de acasă ! S-a întîmplat ceva ?...

—Și eu mă întreb ce am. Aș vrea să alung orice gînd de la ai mei, dar nu pot. Mi se înfige un cuțit în minte. Îmi macină sufletul. O fi a bună, o fi a rău, nu știu ! Și tare-i greu să porți astfel de gînduri singur, să nu le împarți cu nimeni ! Cînd stau de vorbă cu tine, ori cînd te privesc doar, mă simt mai ușurat. În tine văd tot satul nostru, pe toți ai mei. De două săptămîni

și ceva, n-am primit veste de acasă. Mi-e teamă să nu se fi întâmplat vreo nenorocire. Când am ocazie să ațipesc, îi visez. Îl văd așa cum aș vrea să fie în realitate. Dar când mă trezesc, e groaznic!... Când nu atacăm, zilele mi se par destul de lungi și grele, pentru că am timp să gîndesc. Numai cele de luptă îmi par scurte pentru că-mi alungă toate nălucirile, mă țin încordat, și asta îmi face bine!...

I-a citit apoi scrisoarea care-l neliniștise. Rindurile Cristinei le-a citit de două ori, apăsînd pe cuvinte. I-a destăinuit și gîndurile negre care-i dau tîrcoale.

Un timp amîndoi tăcură...

— Când ai fost rănit, ți-ai dat seama c-ai să mori ? întrebă dintr-odată Zamfir privindu-l drept în ochi.

— Simțeam că mă topesc, că mă afund în adîncuri din ce în ce mai mult. Mi-am dat seama...

— Frică ți-a fost ?...

— Cred că nu !... Dar îmi părea rău după viață !...

— Și gînduri ?... Ultimul gînd unde ți-a fost ?

— Mi-a trecut prin față ca fulgerul copilăria... Pe urmă, m-am gîndit la Ioana, la mama și...

— Și ?!...

— La dumneavoastră și la moș Truță. M-am gîndit la cei dragi. Îmi părea rău că vă părăsesc... Cu gîndurile astea, n-am mai știut nimic... Ele mi-au venit în minte fără să le chem. Mi-au făcut și rău, și bine. Parcă-mi alinau durerile...

— Când s-au prăpădit Faur și Nistor, ce-au spus ?

— M-au rugat să am grijă de ai lor, să-i ajut !...

...Zamfir căzu pe gînduri :

— Te-ai întrebat vreodată dacă ai să le poți îndeplini dorința și cum anume ?!

— Am fost și sînt hotărît să le-o îndeplinesc, dar cum anume, nu m-am gîndit.

— Și lîngă mine s-au stins destui. Cîteva clipe mă opream lîngă ei. Când nu-i vedeam căzînd, mă opreau strigătele și gemetele lor ; fiecare mi-a făcut aceeași rugămintă : „„Aveți grijă de ai mei !“... Unii nu mai puteau vorbi, dar le citeam limpede dorința în priviri. Îi încurajam, strigam brancardierii, le promiteam... Apoi plecam mai departe... Cum anume, nici eu nu m-am

gîndit dacă am să le pot îndeplini cea din urmă rugă-minte. De la un timp însă, mă muncește întrebarea dacă am să-mi pot ține cîndva cuvîntul.

Cred că orice om, atunci cînd simte apropiindu-se sfîrșitul, își contopește toate gîndurile în unul singur. Spre ai lui. Să-i știe ocrotiți... Și atunci, ruga aceasta o adresează semenului celui mai apropiat, ultimul pe care-l vede lîngă el.

La tot ce-ți spun acum, m-am gîndit în ultimele două săptămîni. De la primirea scrisorii și a fotografiei, sînt alt om. De ce?!... Nu știu! Poate presimțirea, poate oboseala! Pînă acum m-am considerat omul care nu poate fi lovit de nici un glonț. Uneori, în atac, fără să observi, te cauți cu privirea și încerc să mă apropiu de tine. Și știi de ce? Pentru că la nevoie să-ți spun și eu rugămintea tuturor celor care cad și mai pot vorbi: „Să ai grijă de ai mei!“...

— Dom' sergent! În luptă să fiți mai aproape de mine. Nu mai porniți singur înainte. Nu e bine... Știți că noi vă urmăm și așa! Trebuie să ne ajutăm la nevoie...

— Da! Să fim aproape, Ionică! Cine știe care din noi... Azi e o zi mai grea!...

Discuția cu Păpușoi îi făcuse bine. Se liniștise și, spre bucuria multor soldați, a stat cu ei de vorbă, a glumit, a zîmbit ca înainte.

În ziua aceea trebuia cucerit un sat, bine apărat de fasciști. O așezare slovacă călare pe o comunicație care șerpuia printre munți împăduriți.

Compania din care făcea parte Ion Păpușoi avea misiunea să învăluie satul pe stînga. O alta, ataca de front și a treia urma să se infiltreze pe panta muntelui din dreapta. Localitatea trebuia să fie prinsă în clește.

Plutonul lui Zamfir, aflat în stînga companiei, avea flancul descoperit. Pregătirea cu foc a atacului n-a durat mai mult de un sfert de oră.

Cînd comandantul de companie a dat semnalul stabilit pentru atac, o rachetă cu stele roșii, Zamfir s-a smuls de la pămînt în fruntea plutonului.

— La atac... După mine!...

N-au făcut decît cel mult o sută de metri cu tot lanțul întreg, că o armă automată, bine ascunsă la ră-

dăcina unor brazi, i-a primit cu foc năprasnic, bine țintit. Sergentul o descoperi, își făcu planul cu reperițiune și singur, începu să se tîrască spre flancul cuibului de foc.

Întorcîndu-și capul să se orienteze, îl zări pe Păpușoi urmîndu-l ca o umbră. Îi făcu semn să fie atent în stînga.

O explozie de grenadă, și arma automată amuți. Plutonul cuceri primele poziții și-și continuă înaintarea.

În fruntea plutonului ataca Zamfir, urmat îndeaproape de Păpușoi.

Se înserase. Compania depășise marginea opusă a localității în timp ce restul batalionului încă nu rupsesese apărarea fasciștilor.

Comandantul batalionului hotărî să oprească acțiunea. Compania trebuia să ia măsuri de apărare și să păstreze poziția atinsă cu orice preț. Batalionul va încerca să reia atacul la căderea întunericului.

Zamfir tocmai terminase controlul dispozitivului plutonului cînd, de pe marginea din stînga a luminișului în care se aflau și din spate, grupe de nemți susținute de un foc puternic porniră la contraatac.

Începuse să se întunece. Plutonul, întreaga companie fu surprinsă. Se auzeau focuri în toate părțile.

Gîndul retragerii spre vechea poziție încolți, cu reperițiune în mintea luptătorilor. Aproape fără ordin, unul cîte unul, începură replierea.

— Nu se retrage nimeni ! strigă Zamfir luînd pușca mitralieră de lîngă un soldat lovit în plin.

Cîțiva ostași strînși în jurul lui formară o insulă pe care fasciștii se străduiau s-o lichideze.

— Nu vă lăsați, fraților ! urlă Păpușoi cu vocea-i de tunet.

— Nu vă lăsați băieți ! Nu vă lăsați ! se auzeau glasuri pe pantă în direcția satului, unde schimbul viu de focuri arăta o încercare de închegare a rezistenței. Exploziile de grenade se țineau lanț, rachetele țîșneau neruoase în noapte.

Doi dintre soldații care se apărau cu Zamfir, deși răniți, continuau să se bată. Teferi, mai erau doar cinci. Lupta se dădea pe viață și pe moarte. Tot mai multe

umbre ieșite din întuneric se năpusteau spre mina de apărători.

— Nu vă lăsați băieți ! Nu vă...

Două explozii una după alta bufniră în mijlocul românilor. Arma automată amuți...

— L-au rănit pe dom' sergent !... strigă unul...

Păpușoi simți că cerul se năruie peste el.

— Treci la pușca mitralieră și dă-mi arma ta ! spuse unui soldat de lângă el. Ține-i cît poți pe loc ! Încerc să-l salvez...

Sprijinit de mina de apărători, se apropie tiriș de Zamfir. O grenadă explodează la cîțiva metri. O schijă îi plesni casca, alta îi pișcă pulpa. Descoperi la timp o umbră care se țira spre el... Scoase arma și trase...

Hotărîse să-l salveze pe sergent, dar cum, încă nu știa. În toate părțile se vedeau flăcările armamentului cu care trăgeau nemții. Puzderie de licurici.

Pînă la poziția de pe care se retrăseseră erau cîteva sute de metri. Spre vale, mult mai aproape, trebuia să se găsească primele case. Aici, focul inamicului era mai rar. Descoperi chiar un spațiu, deși cam îngust, care rămînea tot timpul întunecat.

„Acolo e singura salvare. Poate dau de un suflet bun de om și mă ajută“, își zise pornind mai departe cu Zamfir în spate.

În sat și pe partea din dreapta începuse din nou lupta. Batalionul dezlănțuise atacul, pentru a ajuta compania dată peste cap de contraatac, aflată într-o situație disperată.

Coborîse cam două sute de metri, cînd își dădu seama că-n urma lui, acolo unde rezistau cei cîțiva oameni din pluton, nemții porniseră din nou la asalt.

Zgomotul încăierării creștea, se apropia... Cîteva umbre trecură în goană pe lângă el în jos, urmate de altele. Gloanțele roiau în jurul lui...

„I-au dovedit pe ai noștri“ !, gîndi Ion, stăpînit de frică.

Nu-i era teamă de viața lui, ci de a sergentului. Îi așază într-o mică adîncitură, și-l acoperi cu crengi. Rănitul gemu...

— Dom' sergent ! Vă apăr eu... Nu vă las...

Apucă arma, își pipăi sacul cu grenade și se puse la pîndă.

Alte umbre se rostogoleau în urmărirea primelor. „Fasciștii !“... gîndi el.

Cuprins de dureri, sergentul se mișcă și gemu tare. Un neamț se opri la cîțiva metri cu automatul întins. Păpușoi îl urmărea încordat cu degetul pe trăgaci.

După mai puțin de un minut, fascistul porni în urma asaltatorilor...

Zgomotul luptei se depărtase. Pe panta unde căzuse Zamfir, se așternu liniștea. În ciuda atacului repetat al batalionului, satul continua să reziste...

Cu inima zdrobită de durere, pîndit de moarte în orice clipă, stăpînit de sentimentul singurătății și al golului ce începuse să-și facă loc în suflet de iminenta pierdere a prietenului, Păpușoi era copleșit.

Dădu crengile în lături de pe Zamfir, care se chircise cu mîinile sub burtă, și spuse cu atîta căldură și durere : „Dom' sergent“... încît rănitul făcînd un efort mare, șopti :

— Ionică !... Mi-a venit... rîndul !...

— Nu, nu se poate !... dom' sergent ! Nu se poate !...

Ar fi vrut să fie tare, dar n-a reușit. Se lăsă în genunchi cu palmele împreunate și rosti rar, cea mai fierbinte rugă din viața lui : „Doamne ! Îți dau viața mea ! Dar las-o pe a lui ! El trebuie, trebuie să trăiască ! Ascultă-mi ruga, Doamne !“

Zamfir nu mai mișca. Asculta și el, sau, poate că plîngea...

— Unde sînteți rănit ? îl întrebă, aplecîndu-se peste trupul lui cu mîinile întinse.

— Nici eu nu mai știu ! Cîteva... schije... le am... în burtă ! Oftă și un timp tăcu. Apoi vorbi din nou :

— Ascultă-mă ! Ascultă, Ionică ?

— Ascult, dom' sergent !... Vă ascult ca întotdeauna !...

— Tu... n-ai avut concediu ! L-ai refuzat... pentru mine ! Acum... după ce... s-a sfîrșit... rămîi... singurul... din sat.

— Dom' sergent !...

— Du-te acasă. Ți-ai făcut... datoria. Trebuie să se întoarcă unul în sat... teafăr !... Măcar unul...

— Dom' sergent, fac cum spunei dar dați-mi voie să vă pansez. Rezistați pînă mîine dimineată cînd vin ai noștri. Nu se poate să ne lase. Vă pansez și o să vă simțiți mai bine...

Agățat de ultimele cuvinte, Zamfir încuviință. O durere cumplită îi săgetă rana, strînse din pumni și-și mușcă buzele pînă la sînge, ca să nu urle...

„Vreau să trăiesc !... Vreau să trăiesc !“... își spunea în timp ce Păpușoi se străduia să-i lege pîntecul cu bucăți din cămașa ce și-o sfîșiasse.

...Se trezi din leșin ceva mai liniștit cu ochii adînciți în cerul înstelat fără pic de nori.

Crezînd că adormise, Păpușoi îi asculta respirația ușoară, amăgit de-o umbră de speranță.

Își munea mintea cum să-l salveze. Ce putea face ? Cui să-i ceară ajutor cînd moartea-i pîndea pe amîndoi din toate părțile și orice pas făcut ar fi fatal.

„Numai tăria trupului îl poate scăpa !“, își spuse ridicîndu-și privirea pe cer.

O stea lucitoare se desprinsese din marea de stele, alunecă pe boltă, și după ce trecu pe sub calea laptelui, se stînsese înainte de a atinge coama neagră a unui munte împădurit...

„S-a dus un suflet !... suflet de om ?...“

— Dom' sergent ! Dom' sergent !...

— Ce-i, Ionică ?...

— Mi s-a părut că nu mai răsufलाți... Îmi pare rău că v-am trezit...

— Nu dormeam. Mă uitam ce frumos e cerul. Păcat că nu-i și lună. Mi-am adus aminte că acasă de multe ori rămîneau noaptea pe cîmp. Nu începuse încă războiul. Abia mă însurasem. Aveam în față o viață întreagă. O viață... pe care aș fi vrut-o lungă și fericită. Să mă bucur de ea... Așa credeam atunci ! Așa am crezut pînă acum... Ai văzut steaua ?...

— Pentru asta m-am speriat !...

— Steaua mea încă mai pîlpîie... Slab, slab de tot, dar pîlpîie. Se spune că atunci cînd cade o stea, moare un om. O fi sau n-o fi adevărat, nu știu. Dar dacă am crede, ar trebui să vedem în fiecare clipă, sute și mii de stele ce se rup și cad. Mai ales în vreme de război. Gîn-

dul mi-a zburat acasă.. La copii, la nevastă, la părinți... la toți... Am vorbit cu ei. M-am agățat de spusele tale, că trebuie să scap... Mă mint, numai să-mi pot alina durerile.

Aș fi vrut să mor ziua... La răsăritul soarelui mi-ar fi plăcut... Să simt căldura primelor raze, să văd cum ies aburii din iarba udă... să trag în piept răcoarea dimineții. Să frământ între degete pământul nostru, să-i simt mirosul... Să-mi odihnesc privirea pe coama dealului cu vii, ori pe lunca plină cu rod bogat... rodul nostru. În cîntec de păsărele aș fi vrut să mor... Întotdeauna m-au prins zorile pe cîmp...

Noaptea, mor lașii...

Dar hîrca cu coasă n-așteaptă. E grăbită. Seceră fără răgaz... Și-n beznă și pe lumină. Mie mi-e hărăzit întunericul. Timpul se apropie, și pentru asta sînt nevoit să-ți vorbesc, așa cum mi-au vorbit cei care au căzut lîngă mine... Așa cum ți-a vorbit Faur. Cu o singură deosebire. Eu am să vorbesc cît mai pot, iar tu ai să rămii lîngă mine pînă la sfîrșit. Nu va trebui să alergi în urma lanțului care atacă !...

— Dom' sergent ! Vă rog nu mai...

— Am plecat din sat unsprezece...

— Unsprezece ! Dom' sergent !...

— Victoria e aproape. Îmi pare rău că n-o pot trăi... dar simt că-i aproape de tot. Acum știu că viața va fi alta. Cu siguranță mai bună. Poate... așa cum am visat-o noi ! Războiul nu se termină aici...

Ruga aceea pe care credeam că n-am s-o fac niciodată, trebuie s-o spun. Ai grijă de ai mei ! Din tot ce ți-am povestit, ai înțeles ce-am gîndit despre soarta lor. Ai grijă de ai lui Faur și ai lui Nistor ! De toți... Da, da !... să ai grijă de toți !

A tăcut Zamfir... obosise...

Pe Ion Păpușoi îl înecase plînsul. Dorința unei cumplite răzbunări puse stăpînire pe el. Nu, nu va părăsi frontul pînă cînd nu va răzbuna moartea prietenului. Care va fi prețul ? Nu-i păsa ; Ioana, mama lui, visul fericirii, totul, totul, trecuseră în umbră. Singurul țel pentru care trăia era răzbunarea.

O durere crîncenă îl făcu pe sergent să-și adune miinile sub pîntece și un val de căldură îi cuprinse trupul.

Inima-i bătea cînd tare să-i spargă coșul pieptului, cînd încet și rar, gata să se oprească. Peste ochi i se așternuse o perdea de ceață adîncă... Zamfir, omul care de atîtea ori sfidase moartea, nu voia să se dea bătut. Refuza cu încăpăținare să se despartă de viață... de casă... „Cristina... Radu... Natalia!“... gemu printre dinți, scoimînd pămîntul cu degetele.

Încălemit, neștiind ce să facă, Păpușoi îi luase capul în brațe și murmură... „Dom' sergent!... Dom' sergent!“...

„S-a stins!“... oftă Ion, cînd sergentul încetă să mai răsufie și rămase nemișcat.

Îi lăsă încet capul pe pămînt și-i închise pleoapele... Sub degete, simți ultimele lacrimi... Mult se temuse Păpușoi de clipele acestea. Îl îngrozea numai gîndul la sfîrșitul pentru care încercase să se pregătească. Nu-și putea închipui ce va face. Ce va simți? Îi era teamă de el însuși. Dar, spre surprinderea lui, un calm vecin cu nepăsarea puse stăpînire pe el. Sufletul lui se împietrise. O singură lacrimă n-a fost în stare să-i umezească ochii.

Și-a încărcat pușca, și-a adunat cartușele și grenadele, și s-a așezat la căpătîiul lui Zamfir rezemat de un copac.

Gîndul răzbunării îl orbise. Se lăsase răcoare, dar lui îi era cald. Și-a scos vestonul. Rămase gol pînă la briu. Trebuia să-l îngroape. Își puse arma și grenadele la îndemînă, îl trase din adîncitura în care-și dăduse sufletul și începu să sape. Cu lopata mică, lucrul mergea greu... Din cînd în cînd se oprea doar pentru a-și ascuți auzul și a-și roti privirea în jur...

După aproape două ceasuri de muncă încordată, groapa era gata. Se lăsă pe pămîntul proaspăt, obosit și transpirat, cu capul prins în mîini... Una după alta frînturi din amintirile legate de prietenul lui îi veneau în minte. Felul cum se stinsese avea să-l urmărească tot restul vieții zi de zi, ceas de ceas.

În afară de moș Truță, Zamfir fusese singurul om de care se apropiase cu tot sufletul. Îi venea greu să se despartă de el, chiar mort fiind.

Cît timp îi spuseseră ultimele gânduri, n-a putut scoate un cuvînt. Prea îl copleşise durerea. Acum însă simţea nevoia să-i vorbească. Să-l asigure că se putea bizui pe cuvîntul lui.

Se apropie de trupul înţepenit, îi prinse mîna rece între palme şi-i vorbi ca unui viu : „Dom' sergent... aici pe pămînt străin, departe de satul nostru, jur să vă răzbun... Nu-mi pasă de viaţa mea. Toată o pun în schimbul acestei răzbunări. Dacă am să scap teafăr, n-am să uit nimic din ce m-aţi rugat... Vă jur că aşa am să fac!“... Apoi, simplu, cu fruntea încreţită şi fălcile strînse, tot fără nici o lacrimă, l-a îngropat. Din două capete de crengi, încropi o cruce. O înfipse pe moviliţa răsărită între brazi. Deasupra, aşeză casca...

Cocoşii cîntaseră de mult de miezul nopţii. Trebuia să facă ceva. Firea lui şi jurămîntul îl îndemneau să acţioneze. Nu putea să aştepte resemnat salvarea de la atacul batalionului, care nu va avea loc mai curînd de zorii zilei următoare.

Printr-un efort de voinţă, reuşi să-şi schiţeze un plan.

Va rămîne în inima dispozitivului inamic pînă cînd satul va fi cucerit. Îşi va alege un loc potrivit, de unde va lovi în spate pe fascişti cînd vor începe retragerea. Pînă atunci, le va „cotrobăi“ poziţia... Nu se poate să nu-i pice ceva.

Apropierea începutului răzbunării, îl făcu să zîmbească amar, rece, trist, dar hotărît.

Un grup întunecat de brazi îi atrase atenţia. Pînă acolo nu erau mai mult de cincizeci de metri.

„Pare să fie un loc de unde m-aş putea orienta mai bine!“, îşi zise ridicîndu-se şi apropiîndu-se de mormîntul lui Zamfir. Cu casca în mînă, se lăsă în genunchi. Frămîntă un pumn de ţărînă şi, după ce-şi trecu palmele peste pămîntul proaspăt, porni fără să întoarcă capul...

Aşa se despărţi de comandantul şi prietenul lui...

Între brazi se împiedică de un fir telefonic. Se plecă, îl ridică şi trase de el. După direcţia în care era întins, îşi dete seama că face legătura între sat şi creastă.

Primul gând fu să-l taie și să se așeze la pîndă. Neamțul care ar fi venit să controleze circuitul va fi atacat pe mușește.

Renunță însă imediat, pentru că-n minte-i încolți un alt plan mai îndrăzneț. Și apoi, n-avea nici cu ce tăia firul, iar un fascist scos din luptă, i se părea prea puțin.

„Firul ăsta trebuie să ducă fie la un punct de comandă, fie la un post de pîndă. Cît timp e încă întuneric, le pot face o vizită“, își spuse atras de perspectiva unei „expediții“ cu rezultate deosebit de fructuoase.

Luă firul în pumn și începu să urce panta. Deodată observă o licărire pe direcția în care mergea. Un punct roșu care tot apărea și dispărea.

„Un pîndar care fumează!“... Se apropie pînă cînd descoperi locașul de pîndă. Se strecură prin dreapta lui, pătrunse în șanțul de comunicație din spatele fascistului imprudent, și-l lovi năprasnic... „Acolo-i adăpostul!“ gîndi cînd zări o ridicătură neagră ascunsă între copaci, ceva mai sus.

Se tîri pe fundul șanțului pînă la ușă. Dinăuntru se auzeau sforăituri. Întinse brațul. Pe peretele stîng, atinse un mănunchi de fire telefonice.

Hotărî să izoleze centrala și să atace. Trecu de prag și scoase fișele una cîte una. Erau cinci. „Un punct comandă de batalion“... Se trase înapoi, scoase două grenade... Și apoi, una după alta exploziile zguduiră adăpostul... Urmară gemete, țipete și zvîrcoliri. Le potoli cu alte două grenade...

Trebuia să dispară cît mai repede... Alarmate de explozii, posturile vecine sau subordonate, vor încerca să telefoneze. Sesizînd deranjamentul, echipele de control aveau să pornească pe circuite... Păpușoi nu chibzui prea mult. Porni în fugă spre sat. Străbătuse vreo patru sute de metri fără să se oprească. Încetini pasul doar cînd observă o umbră apropiindu-se. Mergea aplecat și se oprea din loc în loc. „Face controlul firului!“ își spuse, hotărît să-l atace.

Se adăposti într-un tufiș și așteptă încordat. Neamțul se opri la cîțiva pași de el. Tresări cînd auzi foșnet și zări umbra masivă a lui Păpușoi... Vru să strige, dar

amuți imediat. Pericolul de a fi prins creștea. Descoperirea acțiunii lui temerare va alarma poziția inamicului.

Luă din trusa telefonistului un clește și continua să se deplaseze, pînă cînd se pomeni în fața unui gard din nuiele de înălțimea unui om. Dincolo, o grădină. Printre pomi, zări un perete alb.

Ideea de a se ascunde la primele case i se părea acum riscantă. Cu siguranță, nemții le vor cerceta amănunțit.

Se strecură în grădină, trecu prin cîteva curți și ajunse într-o uliță. Un dulău începu să latre furios zbătîndu-se în lanț. Se treziră și alții din vecini. Grăbi mai mult pasul pînă cînd se văzu la marginea unei ape. Pe malul celălalt se deslușea un șir de case... Chinuit de sete, se întinse cu burta pe pămînt și începu să bea. Își spălă fața și își udă pieptul. Se înviorase. Panta de pe care coborîse prinsese viață. Rachetele spintecau tot mai des și insistent întunericul. Dungi mici de lumină, arătau că nemții scotoceau amănunțit terenul cu lanternele aprinse. Se auzeau voci nervoase și comenzi răstite. Treziți din somn, ciinii se puseseră pe lătrat... Încet, larma cobora amenințătoare spre rîu... „Trebuie să trec dincolo“, își spuse alarmat de primejdia ce se apropia, dar satisfăcut în același timp de zarva ce-o iscase printre fasciști...

Apa era adîncă și repede încă de la mal. El nu știa să înoate. „Încerc ceva mai sus!“ își spuse pornind în direcția unde zărise silueta unui pod. La vreo sută de metri de pod se împiedică de un fir. Cînd îl prinse în palmă, tresări. „L-au minat!... Trebuie să-l salvez!...“ își spuse străduindu-se să-și amintească ce le explicase ofițerul de pionieri în legătură cu minarea și deminarea unui pod, înainte de a pleca pe front. „Normal, ar trebui să înlătur explozivul de la piloni. Oare cu ceea ce știu, pot să reușesc?! Cred că nu. Și chiar dacă aș putea, ce-aș realiza. Dacă nemții descoperă, pun altul și podul tot va fi distrus!“... Își munci mintea pînă cînd găsi o soluție care i se păru cea mai potrivită.

„Mă apropii de pylon. Tai firul și-i ancorez bine ambele capete rămase libere. Curentul nu mai ajunge la trotil și podul e salvat.“

Totul a mers precum plănuise. Trebuia procedat la fel pentru al doilea pilon. Un motiv în plus să treacă riul cu orice preț și cât mai repede. Pe pod se zărea silueta masivă a unui neamț, care patrula bocănind cu cizmele...

Cerul se acoperise de nori negri... Nori ce amenințau cu ploaia... Întunericul se adâncise. Din susul apei, începu să bată un vînt rece.

Se dezbracă, își puse echipamentul pe creștet, arma deasupra. Primii pași îi tăiară răsufierea. Apa se adîncea, curentul îl obliga la eforturi mari spre a-și păstra echilibrul...

Pietrele de pe fundul apei îi intrau în tălpi. Rănile îl dureau și-l usturau. Încă nu ajunsese la mijlocul riului și apa îi trecuse de umeri. Teama de înec îl sugruma. Brațele îi amortiseră. Se înfioră cînd o undă rece îi atinse bărbia. Își înalță capul mai sus, pironit în loc.

Mai făcu un pas și simți cu piciorul un prag. Se urcă pe el. Voia să mai înainteze, dar zgomotul unei mașini apărută pe pod deasupra lui și voci nemțești, îl încremeniră cu apa mai jos de git. Nu trecu mult și o umbră căzu lîngă el, improșcîndu-l cu apă. Umbra se topi și el îngheță de spaimă cînd simți un trup de om lipit de piciorul lui. Rămase nemișcat pînă ce mașina porni mai departe...

„O fi ceh sau român?!...“ se întreba în timp ce-și tîra picioarele spre mal, astfel ca să nu scape cadavrul agățat de el.

„Un locotenent român!...“ își spuse după ce ajunse la mal, și împins de curiozitate, atinse tresele de pe umărul mortului.

Tremura din tot corpul. Îl pătrunsese frigul... Începu să se îmbrace muncit de felul cum cad oamenii în război: Unul nici nu simte cînd moare! E lovit în plin!... Altul, își vede sfîrșitul clipă cu clipă într-un șanț, ori în cîmp deschis, uitîndu-se după lanțul de atacatori care se tot depărtează... Moare chinuit... Își dă seama și suferă cumplit... Cite unul are mîngîierea că și-a spus ultimul gînd unui prieten...

„Dom' locotenent ăsta, după ce a fost chinuit și ucis, e aruncat în apă... Ostașii îl știu prizonier... Așa o să se

comunică și familiei care-l va aștepta amăgită de-o speranță fără rost... Oare... eu.... cum?... se opri cutremurat spunându-și : „Nu ! Nu ! În orice caz, nu acum !“...

Preocupat de salvarea podului, căută explozivul. Îl descoperi, și procedă la fel ca pe celălalt mal.

Pînă la ziuă mai erau cîteva ceasuri bune. Trebuia să se adăpostească undeva. Atenția îi fu atrasă de silueta impunătoare a bisericii așezată pe un loc mai ridicat... „Strașnic observator. Numai să pot intra !“... gîndi, pornind aplecat prin șanțul șoselei, după ce mai întîi ascultase atent. Așa cum ar fi trebuit să se aștepte, găsi ușa încuiată. Ferestrele erau înalte și cu gratii. Se așează pe trepte. Șirul de cruci, monumentele, cavourile și muțenia cimitirului din curtea bisericii, nu-l impresionau... „Poate dau de un cavou deschis !“ își zise, coborînd scările.

În colțul dintre șosea, sub coroana unei sălcii pletoase, găsi unul fără lacăt. Se plecă și ridică încet capacul... Cîteva mișcări în cavou îl făcură atent.

„N-o fi o cursă ? !“... se gîndi în timp ce-și pipăia sacul în care mai avea cîteva grenade, fără să lase capacul din mînă... „Nu, nu se poate ! Cu siguranță is români !“

— Intră odată, omule !... auzi o voce venind dinăuntru după ce o lanternă îi luminează cîteva clipe picioarele.

— Ionică !... exclamă uimit cel care-l ajutase să coboare treptele.

— Dom' caporal Rada ? !... măi Nan !... se bucură Ion cînd recunosc pe cei doi camarazi de pluton. Credeam c-am dat de fasciști și era gata să arunc o grenadă.

— Și noi am tras o spaimă zdravănă. Mai ales că n-aveam nici cu ce să ne apărăm... Da... ce-i cu dom' sergent ? continuă caporalul.

— Dacă trăia, nu veneam singur ! L-am îngropat acolo... Și restul plutonului ? ! se interesă Păpușoi.

— Au căzut mulți !... Ce-a mai rămas s-a risipit. Unii s-au retras spre vechile poziții, alții au luat-o spre sat. Eu m-am pomenit cu Nan singuri. Într-o grădină de pe malul riului, ne-am întîlnit cu comandantul companiei. Era cu fruntașul Carp.

— Dom' locotenent Avram ? !...

— El !... Ne-am adăpostit într-o sură, și după miezul nopții hotărîsem să trecem la ai noștri. Frontul se liniștise. De oboseală, ațipisem cu toții, în afară de dom' locotenent.

Deodată, ca din senin, am fost atacați de mai mulți nemți. Carp a fost ucis. Dom' locotenent a tras două gloanțe într-un neamț care se năpustise spre dînsul... Pînă la urmă ne-au dovedit și ne-au prins. Escortați de doi fasciști, ne-au îndreptat spre pod... Profitînd de zgomotul unei mașini, dom' locotenent ne-a șoptit : „Îi atacăm. Fiți atenți la mine !“... Atît ne-a spus...

Ajunsesem în dreptul bisericii. Deodată dom' locotenent se repezi la neamțul din dreapta și-l doborî cu un pumn zdravăn. Am sărit și noi pe celălalt...

În toiul încăierării, apăru ca din pămînt o patrulă... „Fugiți !“ strigă dom' locotenent, și dispăru în întuneric.

Eu cu Nan ne-am ascuns între niște case dărîmate și după vreo două ceasuri, ne-am strecurat aici. Dom' locotenent n-a mai apărut.

— L-au ucis ! șopti Păpușoi...

Apoi le povesti întîmplarea care-l cutremurase...

— Și acum ce facem, dom' caporal ? Nu putem sta cu mîinile-n sîn așteptînd salvarea de la ai noștri ! Eu am armă ! Ne mai trebuie două.

— Atacăm santinela de la pod, fu de părere Radu.

— Asta în nici un caz. Podul a fost minat. Din întîmplare am descoperit firele... și le-am izolat. Sper să-l salvăm... Eu zic să ieșim la șosea. Nu se poate să nu prindem unul pînă la ziuă.

Abia se așezară la pîndă cu burțile lipite de șanț, cînd începu să plouă mărunt. Trecuse mai bine de o oră... Hainele li se udaseră... În jurul lor se făcuse noroi. Și era frig...

— Degeaba ! n-avem noroc ! Să plecăm ! șopti Nan cu mîna pe o bucată de fier.

— Trebuie să apară ceva ! Nu se poate ! răspunse Păpușoi cu privirea înfiptă în întuneric.

— Stăm ! hotărî scurt caporalul.

N-a trecut mai mult decît ai fuma o țigară, cînd făcu apariția o mașină. La vreo cincizeci de metri de ei se opri. Din cabina camionului acoperit cu prelată,

cobori un ofițer neamț îmbrăcat cu manta de ploaie. Din spate, săriră alți doi...

Cel cu mantaua de ploaie spuse ceva, arătînd spre colțul cimitirului. Apoi, se urcă lîngă șofer și mașina dispăru...

— Se pregătesc... Ocupă poziție de tragere aici ! șopti Păpușoi privind la cei doi rămași în drum.

Unul avea pușcă mitralieră. Celălalt, automat și două cutii cu muniții.

— Să-i atacăm ! fu de părere Ion.

— Da, rosti Rada. Gata !

Fasciștii n-au strigat, n-au opus nici o rezistență...

„Nu-mi place soldatul care nu se bate !“ gîndi Păpușoi un pic nemulțumit de prada obținută prea ușor.

— Ce facem cu ei, dom' caporal ? întrebă Nan cu înțeleș.

— Doar n-ai vrea să ucizi oameni fără apărare ? !... se răsti Rada pricepîndu-i gîndul.

— Ei ce-au făcut cu Dom' locotenent ? !...

— Treaba lor ! Dar dacă te atingi de ei, cu mina mea te ucid.

I-au dus în cavou...

— Uite pe cine vroiai să omori, Nan ! Am putea fi copiii lor, zise Păpușoi cînd caporalul luminează fețele prizonierilor, oameni trecuți de cincizeci de ani, cu teama de moarte întipărită pe chipuri.

Începuse să se crape de ziuă.

— Dom' caporal, eu zic ca în momentul cînd ai noștri pornesc atacul, să ne strecurăm în colțul cimitirului. De acolo, tragem în nemți cînd încep să se retragă. Cu prizonierii să rămînă Nan ! propuse Ion.

— Așa mă gîndesc și eu, vorbi Rada.

Ploaia continua să cadă lovind mărunț tabla acoperișului. O dimineață rece... Nu mîncaseră de mai bine de douăzeci și patru de ore. Le era foame.

Ajunși de oboseală, caporalul și Nan adormiseră. Păpușoi cu fața aspră, încruntată de o dungă ivită peste noapte, aprinsese o țigară oferită de unul dintre prizonieri.

Deodată, artileria română prînse să tragă violent. Cîteva proiectile explodară în apropiere. Probabil pe șosea... Un altul căzu în cimitir...

Toți tresăriră. Bubuiău și tunurile nemților.

— Începe, dom' caporal... zise Păpușoi, punînd mîna pe pușca mitralieră capturată, cînd auzi focuri de infanterie în capul satului.

— Ai grijă de prizonieri, răspunzi cu capul de ei, ordonă caporalul ieșind urmat de Păpușoi.

Se făcuse ziuă de mult. Ploaia se mai potolise. Nemții se retrăgeau grupuri, grupuri, spre pod, printre case, prin grădini și prin șanțurile șoselei.

Pe panta din stînga, acolo unde luptase în ajun compania, atacau românii. Pe șosea, cam la trei sute de metri de biserică, își făcură apariția trei tancuri românești însoțite de infanterie.

Păpușoi descoperi un mic grup de nemți lipiți de fundul șanțului. Descărcă în plin un încărcător. Singurul supraviețuitor se ridică, și după ce stete cîteva clipe în picioare ca și cînd s-ar fi gîndit la ceva, porni cu mîinile goale către cea mai apropiată poartă, tîrîndu-și un picior. Păpușoi îl luă la ochi, dar nu mai apăsă pe trăgaci...

Privirea lui ageră descoperi la timp, în spatele unei case cu pereții dărîmați, țeava unui tun nemțesc, ridicîndu-se amenințătoare. În cîteva secunde, servanții fură scoși din luptă. Doi vînători, care se îndreptau tîrîș cu exploziv spre tanc, nu ajunseră să-și împlinească gîndul...caporalul Rada fusese atent...

Nemții fură cuprinși de panică. În grupuri mici sau izolați, părăseau poziția și se retrăgeau în fugă spre malul apei.

Celelalte două tancuri românești se apropiau de pod, urmate de lanțuri de ostași, care alergau, trăgeau și strigau.

Păpușoi și Rada ieșiseră din locașele de tragere și priveau entuziasmați splendidul tablou al victoriei.

— Nu-s din regimentul nostru dom' caporal! Au petlițe roșii, nu albastre!...

— Îs tot români, răspunse caporalul pe care nu-l frămînta ce unitate cucerise localitatea.

— Dar unde-or fi ? !...

— Poate în rezervă, zise Rada continuînd să admire suvoiul ce se scurgea pe urmele nemților.

Podul fusese salvat ; pe șosea treceau tancuri, tunuri, aruncătoare, pușcași în rînduri rărîte.

O motocicletă cu ataș se opri pe șosea în dreptul colțului cimitirului și din ea coborî un ofițer cu banderolă albă pe brațul drept. Urmări un timp desfășurarea luptei, apoi se trase-n șanțul șoselei și scoase harta.

— Mă duc să întreb de regiment, zise caporalul.

Se prezentă ofițerului care, fiind din comandamentul diviziei, vroia să cunoască amănunte în legătură cu cele petrecute.

— Vă poate povesti mai mult soldatul Păpușoi, domnule căpitan ! Avem și doi prizonieri. Vi-i aducem imediat, continuă gradatul să raporteze.

Ion Păpușoi începuse să coboare spre șosea. Într-o mîină ținea pușca mitralieră, în alta, cutia cu muniție. Pe șolduri îi atrîneau două benzi cu cartușe. Călca rar și apăsât. Avea ținuta dreaptă și impunătoare în ciuda oboselii întipărite pe chipu-i supt. În privirea-i aspră licărea un strop de mulțumire...

Căpitanul, care cunoștea bine eroismul cu care se bătuse acest soldat, și-n jurul căruia se crease un început de legendă, i-a ieșit în întîmpinare.

Pus să relateze cele petrecute, Păpușoi începu să zugrăvească simplu, emoționant. Cînd a ajuns la moartea lui Zamfir, s-a oprit. I se pusese un nod în gît. Nădăjduia că-și va găsi alinarea în lacrimi. Ochii însă i-au rămas tot uscați...

— Așa s-a întîmplat, domnule căpitan !...

— Unitatea voastră atacă în flancul drept, dincolo de biserică. Deocamdată rămîneți aici pînă se cucerește satul.

Prizonierii aduși de Rada fură conduși la divizie, iar cei trei bravi, peste o oră, se aflau la postul de comandă al regimentului.

— Ești cel mai vechi și brav dorobanț din regiment, îi spuse comandantul după ce ascultă cu mult interes lupta dusă de plutonul de viteji. Ai ajuns la capătul puterilor. Ți-ai făcut datoria mai mult decît oricare altul.

Trebuie să pleci în concediu. Războiul se va ciștiga și fără tine !...

— Dom' colonel, datoria nu mi-am făcut-o încă ! Nu vreau să plec în concediu. Am puteri să mă bat pîn-la sfîrșit...

— Totuși, de ce nu vrei ? !...

— Pentru că am o socoteală, un legămînt !...

— Cu cine ? !...

— Cu nemții, dom' colonel ! Cînd l-am îngropat pe dom' sergent, am jurat lîngă trupul lui să-l răzbun pînă-n clipa cînd se va termina războiul. Nu vreau să-mi calc jurămîntul !

— Ai dreptate, vorbe comandantul emoționat. Astfel de legămînt nu se calcă ! Te vei întoarce la companie, după ce ai să te odihnești două zile aici.

— Aș avea totuși o rugăminte.

— Spune !...

— Să mi se dea o pușcă cu lunetă...

Cererea i-a fost împlinită și după două zile de odihnă, împreună cu ceilalți doi, s-a prezentat la companie. Prinsese puteri. În bună măsură se refăcuse.

În pluton nu mai erau decît opt luptători. În afară de el, caporalul Rada, și soldatul Nan, toți erau veniți de curînd. Din companie el era cel mai vechi !

...Satul rămăsese demult în urmă. Îi părea rău că n-a putut să-i pună lui Zamfir o cruce de lemn, sau să-l fi știut îngropat în altă parte, nu în pădure. În curtea bisericii, de exemplu...

...Au urmat zile și nopți de lupte aproape continue. Ion devenise și mai posac. Nu vorbea cu nimeni, minca puțin, dormea pe apucate și căuta tot timpul primejdia. Cînd era vorba de vreo incursiune, cerea să plece el. Îi plăcea să lucreze de unul singur, și totdeauna pornit în astfel de misiuni, nu se întoarcea cu mîna goală.

Într-o noapte capturase o mitralieră cu doi servanți. Acasă nu se mai gîdea. Dorul de mama, de Ioana și de moș Truță nu-l mai chinuiau. Își dădea seama că se petrece ceva cu el, stare ce-l îngrozea și-l făcea să se întrebe dacă indiferența asta se va risipi într-o zi, și cînd anume. Uneori, jinduia după stările sufletești care-l frămîntau cînd primea o scrisoare, cînd vorbea cu Zam-

fîr, ori cînd privea fotografia mamei și a Ioanei. În jur, vedea fericirea camarazilor cînd le soseau vești. Le citea în ochi, în cuvinte și în gesturi dorul și dragostea pentru cei din țară. El nu simțea nimic. Se gîndea la cei de acasă aproape ca la niște străini...

De cîteva ori scosese din buzunar cele două fotografii trăgînd nădejdea că, privindu-le, s-o întîmpla ceva, și-și va reveni. Dar chipurile pe care altădată le săruta și cărora le vorbea chiar, nu-l mai impresiona. I se împietrise sufletul... Cutremurat de ciudă, aproape disperat, le-a împăturit în bucăți veche de ziar și le-a ascuns în fundul buzunarului.

„Cît timp trăia dom' sergent, n-am știut că mă depărtez de cei dragi. Ba, dimpotrivă, eram fericit cînd vorbeam cu el despre ei.

De ce acum sînt alt om? Poate din cauză că pierderea lui mă doare prea tare și-i prea proaspătă. Și-apoi, e legămîntul de care trebuie să mă țin. Altfel n-am liniște... Dar asta o să țină pînă se va termina războiul, și atunci voi avea cugetul împăcat că mi-am făcut datoria. Cu siguranță că e ceva trecător. Nu, nu se poate, chiar înainte de terminarea războiului, am să-mi revin !...”

Obsedat de împlinirea legămîntului, înfrunța cu încăpăținare moartea, care părea că se teme de el. Odată, în preajma unui atac, cu sacul plin de cartușe și un codru de pîine uscată, se strecurase în spatele nemților. Aproape două zile nimeni n-a știut de soarta lui. Îl credeau mort ori prizonier. În realitate, din cîteva locuri pe care le schimbase des, vîna fasciști răzleți, în special comandanți.

Cînd compania pornise la atac, l-au găsit la marginea unui grup de case lîngă două tancuri distruse, ronțăind ultima coajă de pîine.

— Cine a distrus „Tigrii” ăștia ? ! îl întrebaseră comandantul de pluton, privind namilele de oțel imobilizate.

— Eu, dom' sergent major !...

Toți au rămas înmărmuriți. Pe ascuns învățase cum se distruge un tanc. Explosivul și grenadele le găsise într-un depozit din spatele nemților...

În seara aceea, odată cu masa, s-a adus și corespondența. A avut și el un plic. L-a privit în lumina unui

felinar de care se ajutau bucătarii la împărțirea hranei. Era scrisul Ioanei.

— Dacă vrei s-o citești, îți dau lanterna !... îi propuse comandantul de pluton.

— Vă mulțumesc, dom' sergent major ! Aștept pînă mîine, s-o citesc la lumina zilei...

Pusese plicul în buzunar fără să trăiască nerăbdarea de altădată.

După vreo trei zile, într-o pauză a luptei, profitind de faptul că se afla singur într-un locaș de tragere, a scos scrisoarea. De data aceasta a desfăcut-o cu un pic de emoție. „Ce-o fi scriind ? !“ se întreba privind semnele înșiruite de mîna Ioanei.

În mintea lui apărură scene cînd Zamfir îi citea scrisorile. Cum îl ruga să-i mai repete o frază, un cuvînt ! Cum îi cerea o părere, ori îl ruga să răspundă Ioanei sau mamei...

Întotdeauna simțise o inferioritate că nu-și putea așterne gîndurile și sentimentele pe hîrtie.

...„Nu trebuie să te sfiești de mine... îi spunea Zamfir cînd îl auzea mărturisindu-și amărăciunea. O să vină timpul să înveți și carte. Pentru tine nu-i mare lucru. Să scăpăm sănătoși din război. Asta-i principalul !“...

În trecut, timpul pînă cînd îl putea găsi pe sergent liber să-i citească o scrisoare, i se părea un veac. Nu avea astîmpăr. Parcă ședea pe jar. Și cînd, în sfîrșit, se afla lîngă el, cum îl mai asculta !... Dacă se întîmpla să fie în atac, ținea scrisoarea în buzunarul din dreptul inimii. Avea el credința că-l ocrotește mai mult decît lopata pe care ceilalți obișnuiau s-o pună tot în partea stîngă.

Odată, nemții atacaseră prin surprindere și plutonul lui fusese nevoit să contraatace imediat. Îi era o teamă cumplită că va cădea fără să afle veștile din scrisoarea pe care abia o primise.

Acum însă, ținuse trei zile plicul nedesfăcut și nu nutrea decît o simplă curiozitate.

Cît timp a trăit Zamfir, reușise să-și ascundă neștiința de carte. Nici acum, nimeni din pluton nu bănuia că-i analfabet. În seara cînd comandantul de pluton îi oferise

lanterna, tresărise la gândul că acesta vrusese doar să-l încerce.

Nu se simțea prea atras de noul comandant. Era un băiat viteaz, drept, dar uneori cam mîndru. Privea pe ostași, de „sus“...

Față de un singur om nu s-ar fi sfiit. Acela era colonelul Șerbu. Nu stătuse decît de cîteva ori de vorbă cu el, dar se simțea atras de firea acestui comandant.

Colonelul era de o exigență neobișnuită. Cu toate acestea ostașii îl iubeau. Se purta drept cu ei și nu era dorobanț pe care să nu-l fi ajutat la nevoie, chiar dacă trebuia să calce regulamentul.

Era de loc din Munții Apuseni. Un moț care-și iubea cu pasiune patria, setos de dreptate pentru cei năpăstuiți. Trecuse munții în „țară“, cînd a început întîiul război mondial și se înrolase voluntar în armată.

Pe Păpușoi îl cunoștea din primele lupte duse în Transilvania. Apreciase la acest modest soldat curajul, dîrzenia, dragostea de patrie și înalta camaraderie de luptă. Îi era drag pentru că avea ceva din sîngele moșilor. Îl iubea ca pe propriul lui copil, și cînd Păpușoi fusese în situații grele, suferise ca un adevărat părinte.

— Aveți grijă de băiatul ăsta ! sfătuia mereu pe comandantul de companie și de batalion. Prea se avîntă ! E prea înflăcărat și ar fi o pierdere grea pentru noi... dacă s-ar întîmpla...

Nu-și sfîrșea niciodată gîndul...

Colonelului Șerbu îi plăcea să-și petreacă mult timp în prima linie, unde apărea ori singur, ori însoțit de sergentul Oanță, moț și el, un munte de om, înarmat cu un automat capturat de la nemți și cu sacul plin de grenade ofensive, tot nemțeschi.

Se apropia pînă la postul de pîndă uneori. Se așeza lîngă dorobanțul ce sta de veghe, vorbea cu el și despre război, și despre vremurile ce au să vină.

La popotă apărea foarte rar. De cele mai multe ori mîncea dintr-o gamelă, la cot cu soldații care îi spuneau „tătucu nostru“. Știa că este iubit de subordonați și că se poate bizui pe ei.

Într-o astfel de vizită pornise colonelul Șerbu în preajma unui atac, spre observatorul de la cota 879. De

aici vroia să inspecteze compania cincea. Întîmplarea făcuse ca în apropierea acestui observator să se instaleze și Păpușoi.

— Dom' locotenent, dați-mi voie să mă urc mai sus pe creastă. De acolo îi văd pe nemți ca-n oală.

— Du-te, dar nu te apropia prea mult de observator, îl sfătuia comandantul de companie.

Nici nu se crăpase bine de ziuă că el se și instalase la pîndă. Compania lui ocupa ca un brîu coasta de sub observator. În fața primei linii, dincolo de un pîriu, se ridica o pantă acoperită cu petece de pădure ocupată de nemți. Se vedeau bine crîmpee de tranșeie, șanțuri de comunicație, pușcași izolați.

În zborul păsării, nu erau mai mult de patru sute de metri pînă acolo. O nimica toată pentru un lunetist priceput. Putea scoate cîțiva fasciști din luptă, dar i se păreau ținte prea „mărunte“. Căuta comandanți. „Soldații ăștia or fi oameni nevinovați“, își zicea, gîndindu-se la felul cum arătau prizonierii capturați în ultima vreme. S-a hotărît deci să mai aștepte.

Soarele se ridicase mult deasupra. Dogorea bine. Era cald. Copacii îmbrăcaseră haina verde, pajiștile erau acoperite cu iarbă crudă. Primăvara se înscăunase de-a binelea...

În ziua aceea, Ion era mai bine dispus ca niciodată. Nici el nu-și putea explica de ce. Deodată, în poziția inamicului, la colțul unei rîpe își făcu apariția un grup. Prin lunetă, văzu că-s ofițeri.

Unul scoase o hartă, o așeză pe pămînt și începuse să explice ceva altuia mai în vîrstă și plinuț. Ceilalți ascultau și se uitau din cînd în cînd spre poziția românilor. „Asta-i o țintă bună!“ gîndi încărcînd arma și verificînd încă odată luneta.

Executa mișcările cu multă prudență spre a nu fi descoperit.

Ofițerul mai în vîrstă, care părea a fi comandant, se ridică mai sus decît ar fi trebuit. Vroia probabil să privească în partea dreaptă, acolo unde-i arătase ceva ofițerul cu harta.

Calm, Păpușoi ochi și trase...

Neamțul se prăbuși într-o parte. Cîțiva săriră să-l tragă în adăpost. Se formase un ciorchine în care a mai descărcat două gloanțe.

O mitralieră nemțească dintr-un capăt de șanț prinse să toace nervos. Altele, care nu se vedeau, făcură la fel. Pe o porțiune mare de front, armamentul fasciștilor clănțănea cu furie. Românii n-au răspuns... Supărați că nu-s luați în seamă, nemții începură să bată observatorul. Ca grindina cădeau loviturile de aruncătoare pe cotă.

„Cine dracu l-a pus pe ăsta să vină tocmai aici lângă noi? Nu-și putea găsi alt loc?!“ se întrebau cei de la observator prinși sub ploaia de explozii.

Noroc că răzbunarea nemților n-a durat mai mult de vreo zece minute. „Bună treabă făcui! Aia trebuie să fie șefi din cei mari“, își spuse Ion cu ochii ațintiți spre adăpostul unde dispăruse grupul de ofițeri nemți.

Comandantul de regiment auzise zgomotul de luptă în timp ce se apropia de observator. Credea că fasciștii încercaseră cum aveau obiceiul, un atac local. Grăbi pasul...

— Ce-a fost aici? întrebă pe un sergent cînd ajunse la observator.

— Să trăiți, domnule colonel! Un lunetist din compania cincea s-a instalat aproape de noi. A tras într-un grup de ofițeri care făceau recunoașteri. A pocnit cîțiva, și nemții au deschis focul.

— Unde-i ostașul?...

— La grupul de fagi din dreapta...

— Lîngă tufiș, nu?...

— Acolo, domnule colonel! Să-l chem?

— Nu! Mă duc eu acolo! Rămii, Oanță, aici!...

Mulțumit, Păpușoi se apucase să ronțăie piine de război. Se gîndea la alegerea unui alt loc de pîndă. Zărise la vreo două sute de metri în dreapta un țurțudan de unde, după cum i se părea lui, se vedea foarte bine poziția inamicului. Locul se afla exact la flancul drept al companiei. „Să termin pezmeții ăștia, și plec acolo! își zise, privind colțul unei păduri aflate dincolo de vale.

Fără voie, gîndul îl duse din nou spre casă. Scoase plicul din buzunar și se uită lung la semnătura Ioanei.

Era atît de concentrat încît n-a auzit că se apropie cineva. A tresărit doar cînd a văzut o umbră lingă el și a simțit o mină pe umăr.

— Să trăiți, dom' colonel ! zise băgînd scrisoarea mototolită în buzunar. Luase poziția de drepti în șanțul prea puțin adînc pentru statura lui.

— Am auzit că ai făcut treabă bună. E adevărat ?...

— Așa cred, dom' colonel !...

— Ciți ?...

— Trei. Toți comandanți ! Unul, sînt sigur că avea grad mare...

L-am văzut prin lunetă. Era mai în vîrstă și purta o uniformă lucioasă, cu decorații.

Colonelul asculta atent amănuntele date, confruntîndu-le în gînd cu informațiile primite din alte izvoare. Îi păreau interesante. Dealtfel, incursiunea care s-a executat în noaptea următoare avea să captureze doi prizonieri care au declarat că fuseseră uciși trei ofițeri fasciști de un lunetist român. Era vorba de un general comandant de divizie și doi colonei din statul major.

— Bine, Păpușoi ! îi spuse comandantul, după ce se lămuri asupra intențiilor inamicului. Da... în buzunar, ce-ai băgat ? !...

— O scrisoare, dom' colonel !

— Cînd ai primit-o ?

— De vreo zece zile !

— Cine-ți scrie ?

— Ioana.

— Vești bune, nu ?

— !...

— Ori nu prea ? întrebă comandantul văzîndu-l că-și lasă ochii în pămînt.

— Nu știu de-mi scrie de bine ori de rău, dom' colonel ! Pentru că... Dacă trăia dom' sergent Zamfir... Dînsul îmi citea scrisorile și tot el îmi scria acasă... La altcineva, nu mă pot duce... Mi-e rușine ! Am tot tras nădejde să vă întîlnesc. În dumneavoastră am încredere, pentru că-mi cunoașteți povestea. Sînteți altfel...

— Dă-mi scrisoarea, îi spuse colonelul.

— Lăsați-vă în jos, dom' colonel, să nu vă pălească ! zise netezind scrisoarea cu podul palmei.

Se așezase cu pușca între genunchi și urmărea figura comandantului care citea rar, cu pauze.

În cuvinte simple, fata îi scria noutățile din sat. Moartea lui Zamfir îndurerase pe toți. Îl iubiseră cri-vățenii. Ea, Ioana, muncea din greu împreună cu două dintre cumnate. A treia, Veta, fusese internată în spital. O duceau prost cu bucatele. Erau lipsuri mari. Sperau însă ca recolta să fie bună. Moș Truță îi ducea dorul și abia aștepta să-l vadă. E atît de mîndru că-i un viteaz adevărat. De la mama lui nu primise veste cam de mult, deși i-a scris.

„Ionică, dragul meu! îi scria fata în încheiere, ai grijă de tine. Ferește-te. Trăiesc cu frica în sîn, de cînd mă scol și pînă adorm. Nici noaptea nu sînt liniștită. Mă zbucium și visez urît. Mi-e teamă de firea ta. Gîndește-te la mama noastră, la mine, care nu te avem decît pe tine mai scump pe lume! Îți duc dorul și te aștept ca pe răsăritul soarelui în viața mea!“...

Pe măsură ce colonelul citea, rîndurile Ioanei aduceau în sufletul lui vechea trăire. Gheața care părea să-i fi învelit inima începu să se topească. Cîtă teamă îi fusese că nu-și va mai reveni niciodată? Tăcea și privea în fundul șanțului, neîndrăznind să ridice ochii spre comandant.

Nu îndrăznea, pentru că îi venea să-i sară de gît, să-l sărute ca pe un tată. O umbră, o singură umbră doar plutea peste fericirea ce o trăia. I se înfipsese un gînd ca un ghimpe în minte. Îl îngrijora tăcerea mamei lui. Încă înainte de a muri Zamfir nu primise nici o scrisoare de la ea. Și uite că acum și Ioana se plîngea de același lucru.

— După cum văd, ai vești bune!...

— Bune, dom' colonel! Da' mă tot gîndesc de ce nu scrie mama? Nici mie și nici Ioanei. Mi-e teamă să nu i se fi întîmplat ceva!

Colonelul își încruntă sprîncenele și tăcu... Cu două zile în urmă primise o scrisoare de la primarul comunei unde locuia Cornelia. Veștile nu erau bune. În timpul unei explozii provocată de o grenadă nemțească rămasă pe cîmp, fusese grav rănită, și după cîteva zile se stînsese în spital...

Pentru bătrînul ei tată a fost o grea lovitură. Cu siguranță că n-avea s-o mai ducă mult. Primarul cunoștea povestea lui Păpușoi. Părea să fie un om cinstit, străin de intrigile care începuseră să se țeasă în jurul moștenirii. Cornelia nu lăsase nimic în scris din care să reiasă adevărul. Cîteva rude ale fostului soț umblau deja pe la avocați în oraș. Cel mai avid părea să fie cîrciumarul satului, cumnatul Corneliiei.

Gospodăria risca să ajungă o ruină în scurt timp..

Primarul cerea comandantului să facă tot ce este posibil ca averea să-i rămînă lui Păpușoi. Îl mai ruga să-l scuze că nu i-a știut numele. Adresa o luase de pe o scrisoare primită de Cornelia de la fiul ei.

Vestea l-a mîhnit mult pe colonelul Șerbu. „Așa a fost de cînd e lumea ! Unii mor pe front, iar alții se îmbogățesc la adăpostul lor ! Va dispărea nedreptatea asta, că doar în numele acestui crez luptăm ! Depinde de noi cum ne vom bate aici, și după victorie !” Își spunea acest om care nu uitase o clipă în toată cariera lui, că pornise din mijlocul celor nevoiași și asupriți.

Își muncea mintea în găsirea unei soluții. Cunoștea bine viața tristă a lui Păpușoi și-și închipuia ce lovitură ar fi pentru el știrea morții mamei sale. Cu siguranță, l-ar doborî. Hienele din țară, din satul de la marginea graniței, trebuiau oprite să-și facă de cap. Dar cum ? O zi și o noapte albă se munci în căutarea unei căi.

Nici nu se luminase de ziuă, cînd dădu ordin adjutan-tului :

— Să vină la mine căpitanul Stavăr !...

Acesta era ofițer de rezervă încadrat la compania de comandă. Bărbat între două vîrste, de profesie avocat în Arad.

Din discuțiile avute, colonelul și-a dat seama că se află în fața unui om cinstit, un apărător al justiției, dușman neînduplecat al nedreptății și sprijinitor al celor lipsiți de apărare.

Auzise de la alți ofițeri că-i un avocat renumit și căutat în Arad. Se bucura de o mare faimă. Înainte de război pledase cu succes în cîteva procese în apărarea comuniștilor. În el și-a pus nădejdea colonelul Șerbu la capătul acestei nopți chinuitoare ; pe el îl va trimite

la divizie și îi va cere să se ocupe de cazul lui Ion Păpușoi.

Cînd s-a prezentat, căpitanul Stavăr rămase mirat. Era abia ora patru. L-a găsit pe comandant la masă fumînd, cu o cană de cafea în față. Era obosit, avea fața răvășită.

— Ia loc, Stavăr. Mi se pare că dormeai !

— Nu, domnule colonel. Eram treaz demult, tocmai mă îmbrăcasem, mărturisii căpitanul, deși nu acesta era adevărul.

I-a povestit pentru ce-l chemase : „Trebuie să facem ceva, chiar imposibilul pentru a-l ajuta pe acest om. M-am gîndit la dumneata fiindcă te știu om drept, priceput !“

Un timp, Stavăr rămase pe gînduri, cu privirea pironită pe scrisoarea desfăcută.

— Orice ar fi, domnule colonel, trebuie ajutat, vorbi rar și hotărît căpitanul, privindu-și comandantul în ochi. Vă amintiți cînd vă spuneam că-n țară, în lume, bate un vînt nou ?

— Îmi amintesc, Stavăre ! Simt și eu !...

— În acest vînt ne-am pus nădejdea, pentru că sperăm într-o ordine, dacă nu perfectă, mai dreaptă. Zorile se arată, domnule colonel. Cu ani în urmă n-aș fi putut fi optimist, dar astăzi sînt convins că va trebui să reușim în începutul nostru de a face ca dreptatea să triumfe !...

Pînă la urmă hotărîră ce trebuie făcut. După toate semnele, războiul nu mai putea ține mult.

Erau primele zile ale lunii mai. În disperarea lor, nemții aruncau cele din urmă forțe în luptă. Se clătinau...

Avocatul ar fi trebuit să plece în concediu de cîteva săptămîni, dar refuzase. Vroia să fie martor, să trăiască fericirea zilei celei mari, a victoriei și a păcii.

— Trebuie să pleci în țară, Stavăre !

— Acum plec, domnule colonel, și cît mai curînd !

— Chiar azi, Stavăre. Acum dimineța pleci ! Peste două ore primești formele și toate recomandările către autoritățile locale.

Și-au dat mîna ca doi luptători întîlniți pe aceeași baricadă. Cînd căpitanul Stavăr s-a prezentat gata de plecare, colonelul Șerbu i-a spus :

— Amintește-i comandantului diviziei. I-am raportat telefonic și ne-a promis tot sprijinul. Pleci cu motocicletă la divizie și de acolo, la gară.

S-au îmbrățișat cu căldură. În fața comandamentului, colonelul i-a urât :

— Drum bun, Stavăre ! Și noroc !...

— Să trăiți, domnule colonel ! Victorie, cît mai curînd !...

..., „De-ar avea țara cît mai multe exemplare ca acest moț acum ! Ce bine ar fi !” gîndea căpitanul Stavăr, așezat comod în atașul motocicletei.

..., „Om de nădejde ! De astfel de oameni avem nevoie mai mult ca oricînd !”... își spunea colonelul Șerbu privind în urma motocicletei ce dispărea învăluită de praf pe ulița satului cehoslovac.

Abia plecase avocatul de la postul de comandă al regimentului și colonelul Șerbu hotărî să pornească pe poziție.

— Mă duc la observatorul de la cota 879 și apoi la compania a cincea. La nevoie mă chemați la telefon acolo. Și să vină sergentul Oanță la mine, spusese ofițerului cu operațiile, căpitanul Bucur.

De fapt, scopul vizitei pe poziție era să-l întîlnească pe Ion, să vorbească cu comandantul lui de companie. Și pentru că observatorul era în apropiere, vroia să confrunte cîteva informații primite în legătură cu poziția inamicului.

Hotărîse să nu-i spună nimic despre moartea mamei lui și să-l scoată din linia întîi pînă la terminarea războiului care putea veni din zi în zi, din ceas în ceas chiar. Se gîndise la căpitanul Stavăr și nădăjduia că în cel mult o săptămînă vor sosi primele vești.

Cînd Păpușoi și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu mama lui, colonelul a rămas un timp pe gînduri. Trebuia să-l liniștească, chiar dacă ar fi fost obligat să-i spună neadevăruri.

— De cînd n-ai scris acasă ?...

— De vreo două luni, dom' colonel !

— Te-am întrebat, pentru că și mama ta trebuie că e tare îngrijorată. Și poșta nu merge totdeauna cum trebuie în vremurile astea.

Figura lui Păpușoi se luminează. Ochii îi străluceau și-l priveau pe comandant cu nemărginită recunoștință.

— Am să trimit vești, dar în concediu nu plec, dom' colonel. Vreau să văd cu ochii mei sfârșitul războiului...

— Știu că nu vrei ! Dar uite ce-i ! Sergentul Oanță, însoțitorul meu, trebuie să plece într-o delegație pentru câteva zile. N-ai vrea să-i ții locul ?...

Pentru moment, propunerea comandantului l-a pus în încurcătură. Pe de o parte, era încântat că i se acordă o așa încredere. El, soldatul Ion, avea să vegheze asupra vieții colonelului, însoțindu-l ca o umbră. Pe de altă parte, ce să facă cu jurământul pe care chiar comandantul îi spusese că trebuie să-l țină. I-a mărturisit deci frământarea.

— Bine, dar îți poți îndeplini legământul și așa. Când sînt în control, ai atîtea ocazii să „vînezi“. Iar cînd nu plecăm pe poziție, te poți instala într-un loc de pîndă bun.

— Așa, merg cu dumneavoastră, dom' colonel ! Cînd trebuie să mă prezint la regiment ?

— Mergi cu mine acum !...

ULTIMA NOAPTE DE RAZBOI, PRIMA ZI DE PACE

Aproape o săptămînă, Păpușoi a fost umbra colonelului Șerbu. Era mulțumit de misiunea ce-o avea și mîndru cînd se ducea cu comandantul în control pe poziție.

Pericolele erau mai mici. Cu toate acestea, începuse să nu se simtă în largul lui. Tînjea după pluton, după viața aspră, dură, plină de primejdii, de emoții amestecate cu satisfacțiile extraordinare din prima linie.

— Cum te simți ? il întrebase colonelul într-o zi.

— Bine, dom' colonel! Dar drept să vă raportez, duc dorul companiei. Dacă n-ați fi dumneavoastră comandant, n-aș sta aici.

— De ce ? !...

— Aici parcă nu-i război ! Nu simt... Doar cînd por-nim pe poziție respir mai ușurat. O fi mai greu acolo, mai periculos, dar m-am obișnuit. Abia aștept să vină dom' sergent Oanță.

— După masă plecăm la compania ta !

— Mergem, dom' colonel, că m-a prins dorul de camarazi !...

Încă nu asfințise soarele cînd au ajuns la punctul de comandă al companiei a cincea.

Comandant era locotenentul Bratu, învățător din județul Vilcea. Un băiat de vreo treizeci de ani, scurt și îndesat. Brunet, cu părul negru și ondulat. Avea o privire ageră și era de o conștiinciozitate exemplară. Luase comanda companiei cu puțin timp în urmă, imediat după moartea tragică a locotenentului Avram.

Colonelul Șerbu rămase la observator împreună cu locotenentul. Păpușoi s-a strecurat prin șanț să-și vadă camarazii. Unora le-a strîns mîna, pe alții i-a îmbrățișat.

— Abia aștept să vin la pluton. Sper că în cel mult două zile, sînt înapoi.

Toți ostașii îl iubeau și-i simțeau lipsa. Era cel mai priceput lunetist din tot regimentul, iar în ce privește capturarea de prizonieri, nimeni nu era mai dibaci ca el.

Cînd a socotit că stătuse destul la pluton, s-a îndreptat spre observatorul companiei.

Discuția între colonel și locotenentul Bratu încă nu se terminase. Se așezase la cîțiva metri de șanț și sco-tocea cu privirea poziția inamicului.

Soarele dispăruse după o culme împădurită. Primele umbre ale înserării se lăsau încet peste poziție. Fără să vrea i-au ajuns la ureche crîmpeie de convorbire. Și-a încordat auzul.

— Ai primit ordinul pentru executarea incursiunii la noapte ? întreabă comandantul.

— L-am primit, domnule colonel !

— Avem neapărat nevoie de o „limbă“ ! Neapărat, repetă apăsător colonelul Șerbu. Ce direcție ai hotărît și ce obiective ?

— În jumătate la dreapta sînt trei fagi. În fața lor, la cincizeci de metri, un cîrmei de șanț.

— Cu un mușuroi la capătul din stînga, preciză colonelul.

— Da. Acolo. La mușuroi este o armă automată. Acesta este obiectivul. În privința direcției, am hotărît ca incursiunea să pătrundă prin dreapta, în lungul pîrîiașului, apoi să atace din spate cuibul de mitralieră.

— Obiectivul și planul de acțiune e bun. Dar cine-l execută, ce băieți !

Locotenentul Bratu tăcu un timp, ca și cînd ar fi spus : „Aici e aici !“.

Păpușoi se tîrî mai aproape și-și plecă urechea continuînd să privească în gol poziția inamicului.

— Caporalul Rada și soldatul Nan. Au destulă experiență și-s curajoși ! raportă locotenentul.

— Cei care au rămas în spatele dispozitivului inamic ?

— Ei !

— Băieți de nădejde !... Voluntari ?!...

— Nu ! I-am numit și au fost de acord.

— Mda... Era mai bine dacă se ofereau ei. Totuși, războiul nu se face cu voluntari...

De cînd a auzit că e vorba de incursiune, Păpușoi devenise nerăbdător. Îi plăceau astfel de acțiuni. Urmărise încordat explicațiile comandantului de companie. El, cu toate că nu era decît soldat, avea altă părere în privința direcției de urmat. Era bună și cea indicată, dar dacă ar fi avut de ales, s-ar fi strecurat prin partea stîngă, nu pe pîriu, care, cu siguranță este minat și păzit pe timpul nopții de posturi de pîndă care nu apar ziua.

În urma observării directe și amănunțite a inamicului, ajunsese să-i cunoască tactica, procedeele de luptă și chiar programul zilnic. Ar fi vrut să-i raporteze colonelului Șerbu părerea, dar și-a zis că n-are dreptul să se amestece în treburile comandanților. Doar cînd a auzit că-i vorba să execute incursiunea caporalul Rada și sol-

datul Nan, s-a hotărît să intervină. Mai ales cînd aflase că fuseseră numiți.

Îl știa pe caporalul Rada. Era în adevăr curajos, dar mai cunoștea și motivul pentru care nu se oferise voluntar. Nu era vorba de frică sau de altceva. Caporalul Rada era omul care știa că ordinele sînt legi pentru subordonați. Trebuie executate fără murmur, fără șovăire. Primise ordin să execute incursiunea, o va executa. Dar Ion era convins că mintea lui nu-i va fi la această acțiune. Caporalul Rada era căsătorit, avea doi copii. Nevasta lui murise în spital de vreo trei săptămîni. Părinți nu avea. Singura soră, văduvă de război, luase copiii la ea pînă ce el, Rada, se-ntoarce acasă.

Pierderea soției îl schimbase mult. Despre durerea, despre gîndurile și temerile lui în legătură cu soarta copiilor, dacă el se va prăpădi, vorbise numai cu Ion. Comandantul de companie nu-i știa situația, nu-i cunoștea frămîntările.

În ultimele lupte, caporalul nu se mai avînta în luptă decît numai cînd era încolțit.

Era un bun comandant de grupă, Rada. Fusesse decorat cu Virtutea Militară, dar îl putea acuza cineva de lașitate, pentru că se gîndea atît de mult la soarta copiilor ? Cu siguranță că unul care cunoaște sufletul omesc nu l-ar condamna.

Hotărît să-i vină în ajutor, Ion Păpușoi se apropie de comandant și-i raportă :

— Să trăiți, dom' colonel, am auzit fără să vreau că-i vorba de o incursiune. Vă rog dați-mi voie să capturez eu mitraliera !

Uimit, colonelul Șerbu se uita cînd spre locotenentul Bratu, cînd spre Păpușoi. Gîndul îl duse la primejdia pe care trebuia s-o înfrunte, la Ioana și misiunea incredintată căpitanului Stavăr. Cu nici un chip nu vroia să-l expună acum cînd pacea era atît de aproape.

„Nu, n-am să-l las, își spune el. Dacă va fi nevoie, îl închid și-l țin arestat pînă se termină războiul. Numai așa îl pot struni !“...

— Nu se poate ! Pleacă cei numiți de comandantul companiei. Tu ai altă misiune. Cînd va veni sergentul Danță, te vei înapoia și o să faci cîte incursiuni vrei.

— Dom' colonel, insistă Păpușoi. Pe dom' caporal Rada îl cunosc foarte bine. Nu poate captura mitraliera. Moare degeaba și el și soldatul Nan. Și dumneavoastră aveți nevoie măcar de o „limbă“, de un prizonier. Eu vă aduc și „limba“, și mitraliera.

— De ce crezi că Rada nu poate face treaba asta ?!

— Pentru că nu va fi nici cu gîndul, nici cu inima la incursiune. Are o situație grea, foarte grea acasă. O cunosc numai eu !

Și încep să povestească.

— De cînd a primit vestea e alt om. Dacă moare, ce se va alege de copii, dom' colonel ? Dom' caporal e cu gîndul numai la soarta lor. E om, e părinte ! El nu poate face treabă bună în incursiune. Mai ales c-a fost numit. Se duce, pentru că-i foarte disciplinat ! Dom' colonel ! dați-mi voie să mă duc eu. Pînă-n zori vă aduc „limba“ și mitraliera. Nu-i nevoie să meargă nici soldatul Nan. Lucrez mai bine cînd sînt singur.

Colonelul Șerbu și-a dat seama că Ion are dreptate. În sufletul lui continua să se teamă de viața soldatului și în același timp îl admira pentru excepționala camaraderie. Ezită. Nu se putea hotărî să-i aprobe cererea. Și ca să mai cîștige timp, îl întrebă pe comandantul de companie :

— Știai situația caporalului ?!...

— Acum o aflu pentru prima dată !

— Trebuie să-ți faci timp să cunoști fiecare subordonat, Bratule. Este esențial să le cunoști starea familială, gîndurile, preocupările. Și ține minte : în incursiuni, în situații speciale unde se cere extraordinară de mare încordare, precizie, dibăcie, e bine să te bizui pe voluntari.

— Domnule colonel, s-au oferit și acum destui, dar sînt din cei veniți de curînd, tinerii. Au curaj, sînt avînțați, dar le lipsește experiența lui Rada !

— Totuși e preferabil să plece unul care se oferă, decît altul care nu se poate concentra la misiunea primită.

— Cît despre soldatul Păpușoi, de cînd am luat comanda companiei, a executat două incursiuni singur, și de fiecare dată a reușit.

— Aşa-i, dom' colonel, se simţi îndemnat Ion să întărească spusele locotenentului.

— Bine, rămii la companie, şi aşa cum mi-ai promis, te aştept pînă în zori.

— Neapărat mă întorc, raportă mulţumit Păpuşoi.

— Să vă dau un însoţitor pînă la comandament, domnule colonel ?

— Nu-i nevoie, cunosc drumul, mulţumesc, Bratule !

Tulburat de presimţirea că l-ar putea pierde şi-l vede pentru ultima dată, colonelul Şerbu îl bătu pe umăr şi-i spuse părinteşte : „Să fii cu ochii în patru !“...

Încă înainte de a porni incursiunea, colonelul Şerbu începuse să dea telefon la companie. „Să-mi lăsaţi legătura directă, permanentă cu a cincea !“ ordonase centralistului de serviciu.

După miezul nopţii, cerul începuse să se acopere cu nori negri. Erau semne de ploaie.

Aflat în curtea postului de comandă, colonelul se uita în sus, ca şi cînd de acolo, de la ploaia care sta gata să se dezlănţuie, i-ar fi venit liniştea. Ar fi vrut să se pornească o ploaie torenţială, cît mai repede, pentru a avea motiv să contramandeze executarea incursiunii.

Gînduri negre şi o presimţire născută din frămîntare îi dau tîrcoale. „Acum înţeleg ce înseamnă să fii tată. N-am copii, dar simt că tremur pentru viaţa acestui băiat ca şi cînd ar fi al meu. E îngrozitor să suporti ideea că ţi-ai putea pierde singurul fecior. Eu trăiesc de cîtva timp acest sentiment nou pentru mine. Aş fi putut să nu-i aprob să plece, ori aş putea acum să opresc executarea incursiunii. Inima mă îndeamnă să fac aşa, pentru că simt ca un tată. Dar raţiunea, funcţia ce-o îndeplinesc, militarul din mine se împotriveşte. Misiunea trebuie, trebuie îndeplinită de el, sau de altcineva, pentru că am nevoie de informaţii...“

S-a uitat la ceas. Încă un sfert de oră pînă cînd urma să plece Păpuşoi. Ca să nu fie tentat de telefon a ieşit pe uliţă şi s-a plimbat un timp.

Cerul era tot întunecat, ploaia se putea dezlănţui în orice moment.

„De n-ar ploua ! Măcar o oră să mă țină vremea așa. E tocmai bună pentru acțiunea asta !” își spuse pornind cu pași mari spre comandament.

Ceru compania a cincea :

— Tu ești, Bratule ?

— Eu, domnule colonel !

— Ce-i cu incursiunea ?...

— A plecat de mai bine de jumătate de oră ! Până acum e liniște, semn că totul merge bine !...

— Ai luat toate măsurile să-i asiguri reușita ?...

— Da, domnule colonel !...

— Bine, Bratule ! Fii atent !... Îi spusese „Fii atent“, ca și când comandantul de companie ar fi avut puteri extraordinare.

A mai sunat după un sfert de oră și apoi din nou după vreo zece minute. De fiecare dată a primit același răspuns : „Nimic nou ? E liniște și cred că reușește !“...

Trecuse mai bine de o oră, când deodată telefonul zbîrnîi :

— Să trăiți, domnule colonel ! Aici locotenentul Bratu.

— Ei, ce-i ?

— S-a-ntors, domnule colonel, chiar acum !...

— E sănătos ?... fu prima întrebare.

— Sănătos și s-a ținut de cuvînt. A adus mitraliera cu doi servanți.

— Extraordinar, exclamă colonelul, neștiind cum să-și manifeste entuziasmul. E lîngă tine, zici ? dă-mi-l la telefon !...

— Să trăiți, dom' colonel. Mi-am îndeplinit misiunea, raportă Ion, luînd poziția de drepti cu aparatul la ureche.

— Bravo, Ionică ! Bravo, flăcăule ! să-ți dea un ajutor și vino cu prizonierii aici. Bravo, băiatule !...

— Am înțeles, dom' colonel, plec imediat. Să trăiți !...

La postul de comandă un grup de ofițeri, în frunte cu comandantul, îl așteptau în curte.

Cerul era tot acoperit. Colonelul nu l-a mai privit. Îi era indiferent acum dacă plouă sau nu... Pe Păpușoi l-a îmbrățișat cu căldură.

— Ia spune-mi, cum a decurs incursiunea ? zise când au ajuns în birou.

Prizonierii priveau speriați în jur.

— Bine, dom' colonel! I-am luat și pe ei, și mitraliera. Poate, cine știe, ne folosește...

— Dar n-au opus nici o rezistență? N-au strigat, nu i-au zbatut?!

— Dacă nu era ăsta mai bătrîn, trebuia să mă mulțumesc numai cu unul. Cînd am ajuns lîngă mitralieră, cel tînăr dormea acoperit cu mantaua. Pîndea bătrînul. Mă pregăteam să-i sar în spate... M-a simțit și s-a întors spre mine. Văzînd că nu-s de-al lor, a ridicat brațele și a șoptit ceva în limba lui.

Tînărul s-a trezit, s-a repezit la armă, dar n-a ajuns la ea, căci bătrînul i-a dat una în moalele capului de l-a lăsat lat. Credeam că l-a omorît. I-am făcut semn să ia mitraliera în spate și să pornească spre ai noștri. Iar mi-a șoptit ceva, arătînd spre cel de jos. Parcă se ruga. Am înțeles că vrea să nu-l lăsăm acolo. „Să-l luăm, mi-am zis eu! Poate nu-i mort, ci numai amețit!“

El l-a luat în cîrcă, eu, mitraliera, și așa, am ajuns la companie!...

Cît timp povestise Păpușoi, prizonierul cel tînăr privea cu ură pe cei din cameră. Spusese ceva camaradului său scrișnînd din dinți. Bătrînul i-a răspuns cu privirea blîndă fără să-i ia în seamă nici vorbele, nici uitătura. Urmărea pe Păpușoi străduindu-se să priceapă după expresia feței lui și a celorlalți, ce soartă i-ar putea aștepta.

După ce translatorul i-a pus cîteva întrebări generale ce se pun de obicei prizonierilor, pe măsură ce interogatoriul continua, toți cei aflați în birou deveneau mai atenți. Bătrînul își povestea viața cu lacrimi în ochi. Era tatăl băiețandruului care abia împlinise șaisprezece ani. Avusese trei feciori. Unul murise în Polonia, al doilea în Ungaria. Nevasta îi fusese ucisă în timpul unui bombardament al aviației americane. Era muncitoare împreună cu el la o uzină de armament.

Acolo lucra ca ucenic și băiatul luat acum prizonier.

După distrugerea uzinei, toți muncitorii au fost trimiși pe front indiferent dacă erau sau nu instruiți. Așa a ajuns să fie cu feciorul în aceeași companie unde, după ce fuseseră pușcași, au fost trecuți după o sumară instrucție la mitraliere.

Bătrînul avea idei potrivnice nazismului. Era urmărit, dar nu fusese arestat, pentru că niciodată n-a fost prins asupra faptului. Ura nazismul pe care-l considera o pacoste pentru țară. Ura războiul, căci îi distrusese familia. Acest ultim copil, deși îi cunoștea părerile, era îmbătat de doctrina nazistă.

Pe front, spera să se ivească prilejul să dezerteze, dar nu știa cum să facă să-l ia și pe băiat. Dacă i-ar fi dezvăluit gândul, cu siguranță l-ar fi ucis pe loc.

Auzindu-l vorbind astfel, ura și revolta tinărului n-a mai cunoscut margini. S-a năpustit asupra lui lovindu-l cu pumnul peste gură. Pe bătrîn l-a năpădit singele și l-au podidit lacrimile.

Cînd ofițerul informator și Păpușoi s-au repezit spre fiu să-l pună la punct, sentimentul patern l-a îndemnat să-i ia apărarea.

— Vă rog să nu-l bateți !... Nu-i vina lui... Nu-l bateți !...

După ce liniștea se aștenu din nou, bătrînul și-a continuat povestirea... Știa că soarta prizonierului e grea și necunoscută. Dar era sigur că moartea nu-l pîndește mai mult ca în mijlocul propriilor lor camarazi. Nu se gîndea decît la salvarea băiatului cu nădejdea că timpul, evenimentele, viața, îi vor deschide ochii și-i vor risipi încrederea într-o idee inumană.

Păpușoi încremenise muncit de-o întrebare : „Cum a ajuns fiul să-și urască, să-și lovească propriul tată ?!”

După terminarea interogatoriului, și-a făcut de lucru ca să rămînă singur cu comandantul.

— Dom' colonel ! cum vine asta că feciorul a ajuns să-și urască părintele atît de mult ? De ce ?!...

— Vezi tu, în Germania nu toți oamenii sprijină, sau au sprijinit regimul fascist al lui Hitler. Sînt destui care-și iubesc cu adevărat țara. Unii s-au împotrivit, și au fost lichidați. Alții, cum e acest prizonier, tac și așteaptă schimbarea. Și unii, și alții au încercat să-și îndrume copiii pe calea bună. Dar cei mai mulți n-au reușit, pentru că acolo, în Germania, din cea mai fragedă vîrstă, tineretul este hrănit cu ideea de ură, de trufie, de sfidare și dominare. Li se spune că poporul german e ales să conducă lumea. Și tinerii, așa cum sînt

de obicei, entuziasmați, înflăcărați, dornici de fapte mari, cred orbește tot ce li se spune. Sînt îndrumați să-și pîrască profesorii, să-și denunțe frații și părinții. Și mulți așa au făcut...

Nu-i de vină tineretul german ! Vina o poartă cei de la conducere care le-a stricat sufletul, le-au amețit mintea și au cultivat în ei cele mai josnice deprinderi. Mă uitam la tînărul ăsta ; cîtă trufie, cîtă sfidare față de noi ! Îi citeam ura cumplită împotriva noastră !

— Cînd l-am văzut că-și lovește tatăl, îmi venea să-i crap capul. Dar felul cum s-a purtat cînd dom' căpitan de la informații a încercat să-l descoasă, mi-a plăcut ! spuse Păpușoi.

— Cum ?!... Ți-a plăcut că ne înfrunta, că ne privea cu ură și refuza cu încăpăținare să răspundă la întrebări ?!...

— Mi-a plăcut, dom' colonel ! Mi-a plăcut pentru că mi-am adus aminte cum m-am purtat eu cînd am fost prizonier. Și eu i-am înfruntat pe cei de la masă care-mi puneau întrebări. Am răspuns numai ce-am vrut, sau am tăcut. M-au bătut, m-au închis în beci, dar nu m-au ingenuncheat. Am scăpat din mîinile lor și rănit am ajuns la ai noștri. Cînd v-am raportat prin ce-am trecut, îmi aduc aminte că v-au dat lacrimile. Atunci mi-ați mai dat o decorație. V-a plăcut că m-am purtat ostășește, așa cum ne-ați învățat și dumneavoastră și comandantii noștri. De ce atunci ostașul care luptă împotriva noastră și refuză să-și trădeze camarazii tăcînd, ori sfidîndu-ne, să-l judecăm greșit, sau să-l silim să vorbească ?

Dumneavoastră, v-ar plăcea ca un luptător de-al nostru care cade în mîinile lor, să vă trădeze pentru a-și salva viața, vorbindu-și de rău patria ?! Sînt sigur că ați rămas mulțumit cînd un prizonier v-a dat informații, dar n-ați vrea ca dorobanții dumneavoastră să se poarte la fel.

— Așa crezi tu ?

— Cînd eram de vreo opt ani, m-am jucat cu niște copii de-a hoții și jăndarii. Făceam parte din tabăra jăndarilor, deși vroiam să fiu în cealaltă. Între haiduci se afla și băiatul logofătului, cam de-o vîrstă cu mine. Îl uram pentru că ducea altă viață decît a copiilor ne-

căjiți. Ne privea de sus. Într-o astfel de joacă l-am prins și l-am dus la căpetenia noastră. Și pentru că n-a vrut să spună nimic, l-au legat de un copac. L-au ciupit, l-au tras de urechi, l-au scuipat, i-au dat și câteva vergi peste picioare. El însă a tăcut.

„Căpitanul“ jăndarilor a poruncit să-l dezbrăcăm și să-l batem. Prizonierul începuse să plîngă spunînd că nu vrea să trădeze, pentru că așa-i legea haiducească. I-am luat apărarea. N-a fost bătut. De atunci l-am îndrăgit... Acum e ofițer, luptă pe front, și sînt sigur că-i viteaz.

Dar ce-am văzut astăzi, n-am să uit toată viața. După mintea mea, eu zic că o țară e puternică numai atunci cînd tot neamul e una, de la copil la bătrîn.

Să mă iertați, domn' colonel, că mi-am spus părerea, care poate nu-i ca a dumneavoastră !...

Colonelul Șerbu îl asculta atent, admirîndu-i sinceritatea și puterea de pătrundere. Îi plăcea omul cu sufletul deschis. Îi plăcea ostașul care știe să fie demn în fața morții. Întotdeauna lașii l-au dezgustat.

Ca militar nutrea un sentiment de respect pentru prizonierul care-și ținea fruntea sus. Niciodată nu se purta urît cu cel care-l înfrunta. În sinea lui, admira calitățile unui adevărat soldat, indiferent de-i era prieten sau potrivnic, dar nu totdeauna le lăuda.

Atras de subiectul atins de Păpușoi, îi explică pentru ce nu putea accepta atitudinea copilandrului fascist. Îi povestea exemple din trecutul glorios al neamului, din viața aspră și grea a moșilor, în care captivii preferau moartea, trădării.

Îi dădu exemplul din primul război mondial, cînd el însuși fusese pentru cîteva luni prizonierul nemților. Și-i vorbi despre alte cazuri trăite pe frontul antifascist.

Ion îl asculta încordat cu răsufarea tăiată.

Începuse să se lumineze de ziuă și discuția aceasta dintre colonel și soldat, de la om la om, ar mai fi continuat dacă asupra dispozitivului regimentului nu s-ar fi abătut un puternic bombardament de artilerie și aruncătoare.

Aflați într-o localitate cehoslovacă transformată de fasciști în ruine, postul de comandă al regimentului ocupa

o clădire cu ziduri groase. În sat se aflau numeroși locuitori care nu s-au putut despărți de bruma ce le mai rămăsese din agoniseala lor. O duceau greu. La lipsurile materiale se adăugaseră cele morale pricinuite de purtarea foștilor ocupanți.

Cu toate acestea, tăria de rezistență, coeziunea și speranța le-au rămas neatinse. Se aflau la capătul suferințelor și-n pragul libertății.

— Domnule colonel, nemții au dezlănțuit atacul. Au rupt apărarea la joncțiunea cu dreapta. Batalionul unu a fost respins. Primele tancuri au pătruns în sat!... raportează alarmat căpitanul Bucur, șeful biroului de operații.

— Ai legătura telefonică cu batalioanele ?

— Numai cu doi ! Cu batalionul unu, o am prin radio !

— Pericolul nu-i mare, căpitane Bucur. Semne bune. Sfârșitul e aproape...

Ofițerul cu operațiile sta ca pe ghimpi. Aștepta să primească ordine spre a stăvili și respinge pe inamic, iar comandantul manifesta după părerea lui un calm excesiv.

— Deocamdată să oprim tancurile ! zise colonelul, ridicându-se de pe scaun și punându-și casca pe cap. Tot ce-i dorobanț în sat, indiferent de grad, plutonul de pionieri și tunurile antitanc să le nimicească. Compania din rezervă să-și prelungească flancul drept. Eșalonul întâi să nu mai cedeze un pas. Un pas să nu mai cedeze!...

Rostise ultimele cuvinte rar și cu vocea puțin ridicată, privindu-l pe căpitanul Bucur în miezul ochilor. Apoi, dispăru pe ușă urmat de Ion.

Fasciștii pătrunseseră adânc în localitate. În jurul postului de comandă lupta se ducea cu disperare.

Un tanc ardea între case lovit în plin. Dorobanții se luptau cu pistolarii ce le însoțiseră și care acum se strecurau la adăpostul nopții.

— Nu vă lăsați, copiii mei ! Nu vă lăsați ! striga colonelul Șerbu amestecat printre soldați cu pușca în mână.

Păpușoi se furișă printr-o grădină și se apropie de un tanc care deschisese foc violent cu tunul și mitraliera. Cu o îndeminare uimitoare se tîri lîngă namila de oțel

și aruncă explozivul sub șenilă. Abia avusese timp să se adăpostească în șanț. O bubuitură puternică, un nor de fum și, „Tigrul“, începu să se învîrte pe loc. Din urmă se apropia huruind un altul cu doi pistolari cocoțați lângă turelă. Dobori unul, iar celălalt, sări de pe tanc și dispăru printre case. Se cățără, îi înfășură turela cu foaia de cort.

Închiși, cu vizoarele astupate, servanții nu vedeau încotro să meargă, nu puteau să tragă cu armamentul. Calm, Păpușoi agăță un mănunchi de grenade de șenilă. După cîteva secunde și al doilea tanc, se rotea neputincios în loc...

Pe alte ulițe lupta era la fel de dîrză. Cerul se acoperise cu nori zdrențuroși care se fugăreau mînați de vînt. Răpuși, cu tancurile distruse, atacanții fasciști se retraseră. În direcția unde luptau batalioanele, exploziile de aruncătoare, focul viu de infanterie și strigătele puternice de „ura“ vădeau iureșul contraatacului românesc. În mai puțin de o jumătate de oră poziția fusese refăcută.

Șapte „Tigri“ falnici continuau să fumege, sau să stea într-o rînă printre ruinele satului, ca o mărturie proaspătă a felului cum se bătuseră infanteriștii.

— A fost poate cea din urmă zvîrcolire ! zise colonelul Șerbu îndreptîndu-se spre postul de comandă însoțit de un grup de ofițeri și soldați.

Ion Păpușoi era fericit că avusese prilejul să se bată în prima linie.

Pînă seara tîrziu pe front a fost acalmie. Adversarii își pansau rănilile. La adăpostul întunericului, formațiunile de spate, serviciile forfotesc. Se cară muniție, se aduce și se distribuie hrană, se evacuează răniții, se fac remanieri în dispozitive.

Obosit peste măsură, la ordinul colonelului, Păpușoi se duse să se odihnească în grajdul din aceeași curte. Se împrietenise cu conductorul de la căruța popotei. Cînd avea un pic de răgaz se ducea la el. Îi plăcea să tăifăsuiască stînd tolănit în fin.

Somnul l-a prins repede și avusese un vis : războiul se terminase. Regimentul ajunsese la granițele țării, unde s-a oprit două zile să facă pregătirile pentru defilare. Po-

posiseră pe o pajiște verde la marginea unei ape străjuită de sălcii pletoase.

Cînd au intrat în țară, i-a întîmpinat o mare de oameni. În frunte, îmbrăcate în costume naționale alese, se aflau mama lui și Ioana. Mama s-a repezit spre el și-l îmbrățișă. Atît îl strîngea de tare că aproape nu mai putea respira. Ioana rămăsese cîțiva pași în urmă cu bătista la ochi. Tocmai se apropia de el, cînd s-a simțit zgîlțit puternic, și-o umbră aplecată deasupra lui, îi striga :

— Scoală, Ioane ! A venit pacea ! Pacea !...

— Cine a venit, mă ? sări buimăcit punînd mîna pe armă.

— Pacea ! Nu mai e război ! E pace ! Pace ! continuă să strige conductorul.

Păpușoi se uită în jur nedumerit. Pe front, în linia întîia se auzeau ca și-n alte nopți schimburi de focuri rare. Ici colo, cîte o rachetă după ce lumina un timp, se topea în întuneric. Doar în sat se simțea larmă infundată. În ușa comandamentului desluși umbre agitate. Frînturi de cuvinte ajungeau pînă la el, fără să le înțeleagă.

„S-o fi scrîntit băiatul ăsta“ ! își zise cînd îl văzu sărutîndu-și caii legați de căruță și-l auzi spunînd :

„E pace ! Pace, căluții mei dragi ! Trei zile vă dau să mîncăți cît ovăz vreți !“...

Ca să se convingă ce se întîmplase, se îndreptă spre grupul din fața ușii postului de comandă. Căpitanul Bucur da ordine unor agenți care imediat ce porneau spre destinație, nu se puteau abține să nu strige :

— E pace ! Pace ! S-a terminat războiul !...

„Deci e adevărat !“ își zise stăpînit de o emoție greu de zăgrăvit.

În biroul colonelului era lumină. Mai mulți ofițeri se adunaseră în jurul lui. Erau veseli... Din camera centrală telefonice răzbăteau crîmpeie de convorbiri din care desprindea clar cuvîntul : Pace !

Un radist care-l cunoștea îi spusese că s-a anunțat pe tot frontul capitularea nemților. Știrea fusese transmisă de posturile de radio. Tot el îi spusese că ai noștri au trimis ofițeri să ia legătura cu unitățile fasciste din fața diviziei. Se aștepta doar răspunsul, care nu putea fi altul decît depunerea armelor.

Vestea cea mare se răspîndi ca fulgerul pînă la cel mai izolat pușcaș din prima linie. Dar spre dezamăgirea generală, lucrurile nu s-au petrecut după cum se spera.

Nu se scursese nici un ceas de cînd cuvîntul sfînt de „pace“ fusese rostit că, după un bombardament violent, nemții porniră la atac.

...Trecuse de miezul nopții. Dorobanții se bat cu ură, rezistă cu înverșunare și resping atacul. Sînt pierderi grele și la unii, și la alții...

Trei zile și trei nopți au continuat luptele pe frontul diviziei. Aici, ca și în alte puncte, s-au găsit comandanți fasciști care n-au vrut să recunoască depunerea armelor. Sute de vieți s-au mai stins de ambele părți pentru un război care se terminase.

În dimineața celei de a treia zi căzuse eroic în fruntea subunității plutonierul Petcu. Doar el scăpase teafăr dintre subofițerii care luptaseră în prima linie. Avusese o moarte grea. Explozia unei bombe de aruncătoare îi retezase ambele picioare. Doi sanitari aplecați deasupra lui îl priveau neputincioși cu lacrimi în ochi.

În culmea durerilor, Petcu a avut tăria să scoată din buzunarul de la piept o fotografie. Din ea îl priveau veselii cei cinci copii strînși în jurul soției lui. În hohote de plîns, rostea ca și cum le-ar fi vorbit : „Pentru voi mor ! Pentru voi, dragii mei !“

Cînd și-a dat seama că puterile îl părăsesc și se stinge, a rostit și el ultima dorință a celor care cad pe cîmpul de luptă : „Aveți grijă de ei !“

Pentru lichidarea acestui ultim focar de rezistență, comandamentul român, împreună cu trupele sovietice, au hotărît să execute un asalt decisiv, masiv sprijinit de puternice formațiuni de aviație, unități de artilerie și tancuri.

Frontul era atît de înțesat de trupe, încît luptătorii stăteau aproape unul lîngă altul pe o mare adîncime. Într-o groapă se aflau cîte doi soldați. S-au executat la iuteală locașe de tragere, șanțuri și adăposturi. Totul fusese pregătit cu minuțiozitate. Se folosea o enormă cantitate de armament spre a se evita pierderi de vieți omenești.

... Noaptea de 11 spre 12 mai, în jurul orei 22,00...

Alți ofițeri de legătură plecaseră dincolo de linia spre a chema încă o dată pe cei încăpăținați la rațiune. Trebuia să li se explice că o simplă apăsare pe buton, o singură comandă și uriașul tăvălug de foc, oțel și trupuri ar fi inundat și nimicuit ultima insulă a războiului.

Era aproape de miezul nopții. Nimeni nu dormea. Toți cunoșteau ce urma să se întâmple a doua zi. Va fi ultimul asalt...

Pîndarii scrutează întunericul cu ochii înfipti spre poziția fasciștilor. În șanțuri, în locașe de tragere, în adăposturi se țes discuții, se deapănă gânduri, se exprimă încrederea, dar și îndoiala în legătură cu atacul. Teamă că s-ar putea ca viața să li se curme cînd războiul luase sfîrșit, da multora tircoale, dar nu vroiau să și-o mărturisească.

Moartea stupidă, nedreaptă a plutonierului Petcu îi obsedau pe cei care l-au cunoscut. Gîndul le zboară mai insistent spre cei de acasă. Își dau seama că, dacă fasciștii au să refuze și de data aceasta să depună armele, vor rezista cu disperare, și asta ar fi însemnat pierderi în rîndul atacanților, cu toate că-s sprijiniți de o formidabilă tehnică de luptă.

Grăuntele de neliniște frămînta sufletul tuturor celor din prima linie, comandanți și soldați.

În gropi individuale lărgite în grabă, într-un crîmpei de șanț ori într-un adăpost, ostașii români și sovietici își vorbesc prin semne, sau folosind stîlcit cîteva cuvinte prinse de la alții.

Despre ei, despre ai lor și despre viitor își vorbesc acești tineri înfrățiți pe cîmpul de luptă, gata să scrie încă o filă a unei prietenii în cel din urmă atac al celui mai crîncen război. Își strîng mîinile, se bat prietenește pe spate, rîd, dar nu-și mărturisesc din mîndrie și demnitate gîndul comun.

Ion Păpușoi sta ca pe jar. În aceste zile nu știa cum să găsească prilejul să se întoarcă la companie. I-ar fi raportat colonelului Șerbu, dar nu îndrăznea. Îl vedea tare mîhnit pentru că regimentul trebuia să mai dea un tribut de vieți.

Se așezase pe un capăt de lemn aproape de intrarea în comandament și fuma gânditor o țigară. Din camera centralei telefonice se auzeau zbîrniituri și apeluri.

Deodată, la început în cîteva puncte, apoi pe întregul front, prima linie germană deschise focul. Românii nu răspund...

— Iar ne atacă !...

— Asta-i răspunsul, mama lor !...

— Au respins „Oltomatu“ !... izbucneau pline de revoltă glasurile ostașilor din jurul postului de comandă.

În toiul acestei stări de încordare și indignare, strigătul unui soldat cocoțat pe vârful unei șuri strecură în suflete o nouă rază de speranță.

„Fraților, nu ne atacă ! Trag în sus ! Se văd trasoarele ! Trag ca la nuntă ! E semn bun, fraților !“...

Coama șurii deveni neîncăpătoare ; copacii mai înalți fură asaltați. Cei ajunși sus, rămîn înmărmuriți. Cei de jos cer lămuriri, vor să știe ce se petrece acolo. Se aud exclamații, se strigă unul pe altul. Credința că atacul nu va avea loc e generală.

Poziția nemților părea că luase foc. Tot armamentul din prima linie aruncă în cadență vie puzderie de trasoare. Rachetele își încrucișează traiectoriile, risipind sute de stele colorate. În fund, departe, prind să bubuie tunurile zvîrlind obuze luminoase. Trag și aruncătoarele salvă după salvă ! Cîteva fișii puternice și lungi de lumină spintecă noaptea, căutînd parcă ceva, cînd pe bolta cerului, cînd pe pămînt. Proiectoarele par minuite de copii puși pe joacă. Speranța că nemții au capitulat, devine certitudine. Telefoanele zbîrnie de la companie la batalion, de aici la regiment, apoi, mai departe. Cei mari cer lămuriri subunităților din prima linie. „Ce este la voi ? De ce trag nemții ? Fiți atenți ! Nu le răspundeți !“...

Luptătorii din prima linie nu trag. Sînt la posturi. „Cine știe dacă după asta nu pornesc la atac !“ își spun pușcașii cu mîna pe trăgaci, cu ochii cînd spre inamicul din fața lor, cînd la splendidul spectacol, dar cu flacăra speranței aprinsă în suflete.

Din șanțurile nemțești, se ridică în picioare din ce în ce mai multe siluete. La lumina rachetelor care se

îndesc, se văd bine. Nu-s în formație de atac. Stau pe loc cu fața la români, agită armele, trag în sus cartușe trasoare și strigă ceva care înseamnă cu siguranță bucurie...

— Spun că războiul s-a sfârșit! traduse comandantul companiei a cincea. E pace! Pace, băieți!...

Această tălmăcire a fost de fapt semnalul la care și românii au început să tragă tot în sus, tot cu trasoare. Focul se întinde cu repeziciune. Trasoarele zburdă cu miile prin văzduh, rachetele nu lasă o clipă întunericul stăpîn. Mugesc și tunurile noastre. Și cele de pe tancuri trag. Trage și antiaeriana spintecînd cerul cu săgeți de foc. Conuri subțiri și adînci de lumină se întîlnesc sus de tot, ca și cînd ar căuta un avion ascuns în întuneric.

Privind imensa cupolă țesută din focuri și lumini, trăiești sentimentul că, peste capul tău, foștii beligeranți și-au dat mîna.

Zgomotul asurzitor al gurilor de foc de diferite tipuri și calibre pare o răzvrătire a pămîntului împotriva văzduhului. O demonstrație măreață, pe care cei care au trăit-o, n-o pot uita niciodată.

Un spectator străin de toate dramele ce-au zguduit atîtea cămine și popoare ar fi desigur entuziasmat de splendoarea originalei serbări nocturne. Dar cel care-a luat parte la cea mai crîncenă înfruntare dintre bine și rău, dintre omenie și barbarie, dintre libertate și tiranie; văzînd cum sub ochii lui se mistuie ultimul focar al războiului, încearcă puternicul sentiment de mîndrie că face parte din milioanele de făuritori ai acestui istoric eveniment... PACEA!...

Era în jur de ora trei. Zorile începură să spargă noaptea. Stelele pălesc una cîte una. Tunurile, armamentul automat și puștile continuă să bată, rachetele și proiectoarele nu-și încetinesc o clipă dansul feeric.

— „E pace, băieții mei! E pace!“ strigă cu vocea de bas colonelul Șerbu, ieșit în curtea postului de comandă după ce vestea îi fusese confirmată de divizie.

Se îmbrățișează dorobanții între ei. Ofițerii cu soldații, cu caporalii și plutonierii. Vestea cea mare străbătu cu iuteala fulgerului ogrăzile și ulițele satului. Pătrunse în case și trezi pe cei care abia ațipiseră. Entuziasmul

deveni betie „Pace ? Pace ?“ rostesc românii și cehii. Un bătrîn țaran îmbrățișează cu lacrimi în ochi un ostaș român care se plecase să-i sărute mîna, zicîndu-i „tată“... Femei cu prunci în brațe plîng în hohote. Unele de amărăciune că soții lor au fost uciși de nemți, altele, cu speranța că cei aflați în corpul voluntarilor se vor întoarce teferi acasă.

O bătrînă cu chipul blind al unei bunici ține doi nepoți de mînă. La aflarea vestei n-a plîns. A încercat doar un sentiment de satisfacție că fiul ei și nora luaseră parte la lupta împotriva ocupanților.

Soldații își sărută caii, tovarășii lor de luptă. Viorile, saxofoanele, țambalurile, trompetele prind glas.

Se încing hore și sirbe îndrăcite, care fac să fiarbă pămîntul sub tălpile dorobanților. Se aud chiuitori și strigături.

— Dom' colonel, vru să raporteze Păpușoi, ieșind din umbră și apropiindu-se de comandant.

— Vino încoace, Ionică ! E pace, flăcăule ! E pace ! spuse entuziasmat colonelul Șerbu, prinzîndu-l în brațe și sărutîndu-l.

Lui Ion îi ardeau obrazii de fericire. Se făcuse pace, visul lui era ca și împlinit.

— Dom' colonel ! Acum că nu mai aveți nevoie de mine, pot să plec la companie ?

— De pază nu mai am nevoie, dar de tine da ! Te poți duce la companie. Acum sînt liniștit.

Păpușoi n-a așteptat să-i spună de două ori. A strigat un „Să trăiți, dom' colonel !“ și-a dispărut...

În prima linie siguranța că de acum nu se va mai ucide om pe om se transformă în delir. Nimeni nu mai stă adăpostit. Cele două sute de metri dintre foștii vrăjmași, fișia în care moartea zburdase în voie fu inundată de siluete omenești.

Fără arme, neamțul dă mîna cu românul, cu rusul, ori cu uzbekul. Cuvîntul pace rostit de fiecare în limba lui îi unește. Au aceleași dorinți, și poate acolo, între linii, s-a pus o cărămidă la temelia care va strînge cîndva popoarele.

În compania lui Ion Păpușoi ca și în alte subunități se petrec momente zguduitoare, profund omenești. Doi

ostași din aceeași comună, pe deasupra și cumnați, după ce-au trăit îngrijorarea în legătură cu atacul de a doua zi munciți de gânduri negre, dar hotărâți să sfărîme ultima rezistență a fasciștilor, ies din adăpost, se îmbrățișează și plîng... Da, plîng de fericire...

În gropile unde se aflau alături un român și un rus, scenele sînt și mai emoționante, pentru că oameni care nu cunosc limba celuilalt găsesc totuși mijloace să-și arate nemărginita bucurie.

Într-un loc, un sergent bronzat, țăran din inima Olteniei, strînge în brațe și sărută un colhoznic tătar. În altă parte, un muncitor din Leningrad izbucnește în hohote de plîns și îmbrățișează un petrolist din valea Prahovei. Gîndul că vor porni în curînd spre casă, încălzește sufletul fiecărui luptător indiferent de grad ori vîrstă, indiferent din ce neam face parte.

Într-o groapă tătărescă din centrul companiei a cincea, retras de camarazi, un soldat își trăiește drama tăcut, străin de tot ce vede și aude în jur, fumînd țigară după țigară. E singurul ostaș care nu se bucură de terminarea războiului. Se înapoiase din țară de cîteva zile după un concediu de o lună. Era cel mai mic dintre cei cinci băieți ai unui invalid de război din județul Olt. Tatăl îi murise cînd era copil. Alături de mama, munciseră cu toți pe moșia boierului pentru o bucată de pîine.

Trei dintre frați muriseră pe front în 1942. Doi în vară, al treilea pe toamnă. Cel de al patrulea se înapoiase în 1943 fără un picior. Și el, mezinul, împotriva voinței lui se căsătorise cînd a plecat în armată, cu fata unui țăran înstărit. N-a vrut să facă pasul ăsta, dar mama lui bolnavă, dornică să vadă pe cineva lîngă ea și să alunge sărăcia din casă, insistase tare mult. Gîndul îi rămăsese însă la Tincuța, fată bună, orfană, dar săracă. Se iubeau cu patima de care sînt în stare sufletele oamenilor cinstiți. Se legaseră prin jurămint să-și unească viețile.

Din ziua nunții, sufletul lui era pradă unei permanente furtuni și muștrări de conștiință. Nevastă-sa îi născuse o fetiță. Cît timp a fost în țară, femeia s-a purtat bine, dar după plecarea lui pe front, s-a încurcat cu feciorul boierului.

Cînd s-a dus în concediu, a găsit-o în spital. Moaşa, vecină de casă, îi spusese de cum îl văzu, pentru ce fusese internată. Rămăsese grea...

Tot satul ştia de ruşinea lui. Ca să uite, lucra în cîmp din zori şi pînă noaptea. Se apucase de băut şi cînd era treaz, căta numai în pămînt. Ar fi vrut să se răzbune, dar n-a făcut-o pentru că-l implorase mama şi fratele să n-o facă.

Se înapoiase pe front hotărît să moară, să caute moartea... Pentru asta ceruse să fie mutat de la mitraliere, în compania cincea de puşcaşi. În această nouă subunitate, luase parte la cîteva acţiuni periculoase din care scăpase neatins.

În clipele de răgaz, ori noaptea, cînd alţii aţipeau, Stan îşi muncea mintea stăpînit de gîndul răzbunării. Dorea o răzbunare pe măsura suferinţelor şi a ruşinii îndurate. Cum va face, ştia el, dar îl chinuia întrebarea : „Ce va urma după asta ? Ce se va întîmpla cu el ? Cei care îl vor judeca, vor ţine seamă de felul cum se bătuse pe front şi-l vor ierta ?! Cu siguranţă că nu, şi atunci va fi nevoit să-şi petreacă restul zilelor în puşcărie, unde viaţa va fi mai apăsătoare ca moartea.“

Singura licărire care-l îndemna să renunţe la răzbunare era fetiţa...

„Nu ! nu pot trăi fără să mă răzbun ! Aici pe front, trebuie să-mi găsesc sfîrşitul !“ — îşi spunea ori de cîte ori încerca să găsească un răspuns la frămîntările lui.

Cînd a aflat că a doua zi se va dezlănţui ultimul atac, şi-a zis : „Dacă mai scap şi mîine, sînt un om pierdut ! Am să mă avînt cu pieptul deschis asupra unei mitraliere nemţeşti !...“

Cu această hotărîre îl găsise sfîrşitul războiului.

Stan n-a simţit nimic din zguduitorul emoţie şi fericire pe care camarazii săi o trăiau. Pe el, pacea aceasta picată din senin l-a dezamăgit, l-a înfricoşat. În companie nu-i cunoştea nimeni drama şi nici viaţa. Se ferea de toţi, ocolea întrebările şi iscodirile.

Cînd venise în companie, aflase despre faptele lui Păpuşoi. De cîteva ori au stat de vorbă cînd grupa lui de mitraliere sprijinise compania cincea. Asta s-a petrecut înainte de plecarea în concediu. S-au simţit atraşi de la

început unul de altul. Între ei se infiripase o simpatie reciprocă. O prietenie.

Cînd colonelul Șerbu i-a spus că se poate înapoia la companie, Păpușoi n-a mai zăbovit. De la centrala telefonică, a prins în palmă firul care ducea la batalion.

— Uite, ia-l p-ăsta în mînă. Sau, dacă ești grăbit, poți merge fără el. Ține drumul drept spre turla bisericii. După vreo cinci sute de metri dai de companie. Dealtfel, la lumina rachetelor te orientezi ușor... îi spuse centralistul, cînd a ajuns la punctul de comandă al batalionului.

Nici n-a mers zece minute pînă la comandantul de companie. De aici, a pornit spre pluton. A trecut fericit printre camarazii, care cîntau și jucau de bucurie. Tot uitîndu-se după trasoarele și rachetele ce împînzeau cerul, era gata să cadă într-o groapă. L-a oprit o voce care-i vorbea dinăuntru și umbra unui ostaș ce sta cu o parte din trup afară.

— Fii atent pe unde calci, camarade ! E păcat să-ți rupi picioarele...

— Care ești mă ?!

Umbra nu i-a răspuns, dar cînd s-a plecat, l-a recunoscut.

— Tu erai, Stane ?

— Eu...

— Ce-i cu tine ? Ți-e rău, ori nu te bucuri ?!

— Nu mi-e rău, și nici nu mă bucur !...

Păpușoi s-a așezat pe pămînt. A ieșit și Stan din groapă. Au aprins cîte o țigară....

În singurătatea lui, năpădit de gînduri negre, dez-nădăjduit, mai singur cum nu fusese niciodată, Stan ajunsese în situația cînd nu mai putea răbda. Simțea nevoia unei spovedanii, unui sfat bun, a unei încurajări, chiar dacă era degeaba. Ivirea lui Păpușoi, singurul din companie căruia îi putea vorbi, i-a strecurat în suflet un strop de mîngîiere și speranță.

Ieșise din adăpost hotărît să-i spună totul. După ce-a tăcut un timp privind în pămînt și fumînd, i-a povestit durerea. Cînd a sfîrșit, se simțea un pic mai liniștit. Pia-tra care-i apăsase sufletul aproape sufocîndu-l, parcă dispăruse.

Cît timp îi vorbise noul prieten, Păpușoi își da seama din ce în ce mai mult că el nu i-ar putea da un sfat. În locul lui, nici el n-ar putea răbda rușinea și n-ar putea trăi fără să se răzbune. „Ne asemănăm mult la fire“ gîndea în timp ce-l asculta.

— Pentru toate astea, eu zic să mergem la dom' colonel Șerbu. E un om cu multă minte, drept și cu inima bună. Ascultă, Stane ! Ai încredere în mine ? îl întreabă apucîndu-l de umeri și căutîndu-i privirea.

— Am ! Că doar pentru asta ți-am vorbit...

— Atunci nu te sfii, să mergem la dînsul. Poate chiar azi îl găsim liber...

Treptat, pe nesimțite, tunurile încetară să mai bată, reflectoarele își stinseră luminile, armamentul automat și puștile se potoliră. În sfîrșit, se așternu o liniște întreruptă ici și colo de cîte un glonț trasor. Stelele se stingeau, zorile spărgeau noaptea, aruncînd peste fostul cîmp de luptă o lumină ce dă firii conturul real.

Pacea se născuse într-o splendidă zi de mai... Pe măsură ce timpul trecea, deasupra unei păduri dese ca peria, o lumină roșie, apoi sîngerie, anunța primul răsărit de soare, simbol al hotarului între ultima noapte de război și prima zi de pace.

Ostașii ambelor tabere urmăreau înmărmuriți acest impresionant răsărit cu sentimentul că dincolo de el, văd zorii unei lumi mai bune, fără războaie și ură.

La începutul acestei dimineți, se treziră și clopotele. Dangătul lor purtat de ușoara adiere a unei boare de vînt pe zeci de kilometri în jur, vestesc într-un mod impresionant, cutremurător, o epocă nouă lumii.

Oameni care urmau să se năpustească unii asupra altora își scot căștile : unii se bucură pentru victorie, alții se roagă ca înfrîngerea să nu fie prea amară. Și totuși, un gînd, o dorință comună îi unește. Sînt fericiți că supraviețuiesc și hotărîți să apere pe viitor pacea...

Cînd soarele se ridicase puțin deasupra pădurii, părînd că stă sprijinit pe ea ca un imens glob de foc, de pe marginea localității ocupată de nemți, se desprinsă o limuzină lungă neagră. Înainta încet pe șoseaua distrusă de bombardamente către linia românilor.

Aflat cu plutonul în flancul stîng al companiei, Păpușoi și alți ostași se apropiară de marginea șoselei. Mașina trecu prin fața lor ca la paradă. În dreapta șoferului, un ofițer strîngea în mîini un steag alb, ale cărui falduri se legănau ușor. În spate, un alt ofițer alături de un civil îmbrăcat în negru. Toți aveau ținuta dreaptă și gravă. Pe chipuri li se citea o mare tristețe și resemnare. Priveau înainte ca și cînd n-ar fi văzut cîmpul inundat de siluete omenești și n-ar fi auzit strigătele lor de bucurie.

„Sînt parlamentarii!“... se auzi o voce groasă...

Și clopotele minuite parcă de o singură mîină continuau să bată puternic mărînd și mai mult însemnătatea acestui moment istoric. „Deci, asta-i pacea! Asta-i sfîrșitul măcelului care a făcut lumea să sîngereze patru ani în șir... Iată-i pe trimișii celor care l-au pornit, venind cu steagul alb să ceară pace! Cîtă bucurie simțim noi care am biruit, și cîtă tristețe trebuie să trăiască ei! Mulțumesc lui Dumnezeu că am ajuns să văd ziua de azi!“ își spunea Ion, urmărind limuzina care ajunsese la primele case ale satului ocupat de români.

Era mîndru că face parte din tabăra învingătorilor, că, atît cît a putut, a contribuit și el la această izbîndă. Involuntar, își umflă pieptul și ridică mai sus capul. Și mai era mîndru pentru că fusese doborît un adversar bine pregătit, excelent dotat și dîrz.

Nu trecuse nici o jumătate de oră, și din spatele satului, țîșni spre vest detașamentul mecanizat românesc. În cap, o coloană de tancuri urmată de infanterie purtată pe mașini, aruncătoare grele și tunuri, unități de geniu. Trec într-o ordine perfectă care stîrnește admirație, respect și încredere. Pe bolta cerului avioane de recunoaștere spintecă văzduhul ca niște săgeți lucind în soare, la înălțime mică.

Se încolonă și infanteria. Compania din care face parte Păpușoi mărșăluiește în fruntea batalionului.

Pînă în localitatea ocupată de nemți nu era mai mult de opt sute de metri.

De o parte și de alta a șoselei lucrări genistice ale fostei poziții nemțești. Șanțuri de tragere și de comunicație, profil normal, amplasamente pentru mitraliere și

tunuri, adăposturi, rețele de sîrmă ghimpată pe mai multe rînduri, rămase aproape intacte, arată cît de puternică era apărarea și cîte jertfe ar fi cerut atacul. Din loc în loc, cadavre ale foștilor apărători rămase pe cîmp în cele mai felurite poziții. Un neamț între două vîrste, avea fața liniștită, pentru că murise imediat. Altul, cu figura crispată de durere. Unul, cu barba crescută, se tîrîse în șanțul șoselei. Era chircit, își adunase picioarele sub el și înțepenise cu mîinile strînse în jurul mijlocului. Pe fața lui îi stăruiau urmele chinurilor care-i îmbătrîniseră chipul.

Dincolo de șanț, la numai cîțiva metri, lovit probabil în timp ce-și îndeplinea misiunea, un telefonist zăcea lîngă un fir rupt. Din felul cum sta, se vedea că și el suferise mult înainte de a-și da sfîrșitul. Era culcat cu fața la pămînt cu geanta lîngă el și trupul adunat în spasmele morții. Brațele îmbrățișaseră pămîntul în care-și înfipsese degetele răsfirate.

Păpușoi se uita la aceste trupuri neînsuflețite c-un sentiment de adîncă revoltă și ură împotriva războiului. „De ce se luptă oamenii între ei și se ucid fără să se cunoască, cînd pot trăi foarte bine în pace, în înțelegere?! Cine-i asmute și pentru ce?, cînd umăr la umăr, pot face ca viața pe pămînt să fie mai dreaptă, mai bună pentru toți!... Oamenii ăi mari care dau poruncă ca un popor să se năpustească asupra altui popor, au văzut ei oare atîta durere?!... Au ei rude care să fi sfîrșit chirciți într-un șanț în chinuri cumplite! Cred că nu! Sau, dacă ar fi trimiși să lupte ei, știind că vor cădea mușcînd din pămîntul în care-și vor risipi ultima răsufflare, oare ar mai dori război?! Numai cînd aperi dreptul tău, glia și graiul, poporul și casa ta trebuie să pui mîna pe armă și de e nevoie să-ți dai viața.

Oamenii ăștia n-au murit pentru că și-au apărât patria. Au căzut pentru că au fost crescuți, învățați să urască, să cotopească alte neamuri și pămînturi. Sau poate unii au fost forțați să lupte!“

Așa gîndea soldatul Ion, și ca el, mulți din cei care vedeau defilînd prin fața lor aceste urme hîde ale războiului.

Primele case ale celei dintîi localităţi în care vor pătrunde erau aproape. Fără comandă, ostaşii iau cadenţa, îşi aranjează ţinuta, trăind emoţia unei defilări de zile mari.

Populaţia ieşită la porţi, copiii căţăraţi pe garduri, întîmpină cu un entuziasm de nedescris trupele româneşti. Un curent, un flux asemenea unui cîmp magnetic uneşte pe cei care merg, cu cei ce privesc şi aclamă...

Steaguri care ani de zile au stat ascunse flutură acum libere într-o patrie liberă. Pe clădirea primăriei, alături de cel cehoslovac îşi leagănă faldurile un mare steag românesc.

În flancul drept al plutonului, Păpuşoi merge ca un automat. Gîndul îl duce cu aproape un an în urmă. În drum spre gară, coloana din care făcea parte trecea printr-o mare de capete care-i aclama şi le ura izbîndă. Marşul cîntat de fanfară îi furnica pielea ; simţea că pluteşte şi strîngea cu putere arma, hotărît să facă fapte mari pe front.

Nu vedea nimic, nici în dreapta, nici în stînga. Privea drept în ceafa camaradului din faţă, de teamă să nu-l calce pe picioare.

De multe ori îşi adusese aminte de ziua aceea. Acum, trăia aceiaşi fiori. I se părea că toate privirile sînt îndreptate spre el şi-i pătrund în suflet. Încordarea şi emoţia creştea cu fiecare pas. Mai ales cînd a zărit filfiind tricolorul românesc a avut sentimentul că întreaga patrie le ieşise în întîmpinare cu frumuseţile, cu satele şi oraşele, cu bogăţiile şi cu oamenii ei. Atunci a simţit cît de răscolitoare este întîlnirea pe pămînt străin cu acest simbol al ţării.

Sub puterea soarelui, asfaltul şoselei începuse să se încălzească. Pe partea rămasă liberă, trec într-o parte şi-n alta motociclişti cu ofiţeri de stat major şi agenţi călări. Deasupra, zburdă în voie avioanele care însoţesc coloana.

Suvoiul de oameni şi tehnica de luptă alunecă greoi printre colinele înverzite ale Cehoslovaciei, ca un uriaş tăvălug pus să netezească un cîmp răscolit de explozii.

În stînga lui Păpușoi, un caporal sosit pe front la trecerea Tisei privi cîteva clipe în urmă, apoi rosti cu tristețe în glas :

— Mă... da puțini am mai rămas !...

În rînduri se făcu liniște. Figurile ostașilor se înăspri-
ră dintr-odată. Tac și, după felul cum se privesc, îți dai seama că-s furați de același gînd și dau un singur răspuns omului ce-i făcuse să muțască. „Da !“... Am rămas tare puțini !...

Gradatul care curmase atît de brusc voia bună în pluton pornise din țară soldat. Se bătuse bine pe front. Fusese decorat și avansat caporal. La Tisa, era aproape un copil cu fața netedă, cu privirea blîndă și mișcări do-
moale. Acum, devenise bărbat în toată firea. Pielea îi era bronzată de vînt și de soare. Între sprîncene îi apă-
ruse o cută adîncă, iar fostele gropițe deveniseră două dungi lungi în obraji. Vorba nu-i mai era timidă, ci as-
pră și tăioasă ; mișcările energice, călcătura sigură și ți-
nuta dreaptă.

„Cît de mult îl poate schimba războiul pe om !“ își zise Păpușoi gîndindu-se că și el se schimbase.

Micul grup denumit pluton își continua marșul. Nu se mai aud decît pași călcînd în cadență... Pași apăsăți și lenți care fac șoseaua să sune înfundat...

Sînt multe și mari golurile în front ; în inimi, însă, sînt fără margini. Fără margini și dureroase...

În mintea pumnului de dorobanți se ivesc una după alta figurile foștilor comandanți și camarazi. Crîmpeie din luptele unde acești bravi și-au găsit sfîrșitul vin nechemate, însoțite de amănunte pe care supraviețuitorii nu le vor uita niciodată.

Primul care tresărise la vorbele caporalului a fost Ion Păpușoi. Imaginea plutonului cu care pornise spre front îi apărea mai limpede ca oricînd. Erau aproape pa-
truzeci... Toți unul și unul. Printre ei cinci crivățeni... Dintre toți acei falnici flăcăi, doar el mai rămăsese tea-
făr. Restul, morți, sau în spitale... „Unul singur“... Crunt fusese măcelul...

Se uită la sergentul major Stănescu.

Una după alta apărură umbrele celor care i-au fost comandanți înaintea lui. Trei la număr. Primul, care a

fost și cel mai înflăcărat, învățătorul Graur. Ce suflet avea omul acesta ! Ultimul a fost și cel mai bun prieten al lui, sergentul Zamfir...

Efectivele fuseseră de mai multe ori improspătate, dar după fiecare atac, rîndurile se răreau. Avusese mulți comandanți de grupă. S-au prăpădit și ei. Suferise pentru fiecare în parte... Pentru fiecare soldat căzut îl duruse sufletul.

Felul cum au sfîrșit Faur și Nistor îi veni în minte cu insistență. Ultimele lor cuvinte : „Ai grijă de ai mei !“ îi sfredeleau creierul, și nu știa pentru ce s-a trezit scrișnind din dinți, și-a strîns mai puternic arma în pumn. Poate că reacția asta trăda hotărîrea de a le împlini ruga sau poate teama că nu va avea puterea să facă nimic pentru ei.

Comanda prevestitoare, „Cadența !“, rupse firul unui gînd început pe care-l înnoadă după repaus, cînd coloana porni mai departe.

Se simțea obsedat de o întrebare. Cum va ajunge în Crivăț după lăsarea la vatră ?!... Căci trebuia să se ducă s-o ia pe Ioana, poate și pe moș Truță. Ce va simți cînd va intra în sat și cum îl vor primi oamenii ? Ce vor zice ? !... Se muncea să-și imagineze drumul de la gară și întîlnirea cu țărani !...

Ar fi vrut ca oamenii aceia care în trecut îl priviseră cu ură și dispreț, să se poarte frumos. Așa ar fi trebuit să creadă, dacă o voce tainică nu i-ar fi șoptit, că și din partea altora nu s-ar putea aștepta la o primire caldă, ba, dimpotrivă...

Din cei unsprezece plecați la 23 August, în același regiment, numai el se întorcea teafăr. Ceilalți nouă, morți și unul grav rănit într-un spital din țară. Crivățul devenit un sat al durerii, sat de văduve și orfani, dăduse un greu tribut războiului. Anul trecut, aproape jumătate din femeile tinere rămăseseră fără bărbați. Acum, numărul lor era cu mult mai mare. Ce vor spune părinții, soțiile și copiii celor căzuți cînd au să-l vadă ?!...

...Mulți în nemărginita lor deznădejde ar putea să uite că se purtase cinstit cu ei, că-și făcuse datoria cum a putut mai bine pe front. Aceștia i-ar putea adresa vorbe de ocară.

Ce vină are el dacă a avut norocul să scape cu viață ?!

Atît de mult îl obseda această întîlnire, încît începuse să-i fie teamă de întoarcerea în sat.

Se vedea coborînd în gara mică mohorîtă cu hanul dărăpănat în spate. Apoi, ...călcînd desculț praful fierbinte de pe drumul pe care, cu aproape un an în urmă, porniseră la unitate. Se vedea ajuns la crucea din deal, unde-și luase rămas bun de la Ioana cu sentimentul că se despart pentru totdeauna. Se închipuia oprit pentru o scurtă odihnă și năpădit de gînduri la umbra prunului de lîngă cruce, fumînd o țigară, nehotărît și mai emoționat decît în prima zi de atac. Apoi, pornind cu bocancii atîrnați pe un umăr, iar pe celălalt, cu traista în care mai avea cîțiva pesmeți și, într-o batistă, decorațiile românești și străine. Vreo zece la număr...

La primele case, acolo unde ședea familia lui Faur, i se părea c-o vedea pe bătrîna gînditoare, pe băncuța din fața porții cătînd spre deal, cu mîna streășină la ochi.

Era vremea demobilizării și ea, de cum se făcea ziuă și pînă noaptea tîrziu, sta în poartă și aștepta. Primise veste de la regiment că feciorul îi murise, dar nu-i venea să creadă. „Poate-i o greșeală ! Nu ! Nu se poate. Băiatul meu nu-i mort !“ își zicea agățată de o speranță fără rost.

Cînd îl va întreba de fiul său ce-i va răspunde ? Că fusese un erou și că-și dăduse sufletul în brațele lui ? Că se bătuse ca un viteaz din cărți ? O vor încălzi vorbele astea, sau poate nu-l va crede și va continua să tot aștepte și să tot întrebe ? Ori, dacă va crede, cum se va uita la el ? Ce va fi în mintea ei ? ! Și ce va spune mai ales ?!...

Mai la vale, în poarta casei încă netencuite, o femeie cu doi copii de mînă... Alături, așezați pe cîte un pietroi, bătrînii lui Nistor. Și ei țin calea drumeților.

Îi e teamă de întîlnirea cu nevasta lui. Se înfricoșează numai la gîndul că va trebui să înfrunte privirile tăcute, nevinovate dar acuzatoare ale copiilor. Visul avut în cabană îi apăru ca un prevestitor de rele. Ce-i va spune femeii îndurerate, părinților copleșiți de mîhnire ?!... Aceleași vorbe ca mamei lui Faur ?!... Nu va fi învinuit ori insultat ?!...

Mai jos, aproape de postul de jandarmi, familia lui Zamfir îi va cere socoteală de ce nu l-a păzit, sau nu l-a ajutat mai bine...

Și ceilalți, restul satului, cum îl vor primi?!... Iar el ce le putea spune acestor oameni!?!...

„De ce-a trebuit să moară omul meu, tată a trei copii și a scăpat ăsta, care n-are nici un rost, n-are pe nimeni în lume?!...“

Pentru ce singurul meu copil s-a prăpădit, iar nepricopsitul ăsta trăiește?!“ aveau să se întrebe sau să-i și strige în față oamenii loviți de nenorocire, aflați în culmea disperării.

De un singur om își agățase speranța. De bătrînul Crivăț.

El ar fi putut să înfrîngă pornirile răutăcioase ale oamenilor izvorîte numai din durere. În '42 și '43 pierduse în Rusia doi feciori. Ultimii, sergenți amîndoi, căzuseră vitejește în Ungaria. Patru brazi secerați, dar moș Crivăț cu siguranță rămăsese tot cu fruntea sus, nu se clătinase.

Numai pe acest viteaz veteran de la Mărășești îl vedea Păpușoi, primindu-l cu sufletul deschis, îmbrățișîndu-l ca pe copilul lui, lăudîndu-l că-și făcuse datoria.

...„Dar dacă și el s-a schimbat?! Dacă durerea îl doborîse?! Nu? Nu s-a schimbat! Moș Crivăț nu se lasă! Se bate cu viața!...“

Cu toate că mult timp sătenii se purtasera rău cu el, se simțea legat de locuri, de sat și chiar de oameni.

O clipă mintea i-a fost străfulgerată de un gînd. Să se întoarcă acasă noaptea și tot noaptea, fără să-l vadă nimeni, să părăsească satul împreună cu Ioana. L-a alungat însă cu silă.

„Mă întorc de pe front victorios și să mă furișez în sat ca un hoț?!... Altul în locul meu ar intra în plină zi cu capul sus și cu toate decorațiile înșirate pe piept. Ce le-am făcut eu să mă tem de ei? De atîtea ori am înfruntat moartea și acum să-mi fie frică?! De ce?“

... Mărșăluiau de aproape cinci ceasuri. Razele soarelui băteau fierbînți drept în creștet. Armamentul greu se schimba mai des; cîte un ostaș, își scotea batista să-și șteargă sudoarea de pe frunte și de pe ceafă.

După un podeț de beton, pe partea dreaptă în capul unui drumeag ce apuca spre un șir lung de pomi, un agent de circulație cu banderolă la braț indică schimbarea direcției de marș. Sosise timpul pentru haltă mare.

Un aer răcoros, proaspăt, parfumat, întâmpină coloana când se apropie de perdeaua de pomi. Prin mijlocul ei, sclipea-n bătaia soarelui apa unui râu.

Pe pajiștea verde la umbra copacilor subunitățile se opriră. Ostașii făcură piramide de arme și de ranite, își scoaseră vestoanele și bocancii, apoi grupuri, grupuri, cu capetele descoperite porniră spre râu.

Oameni în toată firea zburdau ca niște copii alergînd desculți spre albia râului. Nu se dezbrăcaseră de luni de zile, și nu mai stătuseră liniștiți pe malul unei ape, de cînd erau acasă.

— Cînd văd acest tablou, piramidele de arme, soldații făcînd baie, pajiștea asta și șirul de copaci, îmi aduc aminte de un episod neobișnuit din primul război mondial, povestea colonelul Șerbu unui grup de ofițeri aflați în jurul lui.

Făceam parte din regimentul 32 Mircea. Aveam gradul de sergent și comandam un pluton de pușcași. Era în zilele cînd se hotăra soarta țării. Resturile armatei se găseau în așa zisul „triunghi al morții” din Moldova. Bătălia de la Mărășești era în curs de desfășurare.

După lupte grele, istovitoare și în urma pierderilor mari, regimentul nostru fusese trecut în rezervă. Ne bucuram că avem prilejul să ne refacem cît de cît forțele.

În după-amiaza primei zile de repaus, făceam baie într-un râu așa cum fac băieții noștri acum. Abia ne dezbrăcasem. Deodată gornistii regimentului începură să sune alarma. Pe neașteptate, nemții au rupt frontul. Rezervele fuseseră consumate. Situația era atît de critică, încît orice minut de întîrziere, însemna vieți pierdute, frontul răsturnat, dezastre,... și, poate chiar ființa neamului nostru periclitată.

Nu ne-am mai echipat. Ne-am prins pe mijloc centurile, am luat sacii cu muniții pe sold, am smuls puștile din piramide și-am pornit desculți în pas alergător, în fugă, să-l dăm peste cap pe neamț.

Atacam în cămăși ! A fost o înclăștare extraordinară, impresionantă ! În fața „fantomelor albe“, ieșite ca din pământ, dușmanul a dat bir cu fugiții. Prizonierii capturați au declarat că se crezuseră atacați de trupe coloniale.

După război, regimentul nostru, cu garnizoana în Ploiești, defila la parăzi în cămăși și-n pas alergător, amintind felul cum se bătuseră înaintașii la Mărășești !...

Încolonate, cu plutonierii majori și artelnicii în frunte, sosiră și bucătăriile. Subunitățile se strinseră pe plutoane în mici cercuri la umbră. Bucătarii în halate și bonete albe scoase atunci din lăzi ca pentru sărbătoare, începură să distribuie mîncarea aburindă.

Un grup de instrumentiști și soliști vocali, cei mai mulți cu fețele arămii, înjghebară la repezeală cîte o mică orchestră la fiecare batalion.

Un cîntăreț din compania lui Păpușoi, venit de curînd pe front, despre care se spunea că ar fi cîntat și la postul de radio București, reuși doar în cîteva clipe să facă în jurul lui o tăcere de mormînt. Negru ca ceaunul, cu dinții albi și gene lungi, își lipise obrazul de vioara care răspundea supusă mîngîierilor degetelor, și cînta unul după altul cîntece de dor.

Vocea-i era caldă, ușor tremurată, parcă a plînsset, iar cuvintele în stare să înmoaie și inima cea mai împietrită.

Nimeni nu mai mînca. Gamelele rămaseră jos, lingurile atîrnau în mîini, iar ochii dorobanților cătau în pământ, peste coama dealului acoperit cu păduri, sau la buzele artistului.

De la cîntecele răscolitoare, taraful trece la altele vesele, săltărețe. Se încing hore și sîrbe îndrăcite...

Masa se terminase, dar nimeni nu vrea să se odihnească. Numai Păpușoi și Stan retrași pe malul rîului, își fumează îngîndurați țigările.

— Mă duc la dom' colonel să-i spun ! zise Păpușoi cînd îl zări pe comandant apărînd pe pajiște.

— Să trăiți, dom' colonel ?...

— Ce faci, Ionică ?

— Bine, dom' colonel. Aș vrea să vă raportez ceva...

— Zi-i... Te ascult !...

— Dom' colonel, nu-i vorba de mine ; am un camarad care-i într-o situație grea de tot... Mai grea ca moartea. Are nevoie de un sfat și-un sprijin. E singurul care nu se bucură că s-a terminat războiul. Urăște pacea !... M-am gândit că dumneavoastră l-ați putea ajuta...

— Cum îl cheamă ?

— Stan. Soldatul Stan din plutonul trei, dom' colonel.

— Diseară după stingere veniți la cortul meu ! O să vedem ce-i de făcut !...

— Să dea Dumnezeu să poată face ceva ! răspunse Stan cu un pic de nădejde în suflet, când prietenul îi spuse ce hotărîse comandantul.

Trecuse de ora 14,00 cînd regimentul se așternu din nou la drum. În ultima localitate prin care au trecut pînă la căderea serii, populația i-a primit la fel de călduros ca și pînă atunci.

Păpușoi zări în uliță un bătrîn care semăna leit cu Moș Truță. Dacă n-ar fi fost în țară străină, putea să jure că-i el. Mergea și se tot uita înapoi. Tocmai era să întoarcă capul înainte, cînd privirea îi fu atrasă de o scenă care-i umezi ochii.

O fetiță de vreo doi ani cu bucle blonde îmbrăcată într-o rochiță roșie ca focul se apropie cu un buchet de flori de ultimul pluton.

Stan ieși din rînduri și se lăsă-n genunchi în fața ei. Scoase din sacul de merinde o păpușă, cum avea să afle mai tîrziu, și o dădu fetei care, de bucurie, își încolăci minunile de gîtul soldatului.

Ostașul se ridică și rămase cîteva clipe nemișcat. O ținea strîns la piept cu obrazul lipit de trupșorul ei firav.

O săltă în sus de mai multe ori, apoi, după ce-o sărută pe amîndoi obraji, o lăsă încet jos.

Luă florile și porni cu pas legănat în urma companiei...

„Tare-i frămîntat bietul om !“, gîndi Ion hotărît să facă orice spre a-l ajuta.

Marșul continua. O răcoare plăcută luase locul căldurii din timpul zilei. Pe direcția de înaintare, acolo

unde șoseaua trece peste o înălțime ușor împădurită, soarele începuse să coboare încet, încet, la fel cum se ridicase în zori, schimbându-și treptat culoarea.

Din globul alb, fierbinte și strălucitor, se transformase într-un disc roșiatic, pe care-l puteai privi cu ochii larg deschiși, se făcu sîngeriu.

După ce se odihni cîteva clipe pe creștetul pădurii, ca și cînd și-ar fi luat rămas bun de la ziua ce sta gata să se stingă, se trase cu discreție dincolo de creastă, făcîndu-se tot mai mic, pînă cînd ajunsese un punct roșu, apoi... nimic...

Venise seara. Aproape de piciorul pantei după care apusese soarele, regimentul părăsi din nou șoseaua, și apucă pe un drum de țară ce străbătea o luncă înverzită, presărată cu petice de arături proaspete și copaci izolați.

Tabăra se instalează sub poalele unei păduri tinere de stejar, nu prea deasă, curată, tăiată în două de albia unui pîrîu care curgea de la vest spre est.

Nimeni nu simte oboseala unei zile de marș pe căldură.

Adunați pe regiment, trompeții cîntă sîrbe și hore înfocate. Se prind în joc ofițerii și soldații umăr la umăr, așa cum au luptat pe front. Voia bună domnește în toate subunitățile.

Cîntărețul tuciuriu e ascultat într-o liniște de biserică, și sfîrșitul fiecărui cîntec e urmat de o furtună de aplauze, amestecată cu oftaturi, aprecieri și rugăminți.

— Bravo ! Ce voce are !...

— Minunat !...

— Ia zi-i romanța „Doi ochi albaștri !“...

— Sau „Smaranda“ că-i grozavă !...

— O „haiducească“, că doar sîntem la margine de codru...

Retrași, fiecare cu gîndul lui, Păpușoi și Stan, așezați unul lîngă altul pe un ciot de lemn, ascultă de la distanță.

Un cîntec de jale, l-a tulburat atît de mult pe Stan, încît s-a ridicat spunînd : „Nu vreau să-l mai aud. Prea seamănă cu viața mea !“...

Porniră amîndoi spre pîrîu, unde murmurul apei acoperea în parte trista melodie.

Venise ceasul celui dintîi apel în timp de pace. Ser-genții de serviciu anunță pregătirea. Cîntecele încetează. Grupuri, grupuri, dorobanții se îndreaptă spre corturi. Desfac piramidele de arme, își aranjează ținuta și așteaptă semnalul de adunare.

O noapte caldă de primăvară. Liniștea cuprinsese totul. Foștii luptători sînt încordați. E încordarea născută din emoția actului solemn ce va începe în curînd. Un fel de slujbă la care se vor rosti nume de eroi căzuți, ale căror figuri și fapte vor defila rînd pe rînd, prin fața supraviețuitorilor.

De pe cerul senin, o puzderie de stele trimite raze fi-rave tremurătoare spre pămînt. La picioarele șirului de pomi s-au așternut umbre lungi și dese, în timp ce pîrîiașul își rostogolește apele în valuri mici ce scînteie-n bătaia lunii. În liniștea impresionantă, șopotul apei seamănă c-o muzică divină. Fetele ostașilor par mai bron-zate, iar albul ochilor, mai alb.

Parcă și natura se hotărîse să ia parte la acest apel, oferind omului victorios un cadru de basm.

În minutele care s-au scurs pînă la darea semnalului, lui Păpușoi i-a venit în minte un atac de noapte dat pe un ger cumplit. De pe cer, luna plină, albă, indiferentă și mai mare ca oricînd, scâldea în raze de gheață pămîntul încremenit sub troieni și biciuit de un vînt ascuțit. Răspîndiți în mici grupuri la poalele unei înălțimi ce trebuia cucerită prin surprindere, dorobanții se luptau cu gerul... O noapte nespus de lungă și grea ; aproape o noapte polară. În zori, porniseră la atac prin zăpada viscolită. N-a fost un atac ca toate celelalte, ci o apropiere de inamic cu mers și muncă de cîrțiță.

Fuseseră opriți. Au atacat din nou după ce și-au strîns rîndurile rărîte. Iarăși asaltul fu stăvilît și pironit în loc o zi întregă. În sfîrșit, printr-o acțiune disperată începută la căderea serii, cînd nemții serveau masa, cuceriră acea blestemată înălțime.

Căzuseră mulți dorobanți... Unii și-au găsit moartea îngropați sub nămeți.

„Ah ce noapte a fost !... N-am s-o uit cît oi trăi !... Acum, cînd mă gîndesc la ea, parcă mi-e frig, îmi vine să tropăi, să mișc brațele, să-mi frec palmele și fața ca atunci ! Cred că și-n luna lui cuptor o să dîrdii numai cînd am să mi-o amintesc !... Cîtă deosebire între noaptea aceea de pomină și cea de acum ; o noapte caldă de mai, fără pericol, fără gloante și fără morți !...“

Cîteva comenzi îl aduseră la realitate. De nouă luni de zile nu se mai făcuse apelul general. Ultimul, dealtfel singurul la care luase parte, s-a desfășurat pe plattoul unității. Atunci, toți au răspuns „prezent“. N-a fost nimeni absent. Și acum, cîți din cei care au pornit spre front, aveau să răspundă la apel ?!...

În timpul războiului, apelul se făcea după situație, în cele mai felurite moduri. La adunarea pentru masă, dar de cele mai multe ori la începutul și la capătul unei lupte. Cînd lupta se prelungea pînă noaptea tîrziu sau în urma unui atac dat prin surprindere de nemți, la adăpostul întinericului, comandanții de grupă și de plutone se strecurau tîrîș de la om la om, îi vedeau, schimbau cu ei cîteva vorbe. Era și acesta un fel de a face apelul. Se verifica efectivele și în același timp starea morală.

Ziua, cei căzuți se numărau ușor. Se vedeau prăbușindu-se cînd ici, cînd colo. Unul nu spunea nici un cuvînt. Altul își striga mama, nevasta ori copiii. Un altul rostea frînturi din cea din urmă și cea mai fierbinte dorință unui soldat, gradat sau unui ofițer oprit cîteva clipe lingă el. Acesta îl asculta neputincios, îi spunea ori nu-i spunea vreun cuvînt, îl mîngîia și, sub privirile în care pîlpîia ultimul strop de viață, se ridica pornind mai departe la atac, trăgînd și strigînd, urmărit de imaginea camaradului răpus, așteptînd rîndul să îngenuncheze și el, iar dacă mai avea timp, să-și spună ultimul gînd.

Cînd se lăsa seara, acel apel neobișnuit, devenit înfricoșător, aducea în fața celor rămași figurile camarazilor căzuți :

— Cîți au pierit, Mitrule ? se interesa ofițerul trecînd în controlul subunității.

— Doi, dom' sublocotenent ! Fruntaşul Ghiţă Nicolae şi soldatul Marcu Ion...

— Să nu-i uităm ! răspundea trist comandantul de pluton, pornind mai departe spre altă grupă.

Păpuşoi era unul dintre puţinii dorobanţi care au străbătut drumul din ţară pînă aici. Pe jos, prin salturi sau tîriş. Peste o mie de kilometri... Grei şi dureroşi kilometri, la capătul cărora se afla izbînda...

Apelul acesta general era o întîlnire cu trecutul. O întîlnire cu cei morţi, cînd tuturor li se va părea că-i aud de dincolo de mormînt, amintindu-le : „Să nu uitaţi pentru ce-am căzut ! Nu uitaţi ce v-am rugat !“...

...Cîteva sclipiri în bătaia razelor de lună... Gorniştii mînuiseră trompetele lustruite ca la paradă. Primul semnal de adunare răsună tulburător pînă în noaptea abia înscăunată, tăind răsufierea regimentului de bravi, ale căror inimi băteau mai cu putere.

O scurtă frămîntare a pămîntului sub tălpile bocancilor, rîndurile se întocmesc cu paşi mărunţi şi repezi. Apoi, încremenesc într-o aliniere perfectă. Emoţia e generală şi creşte cu fiecare frîntură de secundă.

În flancul drept, lîngă comandanţii de companie, plutonierii majori cu registrul de administraţie sub braţ, ajutaţi de secretari care ţin în mînă un felinar aprins, trăiesc şi ei fiorii actului solemn care va începe în curînd...

O mică pauză, care tuturor le-a părut nespus de lungă fu urmată de un alt semnal, cel al apelului. Peste notele acestei emoţionante chemări se disting cele scoase de trompeta şefului gorniştilor. Un plutonier voinic, cu mustaţă mare, despre care se povestea că la inspecţia comandantului Corpului de armată, cînd a sunat „onorul la general“, spărsese trompeta. Pe atunci era caporal. Îi era tare necaz că se făcuse de rîs. Dar mare i-a fost surprinderea cînd generalul l-a felicitat şi avansat la gradul de sergent. După întîmplarea asta a hotărît să se reangajeze.

Cele din urmă sunete se topiră lin în noapte. Din front, de la fiecare companie se desprind cîte două siluete alăturate în pas cadenţat.

Unul după altul, registrele se deschid la prima filă. Foile lucesc sub razele lunii și ale felinarelor. Încordarea nu mai cunoaște margini...

Plutonierii stau cu ochii pironiți asupra primului nume, care amintește de un om, de o viață. Fiecare ar fi vrut ca nu el să fie cel dintâi care va sparge tăcerea.

Fața plutonierului major Cireș e gravă. Parcă i se pusese un nod în gât și i se încheștase gura. Îi venea greu să înceapă Apelul. Mîinile îi tremurau și două șiruri de lacrimi se prelingeau calde pe obraji.

Cu scrisul lui frumos însemnase numele fiecărui luptător în registrul de administrație. Îi cunoștea pe toți. Mulți erau dintr-un județ cu el. În stînga și-n dreapta, ceilalți plutonieri începuseră apelul...

Numai el, cel mai bun gospodar, om trecut de cincizeci de ani, întotdeauna pildă celor mai tineri subofițeri, tăcea. Tăcea cu ochii împăienjeniți ațintiți pe primul nume...

Fusese oprit la partea sedentară, dar ceruse să plece pe front în compania pe care-o comanda unicul său fiu.

— Plutonierul major Cireș, începe apelul, ordonă căpitanul Radu comandantul companiei a șaptea.

Cu vocea sugrumată de emoție, cu privirea pe cerul senin de pe care tocmai se desprindea o stea, tatăl eroului scoase un strigăt, care semăna mai degrabă cu răgetul unui animal rănit de moarte.

— Locotenentul Cireș Decebal !...

— Mort pentru patrie, se auzi răspunsul răspicat din front.

Din nou, plutonierul major a tăcut...

Șirul de felinare așezate la depărtare egală stau plecate deasupra registrelor. La lumina lor, plutonierii strigă nume, unul după altul. Din front se aud răspunsuri felurite, căci, și felurite sînt motivele absențelor... „În spital“, „în concediu“, sau „mort pentru patrie!“...

Pe toată linia frontului nu se aud decît chemări și răspunsuri.

Înapoia frontului, linia de corturi cu gurile întunecate străjuite în spate de marginea dreaptă și înaltă a pădurii dă impresia unui decor în care se desfășoară o impresionantă piesă istorică.

Se rostesc nume de ofițeri și subofițeri, degradați și soldați în ordinea cum fuseseră înscriși în registre.

„Mort pentru patrie“, se aude cel mai des. Cu fiecare nume, apare figura celui dispărut și frânturi din viața și faptele lui. Defilează prin memorie unul după altul, și-ruri lungi de dorobanți...

Pentru Păpușoi, care cunoștea aproape tot efectivul companiei, așa cum pornise pe front, fiecare nume era o lovitură. Privea țintă fața plutonierului care făcea apelul, luminată de felinar și strîngea arma puternic în pumn.

Numele sublocotenentului Graur Liviu i-a adus în față figura firavă a învățătorului ardelean. Sergentul major Nedelcu Ion, olteanul cel voinic, ager și foarte curajos, tot în fruntea plutonului căzuse... „Sergent Zamfir!“... S-a cutremurat, cînd din front, cineva a răspuns „Mort pentru patrie!“ Îi venea să strige : „Dom' sergent Zamfir, n-a murit. E prezent!“...

Pentru el sergentul trăia...

Au trecut prin fața lui și Faur și Nistor. Muriseră în brațele lui...

Apelul a fost lung, căci lung a fost și drumul străbătut și dese rîndurile celor care-au luptat sub faldurile drapelului viteazului regiment de dorobanți.

La trenul de luptă, la cel regimentar, la tunuri și mitraliere, puțini erau caii porniți din țară cu unitatea. Cei mai mulți sfîrșiseră loviți de glonț sau schije, de foame ori de ger. Calul, acest animal inteligent, supus, apropiat de om, a fost un neclintit prieten al soldatului. Tăcut, cu samarul pe spate, cu muniție, hrană ori purtînd răniți, străbătea locuri periculoase, aproape neumbrite, mulțumindu-se, cînd foamea îi ajungea, cu ce i se da. De multe ori și el, și conductorii erau flămînzi...

Frecvente au fost cazurile pe timpul grelei ierni cînd, aproape izolate în creierul munților, subunitățile au simțit din plin lipsa furajelor. În astfel de situații, aproape dramatice, soldatul nu și-a părăsit prietenul. Cu mîinile înghețate, scormonea cu baioneta sub zăpada întărită adunînd fire de iarbă uscată, pe care fericit le oferea în podul palmei calului. Dacă munca îi era fără roade, împărțea frățește bucata de pîine tare ca osul și cutia cu pesmeți.

În acest impresionant apel al păcii, conductorii își amintesc de primii cai. Erau și ei eroi, pentru că și ei îngenuncheaseră în luptă. În locul lor, se aflau acum prinși în ham alți cai buni, frumoși, capturați de la nemți, pe care soldații îi îngrijeau cu aceeași dragoste, și le pusese rămăscse numele celor căzuți. O iapă tină, pur-singe arab, frumoasă, aproape albă, capturată în seara ultimei zile de război, fu numită „Pacea”. Și sub acest nume fusese înscrisă în registrul de administrație al companiei.

Apelul e pe sfârșite. Rînd pe rînd, registrele se închid. Plutonierii și secretarii trec în front și încremesc în poziția de drepti.

Un singur felinar mai rămăscse în față. Plutonierul strigă ultimul nume !...

— Soldatul Năstase Ion !...

Din front, în mijlocul tăcerii care învăluia tabăra, comandantul grupei răspunde puternic : „Mort pentru patrie !“...

Unul după altul, chemarea și răspunsul se rostogoliră în noapte în toate părțile...

... Soldatul Năstase Ion !... Mort pentru patrie...

Cheamă ecoul și tot el răspunde ca un glas care vine de dincolo de mormînt, răscolind încă odată sufletele întregului regiment.

După ce ultimul plutonier trecu în front, trompeții sunară „raportul” comandanților.

Pe companii, pe batalioane, apoi pe regiment, raportul e scurt, sobru. Se spune denumirea subunității sau unității, și cîteva cifre. Cea mai mică arată pe cei prezenți, altele, pe cei aflați în concediu și spitale. În fine, cea mai mare amintește pe cei căzuți.

„MARELE APEL SE TERMINASE ! ...

Nici cele mai înflăcărate cuvinte n-ar fi putut pătrunde mai adînc și cutremurător în inimile dorobanților, decît sobrietatea desfășurării. Orice cuvînt ar fi părut gol, fără sens nepotrivit.

Din locul în care se afla plutonul de gorniști, alămurile sclipiră din nou. Scînteierea se stinse, și un marș electrizant luă locul tăcerii.

Una după alta se încolonează companiile. Cei care au supraviețuit măcelului merg în pas cadențat, cu frunțile sus și piepturile larg desfăcute, vrînd parcă să arate că vor purta cu mîndrie steagul libertății pentru care cei absenți de la apel au luptat și căzut.

Pluton după pluton, se opresc în fața corturilor.

Grupați pe companii, ostașii încep să cînte.

Într-o parte, răsună marșul dorobanților. În alta, se aude un cîntec despre suferințele ardelenilor sub jug străin. Într-un loc, unde se părea că s-au strîns mai mulți, se cîntă cel mai răscolitor marș românesc : „Eroi au fost, eroi sînt încă“.

Unul după altul corurile încetează, făcînd loc liniștii, care coborî încetul cu încetul peste tabără.

Nu trecu mult și din mijlocul plutonului de gorniști se desprinsese o siluetă care făcu cîțiva pași înainte... Urmă o scînteiere de-o clipă...

Șeful trompetilor, emoționat și fericit își netezi cu palma stîngă mustața respectabilă, trase aer mult în plămîni, și apoi, începu să sune cea mai frumoasă „Stingere“ ce s-a auzit vreodată. A cîntat-o lung. De două ori cît ar fi trebuit. Fiecare notă era smulsă din ființa acestui om onest și, dacă erai atent, puteai desprinde un ușor oftat. Cu pleoapele lăsate și trompeta înălțată spre cer ca un tun antiaerian, se frămînta și suferea pentru fiecare modulație, absent la tot ce era în jurul său, stăpînit de o dorință pe care numai el o cunoștea. Plutonierul nu cînta, ci trăia „Stingere“... O „Stingere“ aparte care îmbina, într-o tulburătoare armonie, trecutul cu prezentul, bucuria cu amărăciunea, liniștea cu zbuciumul, adevărul cu visarea...

Cînd primele note ale semnalului răsunară în noapte, una cîte una, țigările din fața corturilor se stinseră strivite între degete sau pe pămînt. Șoaptele se curmară, și, ca-ntr-o sală de concert, unde trăiești senzația ruperii de lumea pămîntească, toate ființele acestea omenești împutîinate, pînă ieri torturate dar neîngenunchiate de ororile războiului, ascultau cu răsufierea tăiată.

Părea că natura întreagă, cerul cu puzderia de stele, pădurea cu arbori înalți, iarba de pe pajiștea scăldată de lumina lunii se lăsaseră încremenite de muzica aceea divină. Parcă și pîrîul jucăuș și zbuciumat din fire, nevrînd să piardă acest splendid prilej, se domolise...

Și bravul trompetist, care amintea de pozele din cărțile de citire, unde un gornist dorobanț sună asaltul Gri-viței ori Plevnei, cînta neobosit... Pentru cine oare cînta și cu cine vroia să se ia la întrecere?! Cînta pentru biruința omului liber, slăvea „Pacea“, anunțînd stingerea ultimei pilpiiri a catastrofei ce-a pîrjolit pămîntul. El nu se lua la întrecere cu nimeni, vroia doar să spună în felul lui, ce-avea pe suflet...

Ultimele sunete se topiră în noapte cu tăcerea firească ce-a urmat atît de lin, încît oricît de atent ai fi fost, nu puteai sesiza clipa exactă ce desparte sfîrșitul celei din urmă note, de începutul liniștii adînci.

Siluețele santinelelor începură să patruleze prin tabără, veghind somnul dorobanților. Două umbre care abia așteptau clipa aceasta se îndreptară nerăbdătoare spre cortul colonelului Șerbu.

La marginea pădurii, pe un trunchi de copac răsturnat, departe de orice ureche curioasă, comandantul de regiment a ascultat drama omului care ura pacea. Trecuse de miezul nopții, cînd cei doi prieteni au pornit spre corțurile companiei, unde schimbul doi intrase în post.

Singurul dorobanț care se temuse de pace se bucura c-o trăiește. Furtuna din sufletul lui o risipise comandantul, în miezul primei nopți care n-a mai fost tulburată de glonț și cutreierată de moarte. Tîrziu de tot s-a culcat și colonelul Șerbu. Dar pînă-n zori n-a putut lipi geană de geană.

Cînd se trezi, tabăra dormea încă, zorile abia mi-jeau. I se părea curios că n-aude explozii, comenzi, strigăte de asalt, că nu se aud gloanțe și bubuit de tunuri, că nu sînt telefoane lingă el care să zbîrnîie, aparate de radio care să cheme, că ofițerul cu operațiunile, căpitanul Bucur nu-i raportează ce se întîmplă pe front...

Cînd a ieșit din cort dornic să se convingă că într-adevăr se făcuse pace, un soldat voinic, santinelă la cortul lui, îi prezintă arma.

— Să trăiți, dom' colonel, sînt soldatul Păpușoi Ion, santinelă la postul numărul unu.

— Tu erai, Ionică ? se miră bucuros, că primul doboranț întilnit era soldatul de care se legase atît de mult.

Aproape un ceas, cît a mai fost pînă la deșteptare, un ostaș obișnuit a stat de vorbă cu comandantul său pornit dintre soldați, ca doi oameni înfrățiți pe cîmpul de luptă, apropiați prin firea și poate prin trecutul lor...

ÎNTÎMPLARE. SAU DESTIN ? !...

După trei zile de marș, regimentul a ajuns în zona de concentrare unde urmau să se facă pregătirile pentru plecarea spre patrie.

O pădure mare cu copaci bătrîni, o pajiște întinsă acoperită cu iarbă deasă, un rîu șerpuitor și lin, străjuit de sălcii pletoase era locul bivuacului. Nici nu se putea un cadru mai pitoresc pentru refacerea forțelor.

În cîteva zile tabăra căpătase aspectul uni mic orășel bine organizat și gospodărit, de o curățenie exemplară. Omul lăsă arma la rastel, și puse mîna pe unelte.

Era în munca asta un fel de pregătire pentru truda cea mare care urma să înceapă acasă. Patria trebuia reconstruită, clădită în mare măsură din temelie. Rănile trebuiau lecuite !...

Pădurea pare un stup de albine în care se lucrează din zori și pînă-n noapte. Muncind, zilele se scurg mai repede. Se repară echipamentul, se aduce la nevoie altul bun, se face sport, se dau serbări, se citesc ziare, se ascultă radio și se discută. Se discută aprins despre vremurile care vor veni. Se face și instrucție, mai ales de front. Viața se apropie de normal cu fiecare zi. Tihna și traiul mai bun împlinesc fețele oamenilor. Crupele cailor se rotunjesc și sclipesc de curățenie.

Și nu după multe zile a început să plouă cu ofițeri spilcuiți. Aveau fețele albe, cizme de lac cu pinteni zornăitori și figurile grave. Mulți dintre ei porniseră din țară

după Crăciun, dar cu toată „strădania“, abia au putut ajunge după o jumătate de an la unități.

Veniseră acum să-și facă stagiul pe front, stagiul necesar pentru obținerea unui grad. Dar, spre marea lor „deziluzie“, războiul se sfîrșise. Nu le mai rămînea decît să-și facă rost de-o decorație și să se întoarcă în țară în fruntea unor soldați despre care nu știau nimic. Și culmea, acești învîrțiți, în mare parte fii de bogătași, aveau pretenția să țină lecții de morală, de educație patriotică ostașilor, vorbindu-le despre punctualitate, despre disciplină și dragoste de patrie...

Vorbeau tocmai celor care au răspuns „prezent“ la apelul din curtea cazărmii cînd au plecat pe front, unde au ajuns, nu după șase luni, ci după cel mult patru zile.

— Văzuși că începu să plouă cu domnișori ? spuse într-o după-amiază Stan lui Păpușoi.

— Am văzut !... Ce să-i faci ? Drumul a fost lung, n-or fi mers trenurile. Și pe deasupra au avut și ghi-nion...

— Că n-au apucat războiul ?! Fii sigur că dacă nu era pace, unul nu apărea pe front. Au stat la adăpost și acum vor să între în țară în fruntea noastră, și să se laude cu faptele ălor de-au murit ! Asta nu-i drept !...

— Știu că i-așa, dar ce poți face ? Lumea n-o poți schimba tu, năravurile nu se lecuiesc cu una cu două. O să le facem, cu timpul pe toate, dacă ăi de jos, ce ducem greul, om fi uniți. Vine vremea noastră, Stane ! Auzi, tu ?!... Vremea cînd ne va asculta și pe noi cineva !...

Uite, ieri văzui pe unul din ăștia, alb la față ca brînza, voinic de putea duce în cîrcă un Z.B. cu afet cu tot. Mergea cu capul sus, cu privirea încruntată și pe deasupra mai avea la ochiul drept o bucată de geam legată cu sfoară neagră. Poate că nu vedea bine omul tocmai cu ochiul cu care se ochește. L-am salutat cît am putut de corect, dar s-a oprit zicînd că mi se vede podul palmei cînd salut, că nu cunosc regulamentul și-s neinstruit.

— Și tu ce-ai făcut ?!...

— Am salutat, o dată, încă o dată și încă o dată, pînă cînd dom' locotenent a zis că-i bine. Trebuie să fim disciplinați, Stane! Asta e legea noastră. Parcă eu nu știu cu ce gînd au mai venit pe front cei care-s feciori de bogătani? În afară de stagiul, de o decorație, vor să arate că ei s-au luptat pe front, și astfel să aibă un cuvînt mai greu. Au simțit că-i vorba să le ia pămînturile stropite cu sudoare și sînge de bietul țaran. Dar nu va fi după cum gîndesc ei...

— Asta aștept și eu! Să-mi înfig plugul în moșia boierului căruia tata a fost nevoit să-i vîndă cele patru pogoane cînd eram la sapă de lemn.

— Trebuie să fie așa, Stane! Trebuie!...

... Ziua plecării sosise. Dorobanții s-au trezit mai devreme ca de obicei să facă ultimele pregătiri.

După servirea ceaiului, companie lîngă companie, batalion lîngă batalion, închegară frontul.

Ofițerii sînt chemați la ordin. Apoi, se întorc la subunități.

Toți dorobanții, de la soldat la comandant, sînt emoționați.

Trăiesc o încordare la fel ca cea dinaintea atacului.

Ultimele clipe dau emoții crescînde. Ochii întregului regiment privesc pe colonelul Șerbu, aflat în fața dispozitivului, călare pe PACEA, iapa albă, pur sînge arab, plină de vioiciune. Un splendid tablou al unui om, de care te simți atras, dar și te temi...

„Regiment, drepti!“ rostește puternic comandantul.

Nimeni nu mai mișcă, doar inimile bat să spargă coșul pieptului iar ochii sînt țintă spre răsărit, acolo unde este patria.

În fine, ultima parte a comenzii: „Direcția patria! Înainte!... Marș!“... rupe zăgazul așteptării. Sute de inimi bat mai tare cînd fac primul pas în drumul cel lung spre vatră...

Morminte săpate la repezeală, străjuite de cruci făcute tot în grabă, grupate pe o pajiște sau răzlețe, la umbra cite unui copac stufos ori falnic brad, jalonează drumul de întoarcere... Drum plin de jertfe și de glorie...

Regimentul mărșăluia de o săptămînă. Era timpul să se facă o haltă de două zile. Întîmplarea a făcut ca

locul ales pentru popas, să se afle la marginea de Est a localității pentru cucerirea căreia căzuse sergentul Zamfir.

Începuse să se lase seara cînd coloana a intrat în sat. Mai mult ca oricare altul, Păpușoi trăia din nou scenă de scenă.

Trecerea peste pod i-a adus aminte de felul cum îl salvase de la distrugere, de riul rece și adînc pe care-l înfruntase aproape gol, cu echipamentul pe creștet; de groaza ce-o simțise cînd apa se juca aproape de buzele lui, cu toate că-și ridicase capul cît a putut de sus; de cadavrul locotenentului Avram pe care-l tirise cu piciorul pînă la mal, stăpînit de revoltă și curiozitate.

Biserica țuguiată l-a făcut să trăiască noaptea petrecută în cavou împreună cu caporalul Rada și soldatul Nan.

Colțul cimitirului i-a dat fiorul luptei duse în spațele frontului german. Cînd a ajuns în dreptul locului unde luptase plutonul lui, nu și-a mai putut lua ochii de la cei doi brazi izolați în apropierea cărora îl îngropase pe Zamfir. Bucuria victoriei părea să se topească sub povara amintirilor înviate de aceste locuri.

Un gînd ce-i încolțise în minte de cum ajunsese aici începuse să-l frămînte insistent.

Dincolo de sat, de-a lungul unui rîu, pe o pajiște frumoasă coloana s-a oprit. Aici, se fixă locul bivuacului.

După ce corturile fură instalate, Păpușoi, îl trase pe soldatul Nan deoparte și-i mărturisi gîndul :

— Ascultă, Nan. Tu ești tîmplar, nu ?...

— Da !...

— Hai să facem o cruce ca lumea pentru dom' sergent Zamfir. Vreau s-o pun mîine acolo sus !

— Dar de unde facem rost de scule și cine-o scrie ?

— Scule găsesc în sat. Dincolo de pod, pe mîna dreaptă văzui un atelier de tîmplărie. Cît despre scris, îl rugăm pe secretarul companiei.

— Atunci după masă, cerem voie și mergem.

— Eu zic să nu întîrziem. Să plecăm acum. S-a înnoptat și să nu închidă atelierul.

— Bine, mă duc să cer voie domnului locotenent.

Cînd a aflat despre ce este vorba, binevoitor, meșterul n-a mai stat o clipă. Ajutat de un lucrător și de Nan, s-a pus imediat pe lucru.

Dintr-un lemn de stejar, în mai puțin de trei ceasuri, era gata o cruce mare.

Trecuse de miezul nopții, cînd secretarul companiei a terminat și el cu scrisul.

„Sergentul Zamfir Vasile, mort pentru libertatea și dreptatea oamenilor“... citi Nan.

— Tu i-ai spus să scrie așa ?!...

— A scris din capul lui !...

— E băiat cu carte ! E student... ținu să precizeze timplarul.

Dimineța, nici nu se crăpă bine de ziuă cînd porniră spre dealul împădurit. Păpușoi ducea crucea, Nan casca, hîrlețul și un buchet de flori, cules de pe pajiște.

Cu cît se apropia de brazi, Păpușoi era pradă unei neliniști crescînde. Fiecare sută de metri îi aducea aminte de un crîmpei din lupta inegală dusă nu de mult. Parcă vedea totul din nou. Plutonul făcînd salturi, strigînd, „ura“ năpustindu-se asupra inamicului...

În jur, nimic schimbat. Doar pădurea era mai verde, iarba mai înaltă și liniștea adîncă. Cîteva urme încă proaspete, pe care timpul le va șterge, aminteau că aici se dăduse o luptă crîncenă.

Copaci răsturnați cu coroana la pămînt și rădăcinile smulse. Unii, rămași în picioare aveau încă ciupituri de schije pe trunchi, alții, cu crengile rupte de explozii...

Pămîntul era scormonit de gropi de obuze și aruncătoare...

Unul după altul, urmînd o potecă, mulți, stăpîniți de emoție, cei doi dorobanți se treziră în fața mormîntului.

Descoperit, cu ochii pironiți pe casca de pe cruce, Păpușoi rosti cu glas tremurat, ca și cînd ar fi fost auzit :

„Dom' sergent ; am venit să vă spun că am învins. Că... v-am răzbunat așa cum v-am jurat. Din plin... Cu sete, v-am răzbunat !... Acum... plec în satul nostru, sin-

gur... Singur, teafăr, din cei unsprezece... Am să spun cum ați luptat și căzut ! Și vă jur că n-am să uit ce m-ați rugat ! Nici dumneavoastră, nici Faur și nici Nistor...

Dom' sergent ; am atâtea de spus ! Dar nu-mi vine nimic în minte acum ! Dacă aș putea, v-aș duce cu mine în Crivăț... acolo sus pe deal... Mi-e greu, mi-e tare greu să mă despart de dumneavoastră“ !...

I se pusese un nod în gît. Ochii i-au rămas la fel de uscați ca-n ziua cînd murise Zamfir. Cu capul gol de gînduri și privirea pe mormîntul acoperit cu fire verzi de iarbă, a continuat să stea încremenit, parcă dăltuit în piatră.

Înțelegîndu-i durerea, Nan se trăsese în lături cîțiva pași. Soarele era sus. Cerul albastru. Era duminică, zi de sărbătoare...

Deodată, clopotele prinseră să bată rar... Rar și impresionant.

— „Bat clopotele dom' sergent ! Bat ca-n noaptea cînd v-am...“ tresări Păpușoi, fără să-și termine gîndul...

— Hai, Nan, să punem crucea ! Acum !...

Cînd a încercat să smulgă crucea improvizată, a simțit o rezistență. A tras cu amîndouă mîinile...

O explozie puternică smulse din rădăcini un brad învîluind în fum și țărînă mormîntul. În liniștea care urmă, clopotele continuau să bată. Tot rar, tot impresionant...

— Ce-o fi cu explozia aceea ? întrebă colonelul Șerbu pe comandantul companiei a cincea, în sectorul căruia se afla în inspecție.

— Domnule colonel, răspunse ofițerul galben la față, mă tem că s-a întîmplat o mare nenorocire !...

— Ce ? Ce vrei să spui ?!...

— Păpușoi e acolo ! În pădure !...

— Păpușoi ?!... ce caută acolo fără aprobarea mea ? Cînd a plecat ? Pentru ce ?!...

— S-a dus cu o cruce nouă s-o așeze la mormîntul sergentului Zamfir. Trebuia să-i dau voie, domnule colonel !

— Nu !... N-aveai voie să aprobi părăsirea taberei fără știrea mea. Să vină medicul. Încalecă și mergi cu mine !...

N-a trecut nici un sfert de oră și comandantul regimentului, însoțit de căpitanul Bucur și comandantul companiei, au ajuns la locul catastrofei.

În fața lor, un tablou zguduitor. La picioarele mormîntului răscolit, zăcea Păpușoi cu fața și pieptul plin de sînge. Colonelul s-a repezit spre el... Cînd l-a mișcat, rănitul a scos un geamăt.

— Trăiește, încă mai trăiește ! rosti agățat de o rază de speranță. Medicul ! Unde-i ? De ce întîrzie ? Dar acolo ce-i ?! întrebă pe căpitanul Bucur care ridicase o bucată de picior aruncată la cîțiva metri.

— A mai fost aici și soldatul Nan ! Venise să-l ajute, răspunse comandantul de companie.

Aproape alergînd, însoțit de doi brancardieri, sosi și medicul regimentului.

— Doctore, salvează-l ! Fă tot ce-i posibil omenește și salvează-l !...

N-a trebuit să-l consulte prea mult.

— Domnule colonel, e foarte grav ! Nu știu dacă mai scapă ! Trebuie evacuat imediat la ambulanță. Poate obținem un avion sanitar.

— Bucur ! Aleargă în tabără și cere avionul. Raportează personal comandantului diviziei ce s-a întîmplat !

Păpușoi avea pieptul zdrobit și capul lovit de explozie. Injecția administrată l-a mai calmat. Ținea ochii închiși și respira greu.

— Dar ce a fost aici ? Ce a făcut explozie ?

— O mină ancorată de cruce, raportă un locotenent de pionieri venit odată cu medicul.

— Bestiile ! Și după ce-au depus armele, continuă să facă victime ! izbucni colonelul Șerbu, amenințînd cu pumnii strînși un dușman imaginar...

Bandajat, rănitul fu transportat cu targa în tabără. Vestea a îndoliat întreg regimentul.

Divizia informase că în cel mult o oră va sosi avionul sanitar. Între timp, sosise cu o autosanitară de la ambulanță un colonel medic, vestit chirurg din București.

— Domnule colonel, nu-i nici o speranță ! zise, lăsînd brațele în jos după ce-i cercetă rănile lui Păpușoi.

— Cum nu ?! Cum nu ?!...

— Imposibil! Dacă-l luăm la ambulanță moare pe drum.

— Dar trebuie să vină avionul sanitar. Poate că totuși mai sînt șanse!...

— Nu-i nici o șansă!...

Colonelul Șerbu și-a dat seama că sosise clipa cînd va trebui să-și ia rămas bun de la soldatul Ion Păpușoi. Mut de durere, s-a apropiat de targă.

Sub influența calmantelor, Păpușoi nu mai suferea. Își căpătase în bună parte conștiința și privea liniștit bolta cerului, absent la tot ce-i în jurul lui.

Colonelul Șerbu s-a lăsat în genunchi lîngă targa rănitului. Cînd și-a pus palma peste fața bandajată, rostind cu căldura și durerea unui tată: „Ionică“. Păpușoi a întors capul. Un timp s-au privit lung...

— Băiatul meu!... Viteazul meu dorobanț!...

Cuvintele și lacrimile colonelului au strîns în Păpușoi, într-o singură ființă, soldatul și omul. Soldatul îl îndemna să fie tare, să privească soarta, moartea drept în față, așa cum fac ostașii, mai ales cînd se despart de viață în văzul comandantului. Ca ostaș îi plăcea felul cum părăsea lumea. Omul, cealaltă parte a ființei lui, omul cu gînduri, cu vise, îl îndemna să rostească cît mai e timp, cea din urmă dorință a celor care cad în luptă. Făcînd un efort, ridică brațul drept arătînd buzunarul de la piept.

Un sanitar obișnuit cu astfel de gesturi scoase portofelul.

Cu degetele tremurînde Ion luă fotografia mamei lui cu Ioana. După ce-o privi lung, își adună ultimele puteri și rosti mai mult șoptit:

— Dom' colonel... Vă rog aveți grijă... de... mama... și Ioana! Dom'... ar fi vrut să mai spună ceva, dar durerea îi smulse un geamăt...

Medicii îl priveau neputincioși. Înainte de a-i face încă o injecție, s-a stîns...

Colonelul Șerbu i-a închis ochii.

Deasupra taberei își făcuse apariția avionul sanitar, gata să aterizeze.

— Comunicați că nu mai este nevoie, spuse colonelul fără a se adresa cuiva anume.

Pilotul primi ordinul dar, înainte de a se depărta, în semn de salut, trecu de două ori la joasă înălțime deasupra târgii pe care sta înțepenit trupul soldatului.

Cei care l-au cunoscut povestesc celor nou veniți în tabără isprăvile lui Ion. Acolo, figura soldatului a intrat în legendă, legendă care va fi transmisă din tată în fiu, zeci și zeci de generații...

Cu poșta din aceeași zi, colonelul Șerbu a primit un plic de la căpitanul Stavăr. În situația aceea nu se simțea atras să-l mai citească. Răspunsul îi era indiferent. Totuși, pînă la urmă din respect pentru devotamentul ofițerului, desfăcu scrisoarea.

„Domnule colonel, sînt fericit că vă pot da o veste bună. Printr-o decizie specială a Ministerului de Justiție, s-a hotărît că singurul moștenitor al mamei sale este soldatul Păpușoi Ion. Nu vă închipuiți cîtă satisfacție încerc și cîtă nădejde îmi pun în ziua de mîine.“

...„Prea tîrziu... În zadar i s-a făcut dreptate acum !... își zise colonelul împăturind hîrtia și punînd-o în plic. „Îți mulțumesc, Stavăre !“...

S-a hotărît ca rămășițele sergentului Zamfir, a soldaților Nan și Păpușoi să fie îngropate alături, pe panta unde plutonul lor dusesese o luptă inegală, eroică.

— Domnule colonel, propun să fie avansați „post mortem“ toți trei ! raportă căpitanul Bucur.

— Să dai ordin de zi cu avansarea lor. Sergentul Zamfir Vasile se avansează la gradul de sergent major, soldatul Nan Ion la gradul de caporal, iar soldatul Păpușoi Ion nu va fi avansat. A fost dorința lui de la început. Gradul l-a speriat... Și-a făcut datoria cinstit, modest și fără zgomot... Caporal, n-ar suna atît de bine. E mai simbolic, mai pilduitor cînd rostești : „SOLDATUL ION PĂPUȘOI“...

Cuvînt înainte . . .	5
Primii fiori	9
Botezul focului	16
Eliberarea ultimului petec de glie .	34
Glasul camaraderiei	41
Regăsirea	50
Din nou în luptă	61
Evadarea	76
Moartea lui Zamfir	90
Ultima noapte de război, prima zi de pace .	122
Marele apel	156
Marele apel se terminase !	161
Întimplare sau destin ?!...	164

Ceea ce cucerește în „Soldatul Ion“ este sentimentul acut al autenticității. La noi s-a scris încă puțin despre cel mai mare război al secolelor, în care românii au fost atît de complex implicați și mai ales, s-a scris puțin despre cei care l-au făcut cu virful baionetei. Gheorghe Ivănoiu, infanterist prin vocație, comandant de batalion pe frontul antihitlerist, ducînd pe bocanci praful, nămoalele și zăpezile războiului, viețuind cu soldații, cîștigînd lupta cu ei și prin ei, îngropîndu-și morții în pămîntul sacru al Transilvaniei, în cel al Ungariei eliberate, ori cel al Cehoslovaciei martirizate de fasciști, trăiește războiul acolo unde acesta se poartă cu toată intensitatea lui tragică: la trupa de infanterie din linia focului.

RADU THEODORU